

De Jacht: ambacht of achterhaalde hobby?

Onderzoek naar natuurvisies en maatschappelijke opvattingen over de jacht

Masterthesis Geo-Communicatie

Universiteit Utrecht

Coördinator: Tine Béneker

Mentor: Hans Renes

Masterthesis Geo-Communicatie
Faculteit Geowetenschappen, departement Sociale Geografie & Planologie
Universiteit Utrecht

Michael Takes Bsc 3115879
Juni 2016

Inhoudsopgave

Hfdst.	Titel	Blz.
	Voorwoord	III
	Abstract	IV
1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding: ophef over 'plezierjacht', beeldvorming over de jacht in Nederland	1
1.2	Probleemstelling: Jacht in Nederland onderdeel van een bredere discussie	3
1.3	Onderzoeksvragen	4
1.4	Wetenschappelijke relevantie: nieuwe verbanden leggen	5
1.5	Maatschappelijke relevantie	5
1.6	Structuur van de thesis	6
2	Visies op natuur en beeldvorming over de jacht	8
2.1	Conceptueel model	8
2.2	Natuurdimensies	10
2.3	Natuurvisies	12
2.4	Beeldvorming over de jacht	15
2.5	Beeldvorming via natuurvisies: andere factoren	17
2.6	Jacht en natuurbeheer in Nederland	19
3	Onderzoeksmethode	24
3.1	Hypothesen	24
3.2	Opzet en operationalisering van de vragenlijst	26
4	Resultaten	30
4.1	Steekproef	30
4.2	Natuurvisies en natuurdimensies	33
4.3	Natuurvisies en opvattingen over de jacht	37
4.4	Rol van individuele factoren	45
4.5	Rol van ruimtelijke factoren	51
5	Evaluatie van de werkwijze	57
5.1	Vragenlijst	57
5.2	Steekproef	58
6	Conclusies en aanbevelingen	59
6.1	Conclusies	59
6.2	Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek	60
	Literatuur	61
	Bijlagen	66

Lijst met tabellen en figuren

Afb.	Titel	Blz.
Figuur 2.1	Conceptueel model	9
Tabel 2.2	Indeling van de elementen van natuurvisies in dimensies	11
Tabel 2.3	Historische visies op de natuur	12
Tabel 2.4	Verschillende grondhoudingen ten aanzien van de relatie met de natuur	14
Illustratie 2.5	Schilderij van Dirk Maas (1700): Koning Willem III van Oranje op de drijfjacht	16
Illustratie 2.6	Beschildering (525 v.C.) Griekse mannen gewapend met speren jagen op een edelhert	17
Kaart 4.1	Geografische spreiding van de respondenten	31
Figuur 4.2	Indeling van de respondenten naar geslacht	32
Figuur 4.3	Indeling van de respondenten naar opleiding	32
Tabel 4.4	Indeling van de leeftijdscategorieën	33
Figuur 4.5	Natuurbeeld van de respondenten. N=366	34
Figuur 4.6	Natuurhouding van de respondenten. N=366	34
Figuur 4.7	Verhouding natuurbeelden en natuurhoudingen van respondenten. N=334	35
Figuur 4.8	Natuurvisies van de respondenten. N=334	37
Figuur 4.9	Houding naar de jacht van de respondenten. N=366	38
Figuur 4.10	Natuurvisies ingedeeld op basis van de houding naar de jacht. N=334	39
Tabel 4.11	Natuurvisie en houding jacht	40
Figuur 4.12	Acceptabele redenen om te jagen. N=366	43
Figuur 4.13	Natuurvisies ingedeeld op basis van leeftijd. N=334	46
Figuur 4.14	Houding naar de jacht ingedeeld op basis van leeftijd. N=334	47
Figuur 4.15	Natuurvisies ingedeeld op basis van geslacht. N=334	48
Figuur 4.16	Houding naar de jacht ingedeeld op basis van geslacht. N=334	48
Figuur 4.17	Natuurvisies ingedeeld op basis van lidmaatschap van een organisatie. N=334	49
Figuur 4.18	Houding naar de jacht ingedeeld op basis van lidmaatschap van een organisatie. N=334	50
Figuur 4.19	Natuurvisies ingedeeld op basis van afkomst. N=334	51
Figuur 4.20	Houding naar de jacht ingedeeld op basis van afkomst. N=334	52
Figuur 4.21	Natuurvisies ingedeeld per sector. N=334	53
Figuur 4.22	Houding naar de jacht ingedeeld per sector. N=334	54
Figuur 4.23	Natuurvisies ingedeeld op basis van lidmaatschap van een vereniging. N=334	54
Figuur 4.24	Houding naar de jacht ingedeeld op basis van lidmaatschap van een vereniging. N=334	55

Voorwoord

Voor u ligt de afstudeerscriptie voor het voltooien van de masteropleiding Geo-Communicatie die ik volg bij de faculteit Geowetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Hiervoor heb ik de bachelor opleiding Sociale Geografie & Planologie gevolgd bij de faculteit Geowetenschappen aan de Universiteit Utrecht.

Tijdens de masteropleiding Geo-Communicatie ben ik via media en aangeboden lesmateriaal in aanraking gekomen met verschillende opvattingen over de jacht. Jagers komen in media en in literatuur naar voren als een groep met overtuigingen die niet iedereen altijd steunt. De Nederlandse jager strijdt constant voor zijn of haar overtuigingen; iets wat mij enorm fascineert.

Vanaf februari 2014 heb ik mij verdiept in maatschappelijke opvattingen over de jacht en ben ik gaan onderzoeken waar deze opvattingen op terug te voeren zijn. In zag mogelijkheden om dieper in te gaan op de achterliggende structuren van het denken over de jacht, iets wat in eerder opinieonderzoek nogal eens is nagelaten. In mei 2014 is een vragenlijst verspreid die de visie op natuur en opvattingen over de jacht van Nederlandse niet-jagende burgers in beeld brengt. Vanwege persoonlijke redenen heb ik de werkzaamheden voor mijn onderzoek een jaar moeten staken. In juni 2016 is de conceptversie van het onderzoek ingeleverd.

Uiteraard heb ik de afstudeerscriptie niet alleen kunnen uitvoeren. Ik wil daarom een aantal mensen mijn dank aanbieden. Allereerst wil ik mijn begeleider Hans Renes bedanken voor de kritische blik op onderzoeksvoorstellen en de conceptversie van het onderzoek. Ik wil Robin Harderwijk bedanken voor de feedback die ik heb gekregen op de online vragenlijst van het onderzoek. Ik wil Sophie Brouwer bedanken voor de ondersteuning en raad bij het verwerken van de data verkregen uit de vragenlijst. Tot slot wil ik Diane van Keulen bedanken die mij geholpen heeft bij het verspreiden van de vragenlijst, zonder haar was ik niet aan de resultaten gekomen voor het onderzoek.

Michael Takes

*Masterstudent Geo-Communicatie
Universiteit Utrecht*

Abstract

This research paper aims to discover to what extent Dutch non-hunter's views on nature influence views on hunting. Literature suggests that knowledge, individual- and spatial factors influence views on nature and possibly also views on hunting. The relationship between the views and these factors have been statistically tested in this research.

A statistical relationship was found between views on nature and attitudes towards hunting. Views on nature seem to be a determining factor in attitude towards hunting. Feelings seem to play an important role in the adoption of attitude towards hunting. Feelings play a lesser role in the acceptance of hunting, where feelings make place for understanding. Respondents with an ecocentric attitude towards nature or with affinity towards the representation of wilderness are more likely to have a negative attitude towards hunting than respondents with different views on nature.

Individual factors like age, gender and membership of an environmental organisation do not have a statistical relationship with either views on nature or attitudes towards hunting. A small statistical relationship was found between gender and attitude towards hunting, but this relationship was too small to make any statements. Views on nature and hunting could rather be seen as a snapshot in a process of constantly changing wishes and convictions towards nature. Spatial factors, such as origin, work sector and membership of an association with activities in nature also do not have a statistical relationship with either views on nature or attitudes towards hunting.

This does not directly mean that individual and spatial factors do not influence views on nature. Views on nature will always interact with the living and working environment. The role of context plays an important part. A person living in the big city and working in the service sector does not by definition have a different view on nature than a person living in a rural area working in the agricultural sector. A combination of measurable and non-measurable factors complete the puzzle. In order to gain more insights on this matter it is desirable to perform additional qualitative research.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding: ophef over 'plezierjacht', beeldvorming over de jacht in Nederland

In het voorjaar van 2013 ontstond in de media aandacht voor de politieke discussie over de door PvdA, D66 en GroenLinks gepresenteerde initiatiefnota Mooi Nederland (kader 1.1). De meeste aandacht ging naar het voorstel om de zogenoemde plezierjacht te verbieden. Een van de opstellers van de nota, PvdA-Kamerlid Lutz Jacobi uitte zich in NRC Handelsblad (2013, 26 maart): *"Ik snap niet dat je met droge ogen dieren kunt doodschieten"*. Een meerderheid in de Tweede Kamer kon zich hierin vinden. *"Het afknallen van dieren voor je persoonlijk genot is niet van deze tijd. Daar moeten we van af."* aldus SP-Kamerlid Henk van Gerven in NRC Handelsblad (2013, 26 maart). Ook de PVV en Partij van de Dieren hebben een verbod op de plezierjacht al jaren op hun programma staan. De ChristenUnie steunde de oproep, onder voorwaarde dat jagen vanwege natuurbeheer niet werd verboden (Trouw, 2013, 26 maart).

De grootste tegenstanders van het verbod waren CDA en VVD. *"De VVD ziet niets in een betuttelend voorstel dat ook deels op emotie gestoeld lijkt"* aldus Kamerlid Johan Houwers in NRC Handelsblad (2013, 26 maart). De term plezierjacht vindt hij misleidend. Nederland kent beheerjacht, terwijl de term een beeld schetst dat jagers enkel doden met vermaak als doel. Ook het CDA neemt het op voor de jacht. *"Jagers krijgen een stempel dat ze niet verdienen. Jagers helpen juist mee aan een goede natuurbalans. En gaan ze sportvissen nu ook verbieden?"* aldus Kamerlid Jaco Geurts in NRC Handelsblad (2013, 26 maart).

Kader 1.1 Initiatiefnota Mooi Nederland

In maart 2013 presenteerden PvdA, D66 en GroenLinks de initiatiefnota Mooi Nederland. De nota legt de nadruk op actieve natuurbescherming en heeft als doel om de huidige natuurbeschermingswetgeving te vereenvoudigen en effectiever bij te dragen aan behoud en versterking van de biodiversiteit in Nederland. De Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet worden vervangen door één nieuwe natuurwet. Een belangrijk gevolg van het voorstel is de afschaffing van de plezierjacht; dieren mogen alleen afgeschoten worden als populaties te groot zijn of als dieren schade veroorzaken. De wildlijst met vrij bejaagbare dieren zou moeten verdwijnen. Op de lijst staan dieren die jagers zonder vergunning of ontheffing mogen afschieten: wilde eend, haas, konijn, fazant en houtduif. Volgens de partijen is jacht geen sport maar een middel dat alleen indien nodig op professionele wijze, wordt ingezet in het kader van schadebestrijding en duurzaam populatiebeheer.

INITIATIEFNOTA
MOOI NEDERLAND

MAART 2013

Bron: *Nota Mooi Nederland, 2013.*

Op 1 januari 2017 zal de nieuwe natuurwet ingaan en worden de Natuurbeschermingswet, de Flora- en faunawet en de Boswet vervangen. In eerste instantie wilde Sharon Dijksma (PvdA) in de wet vastleggen dat jagers vooraf een afschotplan moeten indienen en met bewijzen komen dat er teveel dieren van een bepaald soort schade veroorzaken, voordat er geschoten mag worden.

Regeringspartij VVD wilde juist dat er meer diersoorten aan de lijst toegevoegd zouden worden en de jagers niet onnodig opzadelen met een ingewikkelde administratie. Uiteindelijk is de nieuwe Natuurwet een politiek compromis. De oude lijst met vrij bejaagbare diersoorten blijft bestaan, maar jagers moeten wel verplicht het aantal geschoten dieren registreren. Nieuw is dat dierenwelzijnsorganisaties worden uitgenodigd om deel te nemen aan het wildbeheer (De Jagersvereniging, 2016; Natuurmonumenten, 2016). In de praktijk betekent dit dat zowel jacht als instrument voor wildbeheer als de plezierjacht blijven bestaan.

Verdeelde maatschappij

Uit publieksreacties is op te merken dat verschillende groeperingen uiteenlopend naar natuurbeheer kijken wordt en dat emoties hoog kunnen oplopen. Natuurorganisaties zoals Natuurmonumenten, De12Landschappen en de Dierencoalitie reageerden positief op de nota en het voorstel om de jacht alleen nog in te zetten om schade te bestrijden en voor populatiebeheer. *"Het is nu het moment om te laten zien dat Nederland zo beschaafd is als het zegt te zijn"*, aldus Teo Wams, directeur natuurbeheer bij Natuurmonumenten (Algemeen Nederlands Persbureau, 2013, 25 maart).

De Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV) was ontstemd over het kunstmatige onderscheid tussen beheersjacht en plezierjacht. *"De jager die op verzoek van een boer ganzen afschiet is dezelfde als die in het najaar een paar hazen schiet om op te eten. En hij schiet alleen een haas als hij zeker weet dat er voldoende zitten."* aldus een woordvoerder in NRC Handelsblad (2013, 26 maart). De voorzitter van de KNJV stelde tijdens zijn jaarrede dat de invoering van de maatregelen van de nieuwe nota niet alleen leidt tot de gehele afschaffing van de plezierjacht, maar ook tot meer regels waar al heel veel regels zijn en nog meer bureaucratie waar verder geen bureaucratie meer past (Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, 2013).

Ook aan reacties op het internet is te zien dat er in de maatschappij verschillend gedacht wordt over de stelling dat de plezierjacht verboden moet worden. Uit reacties op een uitzending van het programma 'De Ochtend' van de Nederlandse Publieke Omroep (2013, 25 maart) valt op te maken dat de maatschappij verdeeld is over de kwestie. De één vindt dat de natuur heel goed in staat is zichzelf te reguleren, waar de ander juist wildbeheer noodzakelijk acht. Het programma 'Dit is de dag' van de Nederlandse Publieke Omroep (2013, 28 maart) laat een Boswachter aan het woord die jagen niet meer van deze tijd vindt. Voorstanders van een verbod op plezierjacht zijn het roerend eens met de boswachter. Tegenstanders betichten het programma er van een spreekbuis van natuurmonumenten te hebben uitgenodigd.

De reacties van het publiek zijn vaak fel en gekenmerkt door extremen. Het is interessant om in kaart te brengen in welke mate er daadwerkelijk sprake is van de extremen of dat er ook iets tussen de

uitersten gevonden kan worden. Deelt de gehele samenleving deze opvattingen over de jacht of is het toch meer genuanceerd dan de media doen voorkomen?

1.2 Probleemstelling: Jacht in Nederland onderdeel van bredere discussie

Het voorstel om de plezierjacht te verbieden gaat groeperingen aan die intensief bij de natuur betrokken zijn. Nederland telt circa 28.000 burgers met een jachtdiploma, waarvan de meeste ook zijn aangesloten bij een jagersvereniging (Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, 2011). Tegenover deze groep staan 3,6 miljoen betalende aanhangers van grote landelijke natuur- dieren- en milieuorganisaties zoals Natuurmonumenten, Dierenbescherming en Vogelbescherming (Nederlandse Publieke Omroep, 2014, 14 december). De betrokkenheid van de Nederlandse burger bij de natuur leidt vaak tot ophef over jagers in de media, bijvoorbeeld wanneer voorbijgangers in aanraking komen met wildbeheer in uitvoering of een wanneer een huisdier per abuis wordt doodgeschoten (Algemeen Dagblad, 2011, 8 februari; Leeuwarder Courant, 30 november 2011).

De discussie over de plezierjacht is onderdeel van een bredere discussie over natuurbeheer. Visies op natuurbeheer zijn op hun beurt onderdeel van natuurbeelden. Buijs (2009) omschreef natuurbeelden als volgt: *"Natuurbeelden zijn een soort common-sense kennis over de natuur: Hoe kijken mensen naar de natuur en welke waarden en overtuigingen hanteren ze? Natuurbeelden bestaan uit een aantal onderling samenhangende onderdelen, zoals de waarden die mensen hechten aan de natuur, hun visies op het natuurbeheer, hun definities van natuur en hun overtuigingen over natuurlijke processen."* (Buijs, 2009, p. 7).

Natuurbeelden zijn binnen verschillende disciplines thema van onderzoek. Natuurbeelden worden onder andere bestudeerd vanuit de sociologie, milieufilosofie, omgevingswetenschappen, innovatiewetenschappen en bos- en natuurbeheer (Keulartz et al., 2000; Van den Born et al., 2001; Buijs, 2009; De Groot, 2011). Binnen de disciplines worden verschillende accenten gelegd op de dimensies van natuur. Zo worden natuurbeelden vooral empirisch onderzocht door sociologen en conceptueel geanalyseerd door milieufilosofen. Bij sociologen ligt de nadruk vaak op het maken van een indeling in verschillende natuurbeelden. Filosofen zoeken meer naar de kenmerken die natuur tot natuur maken, zoals zelfregulering, spontaniteit, continuïteit en evolutionaire aanpassing (Veeneklaas et al., 2011).

Zowel *kennis* van de natuur (cognitieve dimensie) als *waarden* van de natuur (normatieve dimensie) spelen een rol bij het vormen van een natuurbeeld. Schouten (2010) licht dit toe aan de hand van een discussie over 'echte natuur' van de jaren '90: *"Wat me het meeste trof, is dat het niet zozeer ging om een wetenschappelijk discussie, maar meer om een polemiek waarachter niet expliciet gemaakte waardeaders verscholen lagen. In het debat werden weliswaar allerlei natuurwetenschappelijke argumenten gebruikt [...] In de kern van de zaak echter ging het om een normatief debat: halfnatuurlijke systemen werden door velen gezien als een mindere vorm van natuur dan de natuurlijke systemen."* (Schouten, 2010, p.30).

Ook zijn er aanwijzingen dat andere factoren, zoals *ruimtelijke factoren*, van invloed zijn op het vormen van een mening over de plezierjacht. Onderzoek van Heberlein & Willebrand (1998) leverde aanwijzingen op dat het woon-, werk- en leefklimaat van invloed is op de acceptatie van de jacht. Factoren zoals een rurale afkomst, werken in de primaire sector en culturele banden met de jacht

zouden consistent zijn met een positieve houding ten aanzien van de jacht (Heberlein & Willebrand, 1998, p. 1074).

In de maatschappij bestaan uiteenlopende opvattingen over de jacht. Interessant in deze is om te onderzoeken waar deze verschillende opvattingen op terug te voeren zijn. Zouden ruimtelijke factoren een rol kunnen spelen in de beeldvorming over de jacht? Zijn er nog andere factoren die een rol spelen? Dit onderzoek doet een poging de discussie over de jacht naar een hoger niveau te tillen door te onderzoeken wat er aan de basis staat van opvattingen over de jacht.

1.3 Onderzoeksvragen

Opvattingen over de natuur worden beïnvloed door kennis, waarden, functies, belangen, belevingen en gevoelens. Ruimtelijke factoren—de alledaagse woon- en werkomgeving van mensen — lijken op hun beurt weer invloed te hebben op deze kennis, waarden en gevoelens over natuur. Een juist beeld van natuur bestaat niet. Het gaat om verschillende beelden en interpretaties van de natuur die afhangen van het ingenomen standpunt. Wat je als natuur ervaart is afhankelijk van je perspectief, van je persoonlijke geschiedenis en opvatting (Tack, 2011). Deze onderdelen zijn mogelijk van invloed op het beeld dat mensen over de jacht vormen. Mensen bezien en beoordelen de wereld om hun heen altijd vanuit een specifiek perspectief. Zo'n perspectief beïnvloedt je houding, je gedrag en de betekenis die je geeft aan verschijnselen (Bos et al., 2008). De centrale vraag van dit onderzoek luidt:

In hoeverre zijn natuurvisies van Nederlandse niet-jagende burgers van invloed op hun opvattingen over de jacht?

'Natuurvisies' zijn ingedeeld in natuurbeelden en natuurhoudingen. Onder natuurbeelden verstaan we de uiting van wat men concreet onder natuur verstaat. Natuurhoudingen zijn ideeën over hoe de relatie tussen de mens en natuur zou moeten zijn. De natuurvisie is dus samengesteld uit ideeën die mensen hebben over wat natuur is en opvattingen over hoe mensen met natuur om dienen te gaan. Jacht kan men omschrijven als het opsporen, bemachtigen of doden van in het wild levende dieren (Schouten, 1994). Opvattingen over de jacht zijn ingedeeld in acceptatie van de jacht en houding ten aanzien van de jacht. Acceptatie van de jacht gaat over acceptabel geachte redenen voor het uitvoeren van de jacht. Houding ten aanzien van de jacht gaat over waarden die aan de jacht toegekend worden.

Om de relatie tussen natuurvisies van Nederlandse niet-jagende burgers en opvattingen over de jacht te onderzoeken dienen vier deelvragen als uitgangspunt voor dit onderzoek:

1. Welke natuurvisies hebben Nederlandse niet-jagende burgers en waaruit zijn ze samengesteld?

2. Welke opvattingen hebben Nederlandse niet-jagende burgers over de jacht en hoe verhouden deze zich tot hun opvattingen over natuur? Aan de hand van deze deelvraag wordt onderzocht in welke mate natuurvisies aansluiten op opvattingen over de jacht.

3. Wat is de rol van individuele factoren bij opvattingen over natuur en de jacht? Aan de hand van deze vraag kunnen opvattingen over de natuur geïnventariseerd worden.

4. Wat is de rol van ruimtelijke factoren bij opvattingen over natuur en de jacht? Onder ruimtelijke factoren verstaan we het woon-, werk- en leefklimaat.

1.4 Wetenschappelijke relevantie: nieuwe verbanden leggen

In dit onderzoek beslaat de wetenschappelijke relevantie twee vlakken: uitbreiding van een onderwerp door combinatie van twee thema's en toevoeging van het ruimtelijke component.

Een combinatie van thema's

Natuurvisies en de jacht zijn thema's waar binnen verschillende disciplines wetenschappelijk onderzoek naar is gedaan. De twee thema's zijn nog niet eerder aan elkaar gekoppeld. Tot op heden is er geen onderzoek geweest dat natuurvisies en houding naar natuuringrijpende activiteiten zoals de jacht combineert en zoekt naar de verbanden tussen deze. Het verband tussen natuurvisies en de houding naar de jacht staat centraal in dit onderzoek. Onderzoek naar de jacht richtte zich voornamelijk op opvattingen over de rol van de jacht binnen natuurbeheer (Kellert, 1980). Onderzoeken die de samenleving betrokken zijn slechts een opsomming van meningen over de jacht, waarbij er niet is gekeken waar deze meningen op terug te voeren zijn (Heberlein & Willebrand, 1998; Blauw Research, 2006). Dit onderzoek behandelt zowel de kennis als waarden die aan natuur gegeven worden en koppelt deze vervolgens aan de jacht.

Een ruimtelijke blik op natuurvisies en de jacht

De acceptatie van en houding naar de jacht onder de Nederlandse bevolking is al eerder onderzocht (Blauw Research, 2006; Zest Marketing, 2015). Wat echter ontbreekt in de literatuur is inzicht in de onderliggende factoren die de acceptatie van en houding naar de jacht bepalen. Daarmee zijn de huidige onderzoeken slechts een opsomming van meningen zonder enige samenhang. Onderzoek dat is uitgevoerd in andere landen geeft aanwijzingen dat het woon- werk- en leefklimaat van invloed is op de acceptatie en houding naar de jacht (Heberlein & Willebrand, 1998). In dit onderzoek zal daarom naast het mogelijke verband tussen natuurvisie en houding naar de jacht ook aandacht besteed worden aan ruimtelijke factoren en hun invloed hierop.

1.5 Maatschappelijke relevantie

In dit onderzoek geldt de maatschappelijke relevante voor zowel de Nederlandse samenleving als het Nederlands natuurbeleid.

Maatschappelijke interesse

De thema's en onderzoeksvragen die in dit onderzoek aan bod komen spelen ook in de maatschappij. Ten eerste is een maatschappelijke interesse in de levenswijze en overtuigingen van jagers ten aanzien van de natuur waarneembaar. Zo was in het programma 'De Wandeling' te zien hoe een van de weinige vrouwelijke jagers in Nederland het merendeel van haar eten uit de natuur haalt. Ze plukt gewassen langs de weg of in het bos om dat vervolgens te bereiden en te eten. Alles wat ze jaagt eet ze ook op. Ze schiet alleen dieren die overdadig zijn zoals bijvoorbeeld ganzen. Zo bespaart ze niet

alleen geld, maar zorgt ze ook haar eigen voedsel (Nederlandse Publieke Omroep, 2013, 23 november). Ten tweede spelen natuurvisies een belangrijke rol in onder andere politieke discussies over natuurbeleid en natuurbeheer. Partijen die actief zijn in de politiek en natuurbeheer houden er uiteenlopende natuurvisies op na. Uiteenlopende natuurvisies zijn vaak de oorzaak van hoog oplopende conflicten (Buijs, 2009, p. 69). Deze conflicten komen onder aandacht van de media. Dat verschillende partijen hun visie benadrukken wordt geschetst in een opiniestuk over het verbod op de plezierjacht: *"Het moet gezegd: jagers hebben het niet slim aangepakt. Jaren verdedigden zij hun hobby met het argument: 'Wij doen aan wildbeheer'. Dat betekent zoets als: het schieten van beesten omdat het beter is voor de natuur. Zonder jacht op herten blijft er namelijk geen boom meer over. Het argument klopt wel, maar de jagers hebben zichzelf ermee in een onmogelijke positie gemanoeuvreed. Want wanneer is jacht nuttig en kan jacht worden 'verkoch' als wildbeheer? Na elk gelost schot wordt door critici de vraag gesteld of het wel wildbeheer was. [...] Op hun beurt zouden de linkse partijen moeten erkennen dat hun pleidooi voor een verbod op plezierjacht ook een beetje jagertje pesten is. Net zoals de jagers moeten zeggen dat ze plezier hebben in jagen, zouden critici van de jacht moeten toegeven dat ze jagers hun - nuttige - pleziertje misgunnen. Ze hebben liever dat iedereen kipfilet uit de bio-industrie eet dan dat een minderheid plezier beleeft aan een zelfgeschoten fazant. Het voorgestelde plezierjacht verbod mag voortkomen uit bezorgdheid over dierenwelzijn, vrij van afgunst is het niet."* aldus verslaggever Jelte Wiersma in Elsevier (2013, 6 april).

Meer inzicht en beter beleid

Door in kaart te brengen hoe Nederlandse niet-jagende burgers denken over de jacht wordt duidelijk welke opvattingen in verschillende delen van de samenleving heersen. Binnen organisaties is het voor het uitwerken van beleid noodzakelijk om oog te hebben voor de standpunten in de maatschappij over de jacht (Jacobs, 2002, pp.74-75). Dit onderzoek brengt verschillende opvattingen over de jacht in kaart. Hierdoor zijn beleidsmakers beter in staat hun beleid af te stemmen op de opvattingen van de samenleving. Het combineren van natuurvisies met opvattingen over de jacht geeft beleidsmakers inzicht welke verschillende visies in de samenleving benadrukt worden in discussies over natuurbeheer. Door uit te zoeken waar meningsverschillen in de samenleving over natuurbeheer en de jacht op terug te voeren zijn, worden de visies begrijpelijker. Het is aan beleidsmakers om op verantwoorde wijze met de verkregen inzichten om te gaan bij het opstellen van beleidsplannen: *"Het is de taak van de beheerder de verschillende waarden naast elkaar voor deze en toekomstige generaties te behouden."* (Schouten, 2010, p.31).

1.6 Structuur van de thesis

In hoofdstuk 2 wordt het thema jacht via een theoretische verkenning ingeleid. Hier wordt de jacht in een cultuurhistorische context en het Nederlandse natuurbeleid met betrekking tot de jacht uiteengezet. Ook zullen recente onderzoeken naar acceptatie van de jacht gepresenteerd worden. In hoofdstuk 3 worden verschillende theorieën over visies op natuur gepresenteerd. Het hoofdstuk geeft een overzicht van conceptueel onderzoek over visies op natuur van de afgelopen twee decennia. In hoofdstuk 4 wordt op basis van de literatuurstudies het conceptueel model en de onderzoekshypothesen geformuleerd. Tevens wordt de methode van het onderzoek verantwoord. In hoofdstuk 5 wordt het onderzoek uiteengezet met een analyse van de steekproef. Hoofdstuk 6

beschrijft en evalueert de resultaten van het onderzoek. Het laatste hoofdstuk (7) is de conclusie. Dit hoofdstuk geeft antwoord op de onderzoeksvragen en evalueert de doelstellingen van het onderzoek. Als laatste worden in dit hoofdstuk suggesties gedaan voor mogelijk vervolgonderzoek.

2. Visies op natuur en beeldvorming over de jacht

In de samenleving bestaan uiteenlopende opvattingen over de jacht. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de rol die natuurvisies spelen bij opvattingen over de jacht. Centraal staat de vraag op welke manier mensen zich een beeld vormen over natuur en de jacht, wat deze beelden betekenen, en hoe mensen er verschillende visies op nahouden. Om een antwoord te vinden op de in de paragraaf 1.3 omschreven onderzoeksvragen, zal een theoretische verkenning plaatsvinden. In de eerste paragraaf is een conceptueel model gepresenteerd die de verbanden tussen verschillende theoretische begrippen visualiseert (figuur 2.1). De theoretische begrippen uit het model worden in dit hoofdstuk verder uitgewerkt.

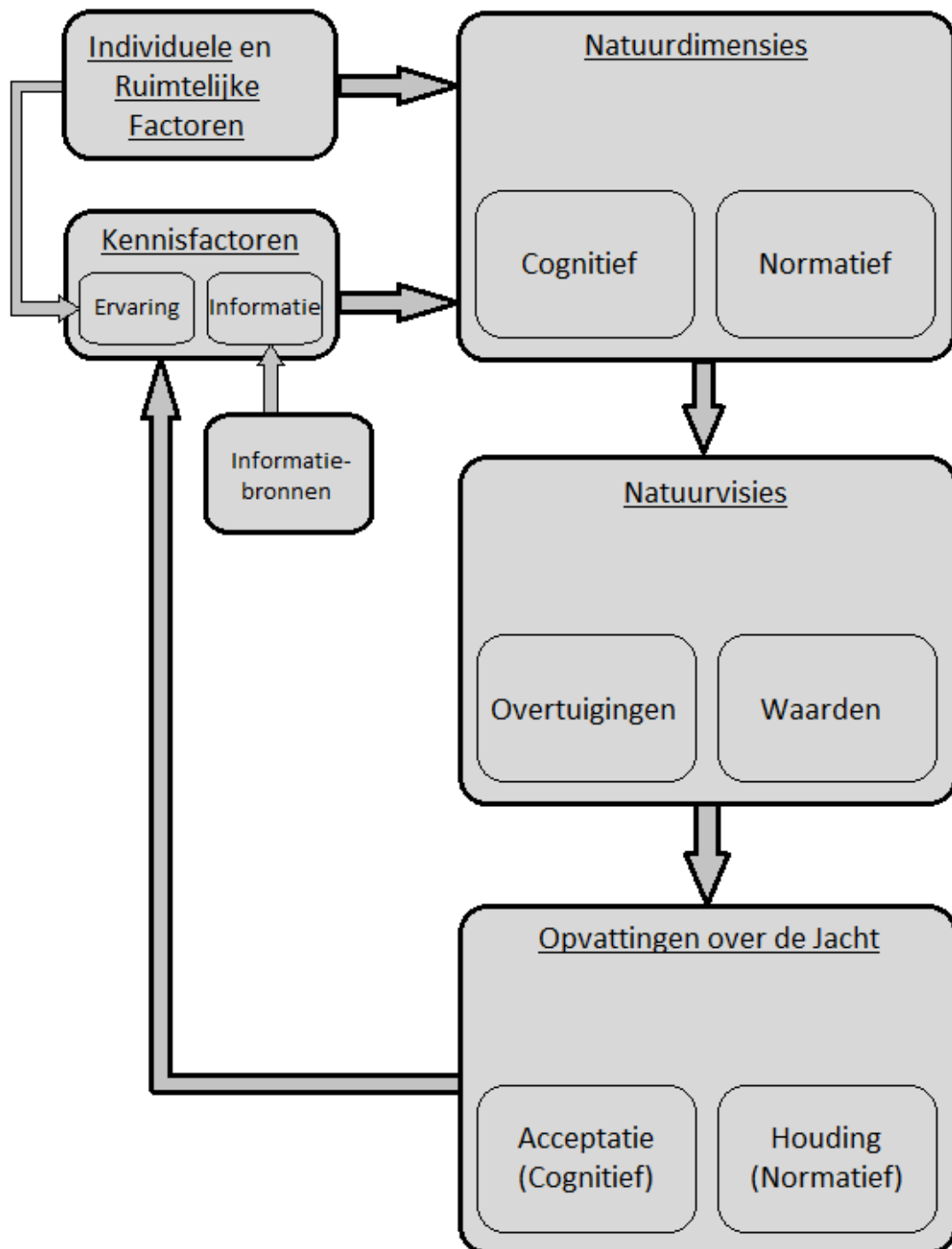
2.1 Conceptueel model

Het conceptueel model kan gezien worden als een cyclisch communicatiemodel. Het communicatieproces verloopt als volgt: Individuele, ruimtelijke en kennisfactoren leiden via aanwezige natuurdimensies tot natuurvisies. Deze natuurvisies leiden weer tot opvattingen over de jacht. Wanneer deze opvattingen zich uitten in de maatschappij worden ze teruggekoppeld naar de zender en andere partijen zoals de media en natuurorganisaties. Deze terugkoppeling zorgt er voor dat de kennis wordt aangepast en het proces opnieuw in gang wordt gezet.

Natuurdimensies spelen een belangrijke rol in de beeldvorming van natuurvisies. In het model zijn de natuurdimensies onderscheiden in de cognitieve en normatieve dimensie. De expressieve dimensie valt niet binnen de definitie van natuurbeelden van Buijs (2009) en is daarom bewust weg gelaten. De *cognitieve dimensie* gaat over de vraag wat mensen onder natuur verstaan. De *normatieve dimensie* gaat over de waarden die mensen toekennen aan natuur. De dimensies van natuur uitten zich in overtuigingen en waarden over natuur. In dit onderzoek worden opvattingen met betrekking tot de normatieve dimensie ingedeeld in een antropocentrische, gematigde en ecocentrische *natuurhouding* (Keulartz et al., 2000). Deze overtuigingen en waarden uitten zich in *natuurbeelden*. In dit onderzoek zijn deze ingedeeld in drie basis-natuurbeelden: het arcadische natuurbeeld, het wildernis natuurbeeld en het functionele natuurbeeld (Keulartz et al., 2000).

De natuurbeelden en natuurhoudingen samen beïnvloeden de beeldvorming over de jacht. Opvattingen over de jacht zijn in dit onderzoek ingedeeld in acceptatie van de jacht en houding ten aanzien van de jacht. Acceptatie van de jacht gaat over de vraag of de jacht een plaats heeft binnen het natuurbeeld van mensen. De houding ten aanzien van de jacht gaat over de vraag welke waarden mensen de jacht toekennen. Acceptatie van de jacht staat los van de houding ten aanzien van de jacht. Om dit toe te lichten zou een persoon bijvoorbeeld de jacht als instrument voor natuurbeheer kunnen accepteren, terwijl deze persoon er een negatieve houding ten aanzien van de jacht aan overhoudt. In dit geval wordt de jacht dan gezien als een noodzakelijk kwaad.

Figuur 2.1 Conceptueel model

Kennis over de jacht bestaat uit ervaring en informatie. Ervaring gaat over de manier waarop mensen in aanraking komen met de jacht. Informatie over de jacht wordt verkregen vanuit informatiebronnen zoals de media, natuurorganisaties, politiek en andere mensen. Mensen selecteren uit het informatieaanbod boodschappen die zij kunnen gebruiken om hun eigen opvattingen te ondersteunen of in het ongelijk te stellen (Boeije, 2009, p. 18). Kennisfactoren zijn hiermee van grote invloed op opvattingen over de natuur en natuuringrijpende activiteiten zoals de jacht.

Ten slotte staan individuele en ruimtelijke factoren mogelijk in verband met de beeldvorming van de jacht. Individuele factoren in dit onderzoek zijn leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en betrokkenheid bij een milieu- of natuurorganisatie. Ruimtelijke factoren in dit onderzoek zijn woonplaats, type werk en hobby's buitenshuis.

2.2 Natuurdimensies

Een manier om het concept natuur structuur te geven, is door persoonlijke betekenissen te categoriseren aan de hand van natuurvisies. Natuurvisies worden in dit onderzoek beschouwd als: "*[...] omvattende kaders die de waarneming en waardering van landschap en leefomgeving in drie fundamentele opzichten sturen en structureren.*" (Keulartz et al., 2000, p. 9). Ze leggen vast welke voorstellingen wij in *cognitief*, *normatief* en *expressief* opzicht van de natuur ervaren (Keulartz et al., 2000, pp. 9-10, Buijs, 2009). In Nederland is vanaf de jaren negentig veel conceptueel onderzoek gedaan naar visies op natuur (De Molenaar, 1998; Keulartz et al., 2000; Van den Born et al., 2001; Buijs, 2009; De Groot, 2011). Onderzoek naar natuurvisies is op verschillende manieren gedaan: zowel theoretisch als empirisch, zowel kwalitatief als kwantitatief. De verschillende manieren van onderzoek leidden tot indelingen in natuurvisies die op elkaar lijken, maar niet geheel hetzelfde zijn. Desondanks zijn er duidelijke overeenkomsten. Daarmee is onderzoek naar natuurvisies sterk ontwikkeld en is duidelijk welke visies op natuur er leven binnen de Nederlandse samenleving (Jacobs, 2002, p. 27).

In dit onderzoek zijn visies op natuur zijn opgebouwd uit twee dimensies: een cognitieve en normatieve dimensie. De derde dimensie, de expressieve dimensie, is in dit onderzoek bewust weg gelaten. Volgens Buijs (2009b) zijn de cognitieve en normatieve dimensie goed geconceptualiseerd, terwijl de expressieve dimensie is gebaseerd op esthetische theorievorming van deskundigen: "*[...] the expressive dimension is much less convincingly conceptualized, focusing on formal aesthetic theories. The authors conceptualize this dimension as a distinction between three different theoretical aesthetic perspectives, the objectivist, the subjectivist, and the formalist. As research into landscape preferences has convincingly shown, such an expert-based distinction is not able grasp lay people's preferences. As this expressive dimension is also closely related to more affective responses, excluding this expressive dimension may strengthen the consistency of the concept of images of nature. This would also distinguish the concept more clearly from more affective based concepts like landscape perceptions*" (Buijs, 2009b, p. 419).

Volgens Van den Born et al. (2001) zijn de cognitieve en normatieve dimensie in overeenstemming met de volgende filosofische vragen: wat is natuur?; wat is de waarde van natuur, en hoe behoren we er mee om te gaan? (tabel 2.2). Een natuurvisie bestaat uit *natuurbeelden*, *natuurwaarden* en *natuurhoudingen* die nauw verbonden zijn (tabel 2.2). Keulartz et al. (2000) kiest er voor om natuurbeelden de cognitieve dimensie te noemen en de natuurwaarden en natuurhoudingen de normatieve dimensie.

Tabel 2.2 Indeling van de elementen van natuurvisies in dimensies

	Keulartz et al. (2000)	Van den Born et al. (2001)	Centrale vraag
Natuurvisies	Cognitieve dimensie	Natuurbeelden	Wat is natuur?
	Normatieve dimensie	Natuurwaarden	Wat is de waarde van de natuur?
		Natuurhoudingen	Hoe behoren we ermee om te gaan?

Bron: Veeneklaas et al., 2011, p. 19

2.2.1 Cognitieve dimensie: Wat verstaan we onder natuur?

De cognitieve dimensie omvat de vraag wat we onder natuur verstaan (van den Born et al., 2001). Is dat de savanne in Afrika, of kan het ook een bloem in een vaas zijn? Wat mensen verstaan onder natuur is onderdeel van een leerproces waarbij ervaring en selectie van informatie een rol spelen. Dit proces wordt verder toegelicht in paragraaf 2.5.1. Schouten (Trouw, 2011, 18 april) illustreert dat in de cognitieve dimensie zeer uiteenlopende opvattingen bestaan over wat natuur is: *"Ik stond laatst voor een zaal met boswachters en vroeg wat er spontaan bij hen opkwam bij het woord natuur. Hun antwoorden varieerden van 'een bos', bergtoppen in de Alpen', het Amazonewoud' tot een paardebloem tussen stoeptegels'."* Hoe natuur gedefinieerd wordt staat centraal in de cognitieve dimensie. De cognitieve dimensie is op te delen in drie subdimensies: systeemecologie, structuurecologie en product-ecologie (Keulartz et al., 2000). Binnen de systeemecologie is het uitgangspunt dat de natuur één groot geheel is. Ecosystemen worden vanuit een holistisch uitgangspunt bestudeerd, als complexe systemen met emergente eigenschappen. Een ecosysteem is te zien als een kringloop van energie, materie en informatie, dat dankzij een reeks terugkoppelingsmechanismen binnen bepaalde grenzen in een dynamisch evenwicht verkeert (Keulartz et al., 2000, p. 35). De structuurecologie gaat daarentegen veel meer in op de structuur en elementen van de natuur. Binnen de product-ecologie ligt de focus op de verschillende producten die de natuur te bieden heeft. De product-ecologie bestudeert natuur op een meer reductionistische wijze en deelt de visie dat de natuur is opgebouwd uit allemaal kleine onderdelen (Keulartz et al., 2000).

2.2.2 Normatieve dimensie: De relatie tussen mens en natuur

De normatieve dimensie omvat de waarden die we toekennen aan natuur. In deze dimensie staat de vraag centraal wat in de relatie tussen mens en natuur als goed en slecht wordt gezien (van den Born et al., 2001). De normatieve dimensie is opgebouwd uit drie elementen: de ecocentrische, zwak antropocentrische en antropocentrische visie (Keulartz, 2000). Bij het ecocentrisme gaan mensen uit van *intrinsieke waarde* van natuur. Natuur is iets dat op zichzelf staat en de behoeftes en wensen van mensen spelen hierin geen rol. De antropocentrische visie is dat de natuur juist gezien wordt als hulpbron. De natuur biedt de mens grondstoffen waar gebruik van gemaakt moet worden. Mensen moeten kunnen beslissen over het lot van de natuur. De instrumentele waarde van de natuur is belangrijk (Keulartz, 2000). Waar de ecocentrische visie de natuur een bovengeschikte rol

toebedeeld, heeft de antropocentrische visie de mens verheven boven de natuur.

2.3 Natuurvisies

Binnen de Nederlandse samenleving wordt er op verschillende manieren over natuur gedacht, deze opvattingen worden ook wel *natuurvisies* genoemd (Veeneklaas, 2011, p. 19-22). In de natuurvisie is vastgelegd welke voorstelling van de natuur wij in cognitief en normatief opzicht ervaren. Ook al zijn natuurvisies door toegenomen individualisering lossier gestructureerd dan voorheen, ze oefenen nog steeds een sturende invloed uit op onze theoretische en praktische omgang met de natuur (Keulartz et al., 2000, p. 34). In de verscheidenheid van natuurbeelden en natuurhoudingen zijn namelijk samenhangende patronen te ontdekken (Filius et al., 2000, p. 30).

2.3.1 Natuurbeelden

Opvattingen over de cognitieve dimensie van natuur zijn in te delen aan de hand van *natuurbeelden* (tabel 2.1). Natuurbeelden zijn het resultaat van een zoektocht van wetenschappers en filosofen naar kenmerken die natuur tot natuur maken (Veeneklaas, 2011, p. 19). In dit onderzoek wordt de indeling van Keulartz et al. (2000) gebruikt. Deze indeling heeft diepe historische wortels in de Romantiek, maar ook verder terug in de tijd in de Griekse en Joods-Christelijke tradities waarop de hedendaagse Westerse cultuur gebaseerd is. In de historische erfenis van de Westerse opvattingen zijn drie dominante natuurbeelden te herkennen: het Arcadische natuurbeeld, het wildernis natuurbeeld, en het functionele natuurbeeld (Buijs, 2009a, p. 13)(tabel 2.3). Deze visies worden in deze deelparagraaf verder uiteengezet.

Tabel 2.3 Historische visies op de natuur

Natuurbeelden	Omschrijving
Arcadische natuur	De pastorale voorstelling van een harmonieuze co-existentie van natuur en cultuur.
Wildernis natuur	Ongereemde natuur waarin menselijk ingrijpen taboe is.
Functionele natuur	Het imperialistische ideaal van een door en door gecultiveerde natuur.

Bron: Keulartz et al., 2000, pp. 23-24

Arcadische natuur

De Arcadische natuur heeft zijn oorsprong in de Romantiek. De Romantiek is in de 18^e eeuw ontstaan als een reactie op vervuiling van de steden tijdens de industriële revolutie. In de Romantiek werden de opvattingen van de Verlichting ter discussie gesteld. Deze afstandelijke visie die vooral gericht was op het nut van de natuur en het ontdekken van wetmatigheden ontving veel kritiek. Romantische schrijvers en schilders namen de subjectieve ervaring als uitgangspunt en deden een roep om spontaniteit en emoties. *"De typische kunstenaar in de Romantiek was gevoelig, benadrukte de*

uniekheid van het individu, en verkoos kleur boven vorm en het exotische boven het vertrouwde." (Buijs, 2009a, p. 13). In deze visie kan het buitenstedelijke gebied gezien worden als natuurlijker dan het stedelijk leven. Het boerenleven werd geassocieerd met recreatief en esthetisch plezier. Bij arcadische natuur wordt de nadruk gelegd op de expressieve dimensie van de natuur, op het ervaren van de schoonheid van natuur en de emoties die natuur oproept. Deze emoties leiden ook tot een toename van de sympathie voor dieren. De natuur is kwetsbaar en dient beschermd te worden van menselijke invloed die een bedreiging voor de natuur vormt. Het arcadisch landschap komt in de kunst vooral naar voren door afbeelding van pittoreske en kleinschalige landschappen (Buijs, 2009a, p. 14).

Wildernis natuur

Naast een Arcadisch natuurbeeld is er in de Romantiek ook aandacht geweest voor primitievere ervaringen die door woeste ongeremde natuur worden opgeroepen. Voorafgaand aan het Romantische tijdperk werd de wildernis meestal afgebeeld als een beangstigende plek waar het gevaar op de loer lag. Deze negatieve kijk op de natuur veranderde aan het einde van de 18^e eeuw als reactie op de rationaliteit van de moderne cultuur, de beschaving van menselijke instincten en de onderdrukking van verlangens (Buijs, 2009a, pp. 14-15). Er ontstond een verlangen naar een primitieve staat van bestaan, onaangeraakt door de beschaving. Alle inspanning ging naar het herstel van een direct en primitief contact met de wereld waar het sleutelwoord 'primitief' is (Wylie, 2007). Er werd gezocht naar emoties zoals verbazing, angst, ruwheid en duisternis waarin de grootsheid van de natuur duidelijk werd. De wildernis visie is in de Verenigde Staten altijd belangrijk gebleven, maar verloor in Europa zijn aantrekkingskracht aan het eind van de negentiende eeuw om pas weer terug te keren in de jaren tachtig (Buijs, 2009a, p. 15).

Functionele natuur

Tijdens de Romantiek zag je de Arcadische en wildernis visie vooral bij de welgestelde klasse. Als we breder kijken, voorbij de elite van kunstenaars en ondernemers dan komen we uit bij het functionele natuurbeeld (Buijs, 2009a, p. 15). Bij dit natuurbeeld wordt de natuur grotendeels ondergeschikt gemaakt aan de cultuur en heeft een imperialistische gedaante (Keulartz et al., 2000). De Verlichting van de zeventiende eeuw veranderde de dominante theologische kijk op de wereld naar een mechanistische. De nadruk kwam te liggen op de ontdekking van natuurwetten. Alleen onderzoekers hadden daarmee nog inzicht in de werking van de natuur, die ze met behulp van allerlei wetenschappelijke instrumenten ontdekten. Natuur was onderdeel van de wetenschap en buiten het bereik van gewone mensen. De sterke scheiding van wetenschap en subjectieve ervaring is nog steeds terug te vinden in het huidige Nederlandse natuurbeheer (Buijs, 2009a, p. 16). De verwetenschappelijking van de natuur is nauw verbonden met de functionele visie op natuur. Het vereren van de natuur ter ere van God was niet langer meer vanzelfsprekend, zodoende werd de gebruikswaarde van natuur belangrijker. De natuur werd gezien als bron voor economische ontwikkeling. Binnen deze visie kan natuurbehoud nog steeds worden gewaardeerd. De nadruk ligt niet op het beschermen van bedreigde diersoorten of op biodiversiteit, maar op het culturele landschap en cultuurvolgende soorten zoals weidevogels (Buijs, 2009a, p. 16).

2.3.1 Natuurwaarden en Natuurhoudingen

Opvattingen over de normatieve dimensie van natuur zijn in te delen aan de hand van *grondhoudingen*. Jacobs et al. (2002, p. 16) omschrijft grondhoudingen als volgt: *"Het zijn visies op de plaats van de mens in de natuur, met andere woorden de verhouding cultuur - natuur"*.

Milieufilosofen hebben zich bezig gehouden met het beschrijven van grondhoudingen (Zweers, 1995). De Groot komt op basis van het werk van deze auteurs tot een indeling in vier verschillende grondhoudingen (Veeneklaas, 2011) (tabel 2.4):

Tabel 2.4 Verschillende grondhoudingen ten aanzien van de relatie met de natuur

Grondhouding	Omschrijving
Heerser	De mens is heerser over de natuur: de mens heeft het recht en de kunde om de natuur te domineren, buiten de mens om heeft de natuur geen waarde.
Beschermer	De mens als beschermer van de natuur: de natuur heeft wel waarde van zichzelf, maar is vooral ook een hulpbron voor de mens, die de natuur op goede wijze moeten hoeden.
Partner	De mens als partner van de natuur: natuur is vooral iets anders, buiten de mens, dat je kan kennen en waarmee je een respectvolle en wederzijds gelijkwaardige relatie op kunt bouwen.
Participant	De mens als participant aan de natuur: de natuur staat boven de mens, de mens moet als onderdeel van de natuur niet denken over de natuur te kunnen beslissen.

Bron: Veeneklaas, 2011.

2.4 Beeldvorming over de jacht

Het dan wel waarderen of hekelen van een natuuringrijpende activiteit zoals de jacht is afhankelijk van de manier waarop mensen naar natuur kijken en welke waarden en overtuigingen ze hanteren. Natuurvisies bepalen dus in zekere mate de beeldvorming over de jacht. In dit onderzoek wordt onderzocht in welke mate natuurvisies van invloed zijn op opvatting over de jacht in Nederland. Het verband tussen natuurvisies en opvattingen over de jacht staat centraal in dit onderzoek. Zonder enige redenering kan niet worden aangenomen dat mensen met bijvoorbeeld een wildernis natuurbeeld de jacht hekelen. Ook bestaat de mogelijkheid dat mensen met verschillende natuurbeelden een positieve houding kunnen hebben ten aanzien van de jacht, omdat ze bijvoorbeeld vinden dat er aan de jacht een nut verbonden is. In de definitie van natuurbeelden van Buijs (2009b) worden de cognitieve en normatieve dimensie van natuur gehanteerd. De vraag hoe mensen naar natuur kijken en welke waarden en overtuigingen ze hanteren wordt in dit onderzoek doorvertaald naar de beeldvorming over de jacht. De nadruk ligt op het mentale domein: beeldvorming over de jacht bestaat daarmee uit een cognitieve en normatieve dimensie. De cognitieve dimensie focust zich op de acceptatie van de jacht in bepaalde situaties. De normatieve dimensie focust zich op de houding ten aanzien van de jacht.

2.4.1. Opvattingen over de jacht

Opvattingen over de jacht vallen onder het mentale domein en bestaan daarmee uit een cognitieve en een normatieve dimensie. Deze gaan over de vragen 'wat is jacht' en 'welke rol zou de jacht moeten spelen in natuurbeheer'. Dit soort vragen zijn eerder voorgelegd aan de Nederlandse burger in opinieonderzoeken (Blauw Research, 2006; Zest Marketing, 2015), zonder dat er dieper in werd gegaan op de achterliggende structuren van denken over de jacht en de rol van ruimtelijke factoren in deze. Een grote meerderheid van onze samenleving is volgens onderzoek van Zest Marketing (2015) niet bekend met een groot deel van de activiteiten van jagers. Dit gebrek aan kennis als mogelijk gevolg van verschillen in culturele achtergrond, werkt door in de opvattingen die bestaan in de samenleving over jagers. In Nederland is in het heersende discours weinig plek voor de jacht. In de literatuur zijn aanwijzingen te vinden dat de jager door de samenleving gezien wordt als een verkeerd begrepen, maar vooral ook homogene groep. Jagers in Europese samenlevingen zijn zelden communaal georganiseerd. Ze zijn zelden aan lokaliteit gebonden, vormen geen beroeps categorie, en passen niet in een bepaalde sociale klasse (Dahles, 1990). Dit maakt onderzoek naar en beeldvorming over jagers ingewikkeld. In de samenleving bestaan er enkele dominante beelden over jagers. Deze worden behandeld aan de hand van een aantal citaten uit Dahles (1990, p. 64):

'Ik stel me jagers voor als van die dikke directeurs die in het wild eens lekker gaan knallen'.

'Het opvallendste aspect aan de jacht is dat er een zekere status aan de jacht wordt ontleend. Helemaal wanneer het een soort herenjacht wordt, waarbij je zakenrelaties kunt uitnodigen'.

'Jacht is een statussymbool geworden. Een elitaire sport, voornamelijk bedreven door 'upper ten'.

'Niet weinigen beschouwen de jacht als een immoreel bedrijf, een wrede hobby voor bevoorrechte

rijke lieden.'

Deze citaten laten zien dat Nederlanders jagers associëren met de elite. Het koppelen van de jacht met de elite heeft een cultuurhistorische verklaring. Tot in de twintigste eeuw was de jacht vooral een 'vorstelijk en elitair genoegen' (Hörter, 2008). In Nederland werd de 'plezierjacht' al zo vroeg als de zestiende eeuw onder Willem van Oranje uitgevoerd en ontpopte zich tot een traditie binnen het huis van Oranje (Van Everdingen, 1984). Jachtliteratuur en vele kunstwerken lijken het beeld te bevestigen dat de jacht in heel Europa een 'adellijk genoegen' was (Hobusch, 1978; Almond 2003). Illustratie 2.5 beeldt koning-stadhouder Willem III van Oranje af op de drijfjacht.

Illustratie 2.5 Schilderij van Dirk Maas uit 1700: Koning Willem III van Oranje op de drijfjacht

Bron: Van Everdingen (1984, p.93)

Een ander dominant beeld dat uit de citaten over jagers naar voren komt is dat zij overwegend tot de mannelijke sekse behoren. Ondanks dat er ook vrouwelijke jagers zijn, lijken mannen het gezicht van de jacht te bepalen. Ook de associatie van jacht met mannelijkheid heeft een cultuurhistorische verklaring. Al in de klassieke oudheid werd de jacht met agressie, fysiek geweld en oorlog geassocieerd (Dahles, 1990). In de Griekse en Romeinse cultuur komt in literatuur naar voren dat de jacht vooral sterke mannen voor de oorlog moest opleveren. Jagen was dan ook een onlosmakelijk onderdeel van de opvoeding van welgestelde Griekse en Romeinse jonge mannen (Hörter, 2006). Illustratie 2.6 beeldt Griekse mannen af die gewapend met speren jagen op een edelhert.

Het laatste beeld dat uit de citaten op te maken valt is dat de jacht wreed is. In de inleiding was al te lezen dat de jacht kan rekenen op veel kritiek uit de samenleving nu de jacht niet meer als iets noodzakelijks wordt geacht. Ook het schieten van dieren voor persoonlijk genot kan rekenen op

kritiek. Volgens Dahles (1990) doden jagers "niet gedachteloos en onbewogen, maar maken dit ondergeschikt aan strenge regels. Zoals andere groeperingen in andere samenlevingen, trachten zij het doden te verhullen door allerlei symbolen en rituelen. Daarmee proberen ze tevens hun handeling te legitimeren. ... Jagers zijn vanouds ondergeschikt aan een overkoepelend staatsgezag en de jachtbeoefening is onderworpen aan wettelijke regulering." (Dahles, 1990, p. 19).

Illustratie 2.6 Beschildering uit ca. 525 v.Chr. Griekse mannen gewapend met speren jagen op een edelhert

Bron: Clason (1977, p. 24)

2.5 Beeldvorming via natuurvisies: andere factoren

Beeldvorming over de jacht is mogelijk niet alleen afhankelijk van natuurvisies, maar kan ook door andere factoren beïnvloed worden. In eerder onderzoek zijn aanwijzingen gevonden dat kennisfactoren en individuele factoren van invloed zijn op natuurvisies en dus mogelijk ook op de beeldvorming over de jacht. Deze factoren komen in deze paragraaf aan bod. Paragraaf 2.5.1 behandelt kennisfactoren, paragraaf 2.5.2 behandelt individuele factoren en paragraaf 2.5.3 behandelt ruimtelijke factoren.

2.5.1 Kennisfactoren

Kennis over de jacht is mogelijk van invloed op de beeldvorming over de jacht. Onder kennis over de jacht wordt de ervaring van de jacht en verkregen informatie over de jacht van andere partijen verstaan. Kennis is in deze zin op te vatten als een combinatie van ervaring en informatie. Persoonlijke ervaring met de jacht is mogelijk van invloed op de manier waarop iemand betekenis geeft aan de jacht. Vanuit derde partijen zoals de media, educatie, toerisme, natuurorganisaties, of de sociale omgeving komt veel informatie die de beeldvorming over de jacht zou kunnen beïnvloeden. Bij het vormen van een beeld over de jacht dienen de dimensies van natuur als filters van informatie over de jacht. Mensen zijn eerder geneigd om enkel voor hen interessante informatie te selecteren uit dit grote aanbod informatie. Deze informatie ondersteunt vaak hun eigen opvattingen (Boeije, 2009, p. 19).

Volgens Coeterier (1996) is dit selectieproces voor een groot deel niet individueel, maar cultureel bepaald. Castree (2005) geeft aan dat cultuur, de media en natuurorganisaties veel invloed uitoefenen op het beeld dat mensen van natuur - en daarmee ook het beeld over natuuringrijpende activiteiten zoals de jacht - vormen: "[...] *ideas about nature are as important as the realities they purport to describe and explain. There is no way to understand nature except through the particular filters and templates that are bequeathed to us by all the knowledge producing organisations of*

modern societies. Our experience of nature is rarely direct. Rather, it is thoroughly mediated for us." (Castree, 2005, p. XXII). Via het gebruik van taal en communicatie worden waarden, houdingen en voorkeuren overgedragen, via wat men *discoursen* noemt.

Volgens Schouten (2004) hebben cultuur, de media en natuurorganisaties slechts een beperkte invloed op het beeld dat mensen vormen van natuur. Zo heeft volgens Schouten (2004) het aanbieden van informatie in natuurgebieden op slechts een deel van de bezoekers het gewenste effect. Informatie aanbieden in natuurgebieden zou moeten leiden tot meer kennis en begrip van de natuur en het natuurbeleid op die locatie. Er zijn echter, naast mensen die op zoek zijn naar kennis over de natuur, ook mensen die er heen gaan puur voor de rust, of om zich over te geven aan de spanning en verassingen die de natuur te bieden heeft. Voor deze laatste twee zijn zintuiglijke ervaringen belangrijker dan het opdoen van kennis (Schouten, 2003). Het voorbeeld van de boswachters in paragraaf 2.2.1 illustreert hoe persoonlijke ervaring en selectie van informatie ook binnen dezelfde sociale groep kan leiden tot verschillende definities van natuur.

2.5.2 Individuele factoren

Naast kennis spelen ook individuele factoren mogelijk een rol bij de beeldvorming over de jacht. Eerder onderzoek naar natuurvisies kwam met aanwijzingen dat individuele kenmerken zoals leeftijd en geslacht van invloed zijn op natuurbeelden en natuurhoudingen (Jacobs et al., 2002; Langers et al., 2002; van den Berg, 2004; Buijs et al., 2006). Buijs et al. (2006) concluderen dat jongeren een smaller natuurbeeld hebben dan volwassenen: cultuurlandschappen zien zij minder als natuur dan volwassenen. Volgens van den Berg (2004) hebben ouderen over het algemeen een sterke voorkeur voor gecultiveerde natuur. Daarmee staan ze recht tegenover jongeren. In het onderzoek van Langers et al. (2002) blijkt geslacht een factor die van invloed is op waterbeelden. Mannen en vrouwen blijken significant te verschillen op hun voorkeur in waterbeelden. Vrouwen neigen meer naar een wild waterbeeld waar de invloed van de mens beperkt is.

Ook blijkt het opleidingsniveau een verklarende factor voor verschillen in waterbeelden. Mensen met een hoger opleidingsniveau hebben een grotere neiging naar meer functionele waternatuur (Langers et al., 2002, p. 59). Volgens Buijs et al. (2006; 2009) hanteren mensen met een hogere opleiding een smallere definitie van natuur, bezoeken vaker de natuur en hebben ze vaker een ecocentrische waarden ten aanzien van de natuur. Tevens heeft het dan wel of niet lid zijn van milieu- of natuurorganisaties invloed op natuurbeelden (Jacobs et al., 2002, p. 19; van den Berg 2004, p. 12). Mensen die lid zijn van organisaties als Greenpeace, Natuurmonumenten, het Wereld Natuur Fonds of ermee sympathiseren, zullen de natuur vaker als wildernis zien. Het is te verwachten dat deze mensen een sceptische houding hebben tegenover de jacht. Volgens Buijs (2009) vind je bij deze mensen ook vaker ecocentrische waarden ten aanzien van de natuur terug.

2.5.3 Ruimtelijke factoren

Ook zijn er redenen om aan te nemen dat ruimtelijke factoren een rol spelen bij de beeldvorming over de jacht. Eerdere onderzoeken naar opvattingen over de jacht en natuurvisies kwamen met aanwijzingen dat ruimtelijke factoren zoals woonplaats, afkomst, type werk en hobby's van invloed zijn op natuurbeelden en natuurhoudingen. Jacobs et al. (2002) stellen dat er in verstedelijkte

gebieden meer aanhangers zijn van milieu- en natuurorganisaties waardoor het wildernisbeeld vaker terugkomt. Volgens Buijs (2009) vind je ecocentrische waarden relatief vaker terug bij mensen uit verstedelijkte gebieden dan mensen uit landelijke gebieden. Volgens Heberlein en Willebrand (1998) zijn er aanwijzingen dat het woon- werk- een leefklimaat invloed heeft op het beeld dat mensen hebben van natuur en natuuringrijpende activiteiten zoals de jacht. Mensen uit stedelijke gebieden komen in het dagelijks leven minder in aanraking met rurale praktijken wat mogelijk kan leiden tot minder begrip. Mensen die door wonen, werken of hobby wel directe banden hebben met het landschap zouden wel eerder geneigd zijn om er andere waarden op na te houden en natuuringrijpende activiteiten zoals de jacht te steunen.

2.6 Jacht en natuurbeheer in Nederland

In de vorige paragraaf is ingegaan op de factoren die mogelijk van invloed zijn op de beeldvorming van de jacht. Natuurvisies, die in zekere mate bepalend zijn voor opvattingen over de jacht, worden mogelijk beïnvloed door individuele factoren. Individuele factoren worden op hun beurt beïnvloed door culturele factoren. Door taal en communicatie worden waarden, houdingen en voorkeuren overgedragen, via wat men *discoursen* noemt. De manier waarop over de jacht wordt gedacht past binnen verschillende discoursen. Binnen het dominante discours past de jacht niet bij de wijze waarop mensen natuur beleven. Dit discours wordt overgedragen via de berichtgeving van natuurorganisaties zoals Natuurmonumenten, Dierenbescherming en Vogelbescherming die een groot aantal leden genieten (Nederlandse Publieke Omroep, 2014, 14 december). De jacht wordt verkondigd als een wrede hobby en alternatieven worden verwelkomd (Dierenbescherming, 2015). Binnen het discours van de jagersgemeenschap past de jacht juist wel in de wijze waarop mensen natuur beleven. Dit discours wordt overgedragen via de berichtgeving van jagersverenigingen zoals het KNJV. De jacht wordt verkondigd als goed middel om te zorgen voor balans tussen mens en dier (Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, 2011).

In de discussie over de plezierjacht verdedigen verschillende groepen hun eigen beleving en waardering van de natuur. De discussie is hevig omdat de wijze waarop jagers de natuur beleven en waarderen sterk afwijkt van die van natuurbeschermers en dierenliefhebbers. Dit betekent dat in beleid constant gezocht moet worden naar compromissen. In deze paragraaf wordt de rol van de jacht in natuurbeheer uiteengezet en worden visies van verschillende partijen belicht. De eerste deelparagraaf beschrijft de jacht binnen de huidige Europese samenleving. De tweede deelparagraaf belicht hoe verschillende visies leiden tot verschillende bewoordingen van de jacht. De derde deelparagraaf zet de rol van de jacht in Nederlands natuurbeleid uiteen. De vierde deelparagraaf behandelt de discussie over de vraag of jacht noodzakelijk is voor goed natuurbeheer.

2.6.1 Visies op de jacht: van subsistentie- naar plezierjacht

Over *jacht* heeft ieder persoon wel een bepaald beeld. Jacht kan men omschrijven als het opsporen, bemachtigen of doden van in het wild levende dieren (Schouten, 1994). De jacht werd oorspronkelijk ingezet voor het verkrijgen van voedsel, kleding en het beschermen van huis en haard (Clason, 1977). Later werd het een elitesport waarbij de sociale relaties van veel groter belang waren (Van Everdingen, 1984). In de wetenschap bestaat er een traditie van onderzoek naar jagers en

verzamelaars in tribale samenlevingen. Pas sinds eind jaren tachtig wordt er onderzoek gedaan naar jacht in Europa (Dahles, 1990). Hedendaagse aspecten of conflicten over de jacht worden onder andere bestudeerd vanuit de ecologie, sociologie, antropologie, ethiek, filosofie en economie (Van Heijgen, 2015).

Jacht in Europese samenlevingen kan niet op dezelfde manier worden onderzocht als die van jagers en verzamelaars. Studies van jagers en verzamelaars zijn vooral gericht op jacht als economische strategie, met nadruk op de tactieken, technologieën en distributie en consumptie van wild (Service, 1979; Woodburn 1982). Deze jachtvorm, voortkomend uit noodzaak om te overleven, wordt ook wel *subsistentiejacht* genoemd. In Europa komt deze vorm van jagen al lange tijd slechts nog in marginale gebieden voor bij inheemse bevolkingen (Dahles, 1990). Een andere vorm van jagen, waarvan de omvang in Europa toe lijkt te nemen, is de *stroperij* (Algemeen Dagblad, 2015, 25 december; Wyatt, 2016). Volgens een studie van Wyatt (2016) jaagt deze groep zelden legaal, en is er sprake van georganiseerde misdaad primair voor economisch gewin. Omdat deze vorm van jacht geen maatschappelijk nut dient zal deze vorm van jacht niet verder behandeld worden in dit onderzoek. Wanneer we inheemse bevolkingen en de stroperij buiten beschouwing laten, dan kan men stellen dat de jacht zijn economische betekenis heeft verloren en een recreatieve vorm heeft (Kaltenborn et al., 2013). Volgens Dahles (1990) heeft jacht vooral een expressieve betekenis gekregen: "*Het verschil tussen overwegend utilitaire en expressieve jachtvormen komt tot uitdrukking in het onderscheid tussen subsistentiejacht en 'plezierjacht'.*".

De meerderheid van de moderne jagers jaagt niet uit utilitaire overwegingen. Het middel is losgekoppeld van het doel en is daarmee een vorm van expressief gedrag geworden. Zogenaamde 'plezierjagers' nemen de positie over van 'beroepsjagers' (Dahles, 1990). De moderne jager wordt gemotiveerd om verschillende redenen zoals natuurervaring, spanning, vaardigheden, sociale banden, het verkrijgen van voedsel en het ervaren van prehistorische tijden. De drijfveren om te jagen lopen dus uiteen van een sociale activiteit tot de noodzaak tot overleven (Kruuk, 2002). Hiermee is jacht een interessant studieterrein voor verschillende disciplines. Zo wordt binnen de sociologie vooral een licht geworpen op de sociale verhoudingen in de jacht. Een voorbeeld van een dergelijke studie is die van Kellert (1978) naar de houding en karakteristieken van Amerikaanse jagers. Hij vond drie verschillende soorten jagers:

- De praktische jager
- De natuur jager
- De competitieve jager

De praktische jager zou voornamelijk jagen voor vlees, de natuurjager voor het nauwe contact met de natuur en de competitieve jager voor de sport. Volgens Dahles (1990) is het niet zinvol om jagers in verschillende typen in te delen. Bij de meeste jagers zullen verschillende elementen uit verschillende typen aanwezig zijn. "*Jacht kenmerkt zich zowel door momenten van ritualisering en dramatisering als door een spelkarakter*", aldus Dahles (1990). De begrippen zijn volgens Dahles (1990) wel interessant om mens-dier relaties te analyseren.

2.6.2 Verschillende visies, verschillende bewoordingen

De houding ten aanzien van de jacht varieert in onze samenleving van afwijzing en onverschilligheid tot acceptatie. Deze verschillen in houding ten aanzien van de jacht zijn een gevolg van verschillende discoursen (Dahles, 1990). Omdat groepen verschillende associaties hebben met het woord 'jacht' is ook het begrip niet uniform. In algemene zin kan men de jacht omschrijven als het opsporen, bemachtigen of doden van in het wild levende dieren (Schouten, 1994). Binnen natuurbeheer wordt echter een andere definitie van de jacht gehanteerd. In de flora en faunawet van 2002 zijn de kleine diersoorten haas, fazant, patrijs, wilde eend, konijn en houtduif als wild aangewezen waar de jacht op kan worden geopend. Bij de grotere diersoorten zoals het edelhert, reewild, moeflons en wilde zwijnen is er geen sprake van jacht, maar van wildbeheer. Voor deze dieren is tussenkomst van de overheid nodig (Overheid.nl, 2016). De jacht wordt binnen natuurbeheer beperkt tot het doden of vangen van kleine dieren. Men kan zich afvragen of dit wettelijk bepaald onderscheid een plek heeft in de belevingswereld van natuurbeschermers en dierenliefhebbers, die populaties wilde dieren het liefst natuurlijk zien ontwikkelen (Natuurmonumenten, 2016; Partij voor de Dieren, 2016). Aan de term wildbeheer is een zeker nut verbonden, waardoor deze meer maatschappelijk draagvlak geniet dan de veelbesproken term plezierjacht (Blauw Research, 2006). Jagers stellen in eerste instantie wildbeheer voorop bij het rechtvaardigen van hun acties en refereren dikwijls naar zichzelf als wildbeheerder (Nederlandse Publieke Omroep, 2014, 14 mei; Wildbeheereenheid Delfland, 2016b; Wildbeheereenheid Deurne, 2016).

2.6.3 Jagen: Waarom eigenlijk?

De overheid heeft bepaald dat de jacht oplossingen biedt voor conflicten tussen mensen en wilde dieren. De jacht is gebonden aan strenge regels en niet alle in het wilde levende dieren zijn als jachtobject geschikt. Toch is er ondanks vele tegengeluiden in het huidige beleid ook ruimte vrijgemaakt voor de plezierjacht. Jagers rechtvaardigen hun acties door schadebestrijding en *wildbeheer* voorop te stellen. Niet het schieten van wild, maar het voorkomen dat er te veel wild is, om schade te voorkomen aan andere dieren of aan gewassen, of het bevorderen van de verkeersveiligheid (KNVJ, 2011, p 3). Dat de plezierjacht deel uit maakt van de jachtcultuur wordt niet openlijk verkondigd. Voor deze vorm van jacht bestaat weinig maatschappelijk draagvlak (Blauw Research, 2006). Onder veel niet-jagers bestaat de opvatting dat 'jagers schieten op alles wat beweegt' (Volkskrant, 1995, 21 november; Trouw, 2014, 26 juli) en 'het ze gaat om de lol' (Volkskrant, 2014, 6 december; Trouw, 2015, 25 juni). Ook de dierenbescherming vindt dat de jacht zorgt voor onnodig dierenleed en maakt zich sterk voor diervriendelijke alternatieven zoals het plaatsen van hekken of slimme inrichting van het landschap (Dierenbescherming, 2015).

Plezierjacht in de Flora- en Faunawet

De uitvoering van het Nederlandse wildbeheer was tussen 1998 en de recente invoering van de Natuurwet (zie paragraaf 1.1) gereguleerd in de Flora- en faunawet van 1998 (Overheid.nl, 2016). Sinds de invoering van deze wet moet de jacht voldoen aan een 'redelijk doel'. De jacht moet maatschappelijke belangen dienen in de landbouw en natuurbescherming. Tien jaar voor de invoering van de Flora- en Faunawet werd door de samenstellers van het voorontwerp verkondigd dat utilitaire argumenten zoals 'economisch nut' en 'eetbaarheid' worden niet gezien als redelijke

doelen, want het bemachtigen van voedsel is niet langer een primair doel van de jacht. Redelijke doelen zijn voorkoming en bestrijding van wildschade en beheer gericht op de instandhouding van bepaalde diersoorten (Dahles, 1990, pp. 194-195).

Ondanks het 'redelijk doel' waar de jacht aan moet voldoen biedt de huidige regelgeving ruimte voor plezierjacht. Jagen mag in een gebied met tenminste 40 aaneengesloten hectares grond. Om 40 hectare grond bij elkaar te krijgen huurt de jager het jachtrecht van een of meerdere grondeigenaren. Deze regelgeving is bedacht om er voor te zorgen dat jagers een redelijke wildstand op kunnen bouwen en handhaven. De diersoorten die aangewezen zijn voor de jacht zijn diersoorten die bij verstandig faunabeheer niet in hun voortbestaan bedreigd worden en geschikt zijn voor consumptie. Op de vrij bejaagbare diersoorten (wilde eend, haas, konijn, fazant en houtduif) mag alleen gejaagd worden als er genoeg in het gebied aanwezig zijn en het jachtseizoen geopend is. Er mag nooit meer dan twintig procent van het totaal aanwezige wild worden bemachtigd om de stand op peil te houden. Toevoegend dienen jagers er voor te zorgen dat deze diersoorten geen schade aanrichten aan gebouwen, gewassen of andere dieren (Jacht in Nederland, 2016).

Op andere dieren, zoals bijvoorbeeld ganzen, reeën, edelherten, damherten en wilde zwijnen, mag alleen worden gejaagd als een grondgebruiker financiële schade lijdt of als de verkeersveiligheid in het gedrang komt en andere afweermiddelen niet werken. Voor deze dieren moet de overheid een ontheffing verlenen om de dieren te mogen schieten. Jagers kunnen dus niet eigenhandig deze diersoorten bestrijden maar doen dit uitsluitend op verzoek van grondgebruikers (Jacht in Nederland, 2016). Wanneer het inzetten van de jacht en andere bestrijdingsmiddelen niet voldoende blijkt, wordt de schade vergoed uit het faunafonds (Faunafonds, 2014).

2.6.4 Natuurbeheer: Is de jacht nodig voor goed natuurbeheer?

In de vorige paragraaf was te lezen dat de jacht wordt gerechtvaardigd met een beroep op schadebestrijding en wildbeheer. Jagers zijn van mening dat de natuur niet in staat is zichzelf te reguleren. Zij houden er een functioneel natuurbeeld op na: *"Een moestuin regelt zichzelf ook niet. Als je zegt ik ga geen onkruid wieden dan zal je aan het einde van het jaar ook niet kunnen oogsten. In een cultuurlandschap waar geen natuur meer is. Het regelt zichzelf, maar hoe willen we dan dat het zich ook regelt. Willen we dat dieren creperen, willen we dat het zichzelf regelt aan de voorkant van een auto, of willen we dat het gebeurt door een aangewezen groep jagers die dat met verstand en gevoel uitvoert"* aldus jager Joost Eggink in het radioprogramma De Ochtend (Nederlandse Publieke Omroep, 2014, 14 mei). Jagers geven toe dat ze niet alleen handelen uit noodzaak, maar ook voldoening halen uit hun handelen: *"Ik vind dat je jager bent, én aan faunabeheer doet. Faunabeheer is beheer van populaties om balans te houden. Ik doe dat enerzijds omdat ik er plezier in heb om te jagen. En anderzijds omdat het mijn taak is richting grondgebruiker/maatschappij (ook al snap deze dat niet altijd). Er mag best gezegd worden dat het leuk/plezierig is om te jagen. Bijvoorbeeld hazen en fazanten jagen doe ik met name om het jagen zelf, het sociale aspect dat er bij hoort en het wildbraad, niet voor het beheer. Ganzen, vossen, duiven e.d. is echter puur noodzakelijk beheer. Dat je het leuk vindt, daar moet je niet voor weglopen."* aldus een jager op de website van wildbeheereenheid Delfland (2016a).

Vanuit de wetenschappelijke hoek is er kritiek op deze rechtvaardiging: *"Jagers zeggen dat ze overlast van wild voor de boer bestrijden, verkeersongelukken voorkomen en populaties beheren. Niet onderzocht, nooit bewezen. Nee, het gaat ze om de lol."* aldus Geert Groot Bruinderink in een interview met de Volkskrant (2014, 6 december). Er zou dus onvoldoende kennis bestaan over de effecten die de jacht heeft op landbouwschade en aanrijdingen. Jagen verschuift het probleem van de ene plaats naar de andere (Volkskrant, 2014, 6 december). Milieufilosoof Josef Keulartz stelt dat schadebestrijding vraagt om een ander type jacht, waarbij niet vermindering van aantallen dieren centraal staan, maar gedragsveranderingen: *"Dat betekent: geen gebruik van lokvoer en geluidsdempers; geen drukjacht of aanzitjacht (op afstand vanuit jachtstoel), maar bejaging vanuit hinderlaag. En geen seizoensbejaging maar jaarrondbejaging, op vaste plekken maar op onregelmatige tijden geen jacht op jaarlingen en mannetjes maar juist op kalveren en vrouwtjes. Daar valt natuurlijk weinig lol aan te beleven."* aldus Keulartz (Trouw, 2015, 25 juni). Bovendien vindt Keulartz (Trouw, 2015, 25 juni) de voorstelling dat jagers als substituut voor grote carnivoren als de wolf worden ingezet misleidend, omdat prooi-populaties zich niet alleen top-down door predatie reguleren, maar ook bottom-up door voedselaanbod. Tevens zouden de lage doelstanden van populaties er voor zorgen dat dieren een hoge reproductiesnelheid hebben gekregen. Natuurbeheer zou dus niet gebaat zijn bij jacht in zijn huidige vorm. Ook is er weinig maatschappelijk draagvlak voor plezierjacht (Blauw Research, 2006).

Toch kunnen we volgens Groot Bruinderink (Volkskrant, 2014, 6 december) niet zonder de jacht. Voor de landbouw en het verkeer blijft jacht noodzakelijk: *"Als de Partij voor de Dieren zegt dat zwijnen nergens in Nederland mogen worden bejaagd, is dat emotionele prietpraat. In niet afgesloten gebieden is er geen beperking van voedsel, binnen de kortste keren heb je dus overal in Nederland overlast van zwijnen. Er blijven, gelukkig, altijd jagers nodig."* Partijen zijn afhankelijk van de situatie voor of tegen de jacht. Natuurbeheer is hiermee afhankelijk van maatschappelijk draagvlak. Volgens Groot Bruinderink moet de jacht anders. Jagers bepalen nu op basis van hun eigen, niet door onderzoek ondersteunde gegevens, wat voor en hoeveel dieren er morgen worden afgeschoten. Volgens Groot Bruinderink (Volkskrant, 2014, 6 december) zouden we naar een situatie toe moeten waarin op verantwoorde en duurzame wijze kan worden geoogst uit de natuur. Landen als Zweden en Noorwegen geven het goede voorbeeld, omdat goed beheer soms ook geen beheer betekent: *"In het ene gebied, waar weidevogels belangrijk zijn, jaag je dan wel op vossen, en in het andere gebied, waar te veel broedende ganzen zijn, doe je dat juist niet. Concreet betekent het dat jagers een deel van hun macht moeten opgeven. ... Dat is een heel vreemde situatie. Zoals ik al zei: plezier is de grote drijfveer en juist daarom moet je jagers goed begeleiden."* aldus Groot Bruinderink.

3. Onderzoeksmethode

Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen in hoeverre natuurvisies van invloed zijn op opvatting over de jacht. Daarnaast wordt er gekeken welke andere factoren mogelijk een rol spelen in de beeldvorming over de jacht. Uit de literatuur blijkt dat kennis-, individuele en ruimtelijke factoren mogelijk natuurvisies beïnvloeden en daardoor mogelijk ook de beeldvorming over de jacht. Op basis van de onderzoeksvragen en de literatuur zijn hypothesen voor statistisch onderzoek geformuleerd. In de eerste paragraaf worden de hypothesen geformuleerd en de gekozen methodes verantwoord. Ten behoeve van de dataverzameling is gekozen voor een vragenlijst. Deze onderzoeksmethode wordt verder toegelicht in paragraaf 3.2.

3.1 Hypothesen

3.1.1 Hypothese deelvraag 1

De eerste deelvraag van het onderzoek luidt: *'Welke natuurvisies hebben Nederlandse niet-jagende burgers en waaruit zijn ze samengesteld?'*. Uit literatuuronderzoek komt naar voren dat natuurvisies zijn samengesteld uit een cognitieve en normatieve dimensie. Opvattingen over de cognitieve dimensie van natuur zijn in te delen aan de hand van natuurbeelden en opvattingen over de normatieve dimensie van natuur zijn in te delen aan de hand van natuurhoudingen. Om de natuurvisies van Nederlandse niet-jagende burgers in beeld te krijgen is gebruik gemaakt van een vragenlijst die verder wordt toegelicht in paragraaf 3.2. Hoe de natuurvisie en natuurhouding van respondenten wordt bepaald is toegelicht in paragraaf 3.2.2.

Om te toetsen of de samenstelling terecht is zal getoetst worden of er een verband is tussen natuurbeelden en natuurhoudingen. Dit wordt gedaan met behulp van softwareprogramma IBM SPSS Statistics 24. De eerste hypothese luidt:

Er bestaat een verband tussen de cognitieve en normatieve natuurdimensies, die leiden tot een natuurvisie.

Om het verband tussen natuurbeelden en natuurhoudingen te toetsen zal gebruik gemaakt worden van de Chi-square test (met $\alpha=.05$). De keuze voor de alfa fout van .05 geeft de mogelijkheid om met een betrouwbaarheid van 95% uitspraken te kunnen doen.

3.1.2 Hypothese deelvraag 2

De tweede deelvraag van het onderzoek luidt: *'Welke opvattingen hebben Nederlandse niet-jagende burgers over de jacht en hoe verhouden deze zich tot hun opvattingen over natuur?'*. De opvattingen van de Nederlandse niet-jagende burger over de jacht worden verkregen door middel van een vragenlijst die verder wordt toegelicht in paragraaf 3.2. Hoe de houding naar de jacht van respondenten wordt bepaald is toegelicht in paragraaf 3.2.2.

Om te toetsen of houding naar de jacht en natuurvisies zich met elkaar verhouden zal een statistische toets worden uitgevoerd. Dit wordt gedaan met behulp van softwareprogramma IBM SPSS Statistics 24. De tweede hypothese luidt:

Er bestaat een verband tussen natuurvisies en de houding naar de jacht.

Om het verband tussen natuurvisies en houding naar de jacht te toetsen zal gebruik gemaakt worden van de Chi-square test (met $\alpha=.05$). De keuze voor de alfa fout van .05 geeft de mogelijkheid om met een betrouwbaarheid van 95% uitspraken te kunnen doen.

3.1.3 Hypothese deelvraag 3

De derde deelvraag van het onderzoek luidt: 'Wat is de rol van individuele factoren bij opvattingen over natuur en de jacht?'. De individuele factoren leeftijd, geslacht en lidmaatschap van een natuur- of milieuorganisatie worden verkregen door middel van een vragenlijst die verder wordt toegelicht in paragraaf 3.2.

Om te toetsen of individuele factoren een rol spelen bij opvattingen over natuur en de jacht zal een statistische toets worden uitgevoerd. Dit wordt gedaan met behulp van softwareprogramma IBM SPSS Statistics 24. De derde hypothese luidt:

Er bestaat een verband tussen individuele factoren en natuurvisies.

Om het verband tussen individuele factoren en opvattingen over de natuur en de jacht te toetsen zal voor elke individuele factor afzonderlijk twee Chi-square testen (met $\alpha=.05$) afgenomen worden: één voor het verband met natuurvisies en één voor het verband met de houding naar de jacht. De keuze voor de alfa fout van .05 geeft de mogelijkheid om met een betrouwbaarheid van 95% uitspraken te kunnen doen.

3.1.4 Hypothese deelvraag 4

De vierde deelvraag van het onderzoek luidt: 'Wat is de rol van ruimtelijke factoren bij opvattingen over natuur en de jacht?'. De ruimtelijke factoren afkomst, type werk en lidmaatschap van een vereniging die actief is in de natuur worden verkregen door middel van een vragenlijst die verder wordt toegelicht in paragraaf 3.2.

Om te toetsen of ruimtelijke factoren een rol spelen bij opvattingen over natuur en de jacht zal een statistische toets worden uitgevoerd. Dit wordt gedaan met behulp van softwareprogramma IBM SPSS Statistics 24. De vierde hypothese luidt:

Er bestaat een verband tussen ruimtelijke factoren en natuurvisies.

Om het verband tussen ruimtelijke factoren en opvattingen over de natuur en de jacht te toetsen zal voor elke ruimtelijke factor afzonderlijk twee Chi-square testen (met $\alpha=.05$) afgenomen worden: één voor het verband met natuurvisies en één voor het verband met de houding naar de jacht. De keuze

voor de alfa fout van .05 geeft de mogelijkheid om met een betrouwbaarheid van 95% uitspraken te kunnen doen.

3.2 Opzet en operationalisering van de vragenlijst

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een vragenlijst om natuurvisies en opvattingen over de jacht van niet-jagende burgers in kaart te brengen. Volgens Boeije (2009, p. 215) is een vragenlijst een veelgebruikte manier om sociaalwetenschappelijk onderzoek te doen. Als voorbeeld wordt genoemd 'Hoe denken Nederlanders over het Koninklijk Huis?'. In eerder onderzoek naar natuurvisies is ook gebruik gemaakt van vragenlijsten als onderzoeksmethode (Filius, 2000). De vragenlijst als onderzoeksmethode maakt het mogelijk om een groot aantal personen te betrekken bij het onderzoek. Volgens Boeije (2009, p. 215) is een vragenlijst de meest geschikte methode om opinies en persoonskenmerken vast te stellen. Dit zijn onmisbare onderdelen voor dit onderzoek. Er wordt gebruik gemaakt van een online vragenlijst met gesloten vragen en enkele open vragen. Ten behoeve van de validiteit zijn de vragen gebaseerd op bestaand onderzoek. De vragen die betrekking hebben op de natuurbeelden en natuurhoudingen zijn gebaseerd op het onderzoek naar natuurbeleving van doelgroepen van Filius (2000) en conceptueel onderzoek over visies op de natuur. De vragen die betrekking hebben op de acceptatie van en houding naar de jacht zijn gebaseerd op eerder onderzoek van Blauw Research (2006) en Heberlein en Willebrand (1998). Het online afnemen van een vragenlijst geeft respondenten de mogelijkheid om hun mening in anonimiteit en privésfeer te uiten, waardoor de betrouwbaarheid van het onderzoek toeneemt. Daarnaast is de toepasbaarheid van kwantitatief onderzoek evident gebleken uit eerder onderzoek naar natuurbeelden. De onderzoeksvraag die beantwoord moet worden op basis van de resultaten van de vragenlijst is:

In hoeverre zijn natuurvisies van Nederlandse niet-jagende burgers van invloed op hun opvattingen over de jacht?

3.2.1 Opzet van de vragenlijst

Om de benodigde informatie te verzamelen is een vragenlijst ontwikkeld die als doel heeft om vast te stellen welke natuurbeelden en opvattingen over de jacht niet-jagende burgers hebben. De vragenlijst is ontwikkeld en verspreid met ThesisTools, een online applicatie voor het maken en verspreiden van enquêtes. Voor de verspreiding van de enquête is gebruik gemaakt van de sneeuwballmethode. Het voordeel van deze methode zijn de beperkte zoekkosten: In een relatief korte periode kunnen veel mogelijke respondenten worden bereikt. Nadelig aan deze methode is dat het de kans reduceert dat de bekomen steekproef een representatieve doorsnede vormt van de totale populatie (Checkmarket, 2016). Mensen uit eigen kenniskring maar ook contactpersonen van verschillende verenigingen en organisaties zijn benaderd om de vragenlijst te verspreiden. Mogelijke respondenten kregen een verwijzing die leidde tot de introductiepagina van de vragenlijst. De vragenlijst heeft een structurele opbouw met een inleidende tekst en opdeling in drie verschillende onderdelen.

Het eerste onderdeel van de vragenlijst gaat over de relatie met de natuur. De respondent krijgt in

dit onderdeel stellingen gepresenteerd die betrekking hebben op de natuurhoudingen en natuurbeelden. De stellingen die betrekking hebben op de natuurhoudingen leggen de nadruk op de relatie tussen mens en natuur en zijn gebaseerd op onderzoek van Filius (2000). De stellingen die betrekking hebben op de natuurbeelden zijn tevens gebaseerd op onderzoek van Filius (2000) en leggen de nadruk op wat wel en niet als natuur wordt gezien.

Het tweede onderdeel van de vragenlijst gaat in op de opvatting over de jacht. De respondent krijgt in dit onderdeel vragen voorgelegd die betrekking hebben op de acceptatie van en houding naar de jacht. Om acceptatie van de jacht te behandelen is gevraagd naar voor de respondent acceptabele redenen om de jacht in de praktijk uit te voeren. De voorgelegde redenen zijn gebaseerd op onderzoek van Heberlein en Willebrand (1998). De houding naar de jacht is behandeld aan de hand van stellingen die gebaseerd zijn op onderzoek van Blauw Research (2006). Naast acceptatie van en houding naar de jacht is ook gevraagd naar de ervaring met de jacht. Deze vraag is meegenomen als ruimtelijke factor en van toepassing op het woon- werk- en leefklimaat van de respondent. Het derde en laatste onderdeel gaat in op individuele en ruimtelijke factoren.

De variabelen worden toegelicht in de volgende paragraaf van dit hoofdstuk. De vragenlijst is toegevoegd als bijlage (bijlage 1). Om ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen te voorkomen is getracht zoveel mogelijk verschillende groeperingen te benaderen. De vragenlijst is gepubliceerd en aangeboden op het Nederlandse internetforum FOK. Verder is aan de kennissenkring gevraagd om de vragenlijst te verspreiden. Ten slotte zijn contactpersonen van verschillende verenigingen en organisaties benaderd (bijlage 2). Om non-respons te voorkomen is gekozen voor een zo persoonlijk mogelijke benadering.

3.2.2 Operationalisering van de vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit 18 vragen. De vragen in het eerste onderdeel zijn gebaseerd op onderzoek van Filius (2000) en gestructureerd aan de hand van inclusie van de theorie over natuurdimensies en natuurbeelden. De vragen in het tweede onderdeel zijn gebaseerd op onderzoek van Heberlein en Willebrand (1998) en Blauw Research (2006). De vragen in het derde onderdeel zijn gebaseerd op de in de literatuur gevonden individuele en ruimtelijke factoren. De operationalisering van de verschillende elementen in de vragenlijst zal in deze paragraaf worden toegelicht.

Natuurhoudingen

Om de relatie tussen mens en natuur vast te stellen is gebruik gemaakt van stellingen over de kwetsbaarheid van de natuur en de manier men met de natuur dient om te gaan. De stellingen zijn gebaseerd op vragen uit de vragenlijst van Filius (2000) en zo aangepast dat ze aansluiten bij een *grondhouding*. De stellingen sluiten aan bij respectievelijk de grondhouding van 'heerser', 'rentmeester', 'partner' en 'participant' van de Groot (1999). In totaal zijn er 20 stellingen, waarvan er elk 5 bij een bepaalde grondhouding passen. Stellingen die aansluiten bij de 'heerser' en 'rentmeester' zijn meer antropocentrisch van aard. Stellingen die aansluiten bij de 'partner' en 'participant' zijn meer ecocentrisch van aard. Er zijn dus 10 stellingen die aansluiten op dan wel de antropocentrische of ecocentrische houding. Aan de mate van het eens zijn met een stelling is een score verbonden. 'Volledig mee eens' zal een maximale score van 5 op een stelling geven. 'Volledig mee oneens' geeft een minimale score van 1. In geval van volledige aansluiting bij een houding

realiseert zich een score van 50 punten. De stellingen die aansluiten bij de 'heerser' en 'participant' contrasteren, wat voorkomt dat er sprake is van zowel een antropocentrische als ecocentrische houding. Bij een hoge score op de meer gematigde grondhoudingen 'rentmeester' en 'partner' is een neutrale houding toebedeeld.

Natuurbeelden

Om het beeld dat van de natuur bestaat te onderzoeken is gebruik gemaakt van stellingen die inclusie of exclusie van elementen als natuur beschrijft. De stellingen zijn gebaseerd op vragen uit de vragenlijst van Filius (2000) en zo aangepast dat ze aansluiten bij een van de *basis-natuurbeelden*. De stellingen sluiten aan bij respectievelijk het functionele, Arcadisch of wildernis natuurbeeld van Keulartz et al. (2000). In totaal zijn er 15 stellingen, waarvan er elk 5 aansluiten bij een bepaald natuurbeeld. Bij het functionele natuurbeeld ligt de nadruk op de gebruikswaarde van de natuur. Bij het Arcadisch natuurbeeld ligt de nadruk op esthetische aspecten van de natuur. Bij het wildernis natuurbeeld ligt de nadruk op onthouding van de mens aan de natuur. Aan de mate van het eens zijn met een stelling is een score verbonden. 'Volledig mee eens' zal een maximale score van 5 op een stelling geven. 'Volledig mee oneens' geeft een minimale score van 1. In geval van volledige aansluiting bij een natuurbeeld realiseert zich een score van 25 punten. De stellingen die aansluiten bij het functionele en wildernis natuurbeeld contrasteren, wat hoge scores op beide uitersten voorkomt. Het natuurbeeld met de hoogste score is geselecteerd.

Acceptatie van de jacht

Om de acceptatie van de jacht in beeld te brengen worden aan de respondent redenen om de jacht in te zetten voorgelegd. De redenen die genoemd worden in de vragenlijst zijn gebaseerd op onderzoek naar acceptatie van de jacht van Heberlein en Willebrand (1998) en Blauw Research (2006). De voorgelegde redenen kunnen wel of niet geaccepteerd worden.

Houding naar de jacht

Om de houding naar de jacht vast te stellen is gebruik gemaakt van stellingen die de plaats van de jacht in de Nederlandse samenleving beschrijven. De stellingen zijn gebaseerd op onderzoek van Blauw Research (2006). In totaal zijn er 10 stellingen waarin de respondent een negatieve, neutrale of positieve houding naar de jacht inneemt. Bij volledige aansluiting met de positieve houding hoort een score van 36 tot 50 punten. Bij een negatieve houding hoort een score van 10 tot 24 punten. Bij een neutrale houding hoort een score van 25 tot 35 punten. Tevens is respondenten de mogelijkheid gegeven om in een opmerkingenveld zijn of haar houding verder toe te lichten.

Individuele factoren

Om de rol van individuele factoren bij natuurbeelden en opvattingen over de jacht in beeld te brengen is er in de vragenlijst ook gevraagd naar persoonskenmerken. De individuele factoren zijn geselecteerd op basis van de literatuur in het theoretisch kader. In de vragenlijst is gevraagd naar de leeftijd, het geslacht, opleidingsniveau en betrokkenheid bij een milieu- of natuurorganisatie van de

respondent. Deze persoonskenmerken worden meegenomen in de analyse van natuurbeelden en houding naar de jacht.

Ruimtelijke factoren

Om de invloed van ruimtelijke factoren bij natuurbeelden en opvattingen over de jacht in beeld te brengen is er in de vragenlijst gevraagd naar persoonskenmerken met een ruimtelijk component. De ruimtelijke factoren zijn geselecteerd op basis van de literatuur in het theoretisch kader. In de vragenlijst is gevraagd naar woonplaats, plaats van opgroeien/afkomst, type werk en hobby's buitenhuis van de respondent. Tevens is de mate waarin de respondent in aanraking is gekomen met de jacht meegenomen als factor. Deze ruimtelijke factoren worden meegenomen in de analyse van natuurbeelden en houding naar de jacht.

4. Resultaten

De resultaten van het kwantitatieve onderzoek schetsen een beeld van de relatie tussen natuurvisies en opvattingen over de jacht van Nederlandse niet-jagende burgers. In dit hoofdstuk worden de hypothesen getoetst. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt de steekproef geëvalueerd. De rest van dit hoofdstuk is ingedeeld op basis van de hypothesen en de daarbij horende deelvragen gepresenteerd in respectievelijk hoofdstuk 3.1 en hoofdstuk 1.3. Op basis van de resultaten zal in de conclusie een antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag.

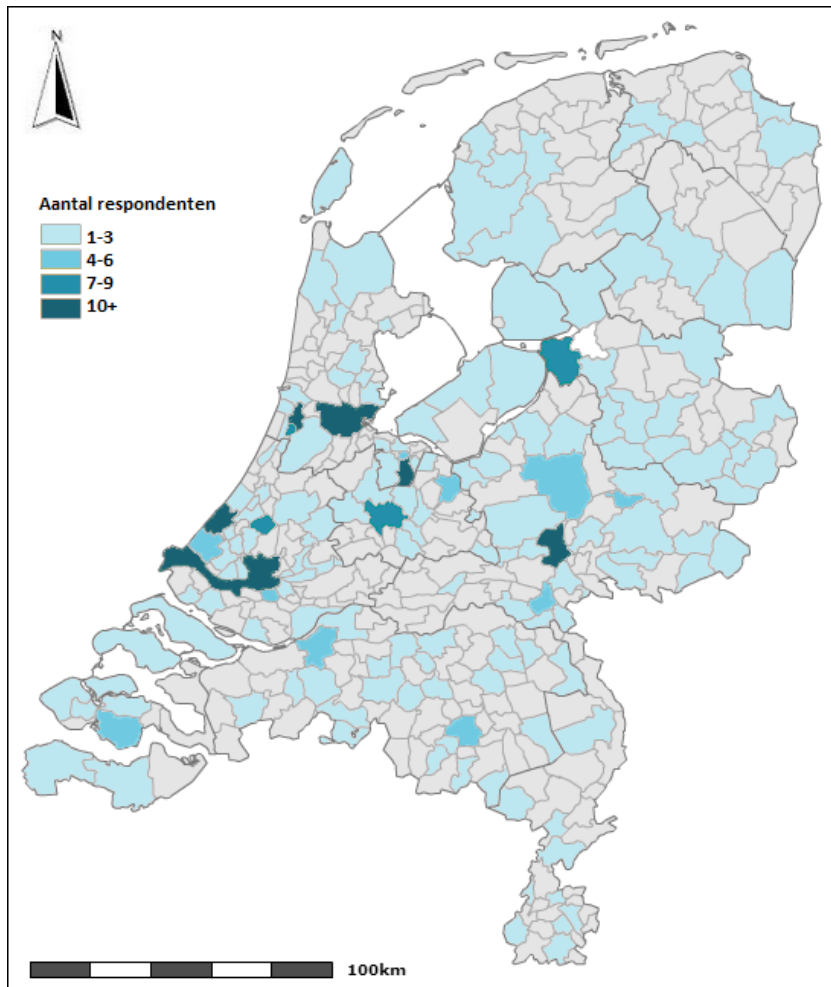
4.1 Steekproef

Voorafgaand aan de resultaten van dit onderzoek wordt in dit hoofdstuk een beeld worden gegeven van de samenstelling van de steekproef van de vragenlijst. In de periode van 24 mei t/m 14 juni 2014 hebben 396 mensen een vragenlijst ingevuld over de natuurvisie en houding ten opzichte van de jacht. Van de 396 respondenten hebben 30 respondenten de vragenlijst niet volledig ingevuld. Vragenlijsten die niet volledig zijn ingevuld zijn niet meegenomen in de resultaten van de vragenlijst, wat resulteert in 366 voor analyse geschikte vragenlijsten. In dit hoofdstuk wordt een beeld gegeven van de samenstelling van de steekproef van de vragenlijst. De steekproef zal in de eerste paragraaf worden beschreven aan de hand van persoonskenmerken. De tweede paragraaf legt de steekproef naast de Nederlandse samenleving.

4.1.1 Kenmerken van de respondenten

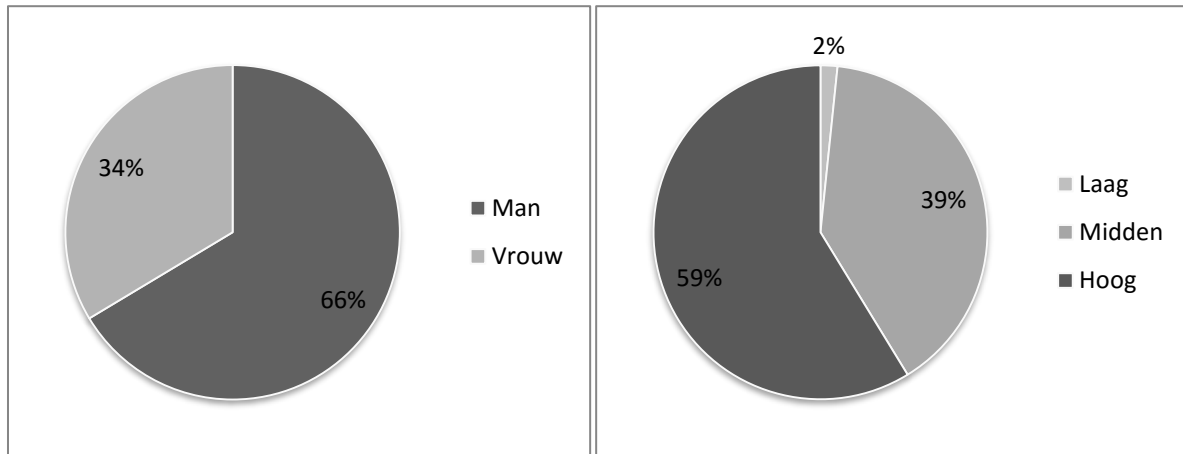
In de vragenlijst is de respondenten gevraagd naar verschillende persoonskenmerken. De 366 respondenten wonen verspreid over Nederland, met een groot aantal respondenten uit de Randstad en rondom de Veluwe (kaart 4.1). Ingedeeld naar stedelijkheid komen 76 respondenten uit een sterk stedelijk gebied, 123 respondenten uit een stedelijk gebied, 71 respondenten uit een matig stedelijk gebied, 62 respondenten uit een weinig stedelijk gebied en 34 respondenten uit een landelijk gebied.

Kaart 4.1 Geografische spreiding van de respondenten

De vragenlijst is ingevuld door 243 mannen en 123 vrouwen (figuur 4.2). De leeftijdsverdeling van de steekproef is gebaseerd op de indelingen van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, 2014b) en aangepast van 15 naar 25 jaar in de jongste categorie omdat de complexiteit van de vragenlijst voor deelnemers onder de 15 jaar niet uitnodigend is. De leeftijdsklassen zijn: 'jonger dan 25 jaar', '25 tot 45 jaar', '45 tot 65 jaar' en '65 jaar en ouder'. De gemiddelde leeftijd van de respondenten in de steekproef is 49 jaar. De jongste respondent is 10 jaar en de oudste respondent is 88 jaar. De meeste respondenten zijn 45 tot 65 jaar oud, maar liefst 47% van de respondenten zit in deze leeftijdsklasse. Van de respondenten was 19% tussen de 25 en 45 jaar, gevolgd door respectievelijk 17% in de leeftijdsklassen 0 tot 25 jaar en 65 jaar of ouder (figuur 4.3).

Figuren 4.2 en 4.3 Indeling van de respondenten naar geslacht en opleiding. N=366

Ook is de respondenten gevraagd naar hun opleiding. In de steekproef heeft 59% een opleiding op HBO of Universiteit-niveau afgerond of volgt er een. Verder heeft 39% van de respondenten in de steekproef een opleiding op MBO-niveau of VMBO/HAVO/VWO-niveau afgerond of volgt er een. Slechts 2% van de respondenten in de steekproef hebben enkel basis-onderwijs genoten. Ook is de respondenten gevraagd of ze een natuurorganisatie steunen. Maar liefst 66% van de respondenten in de steekproef is lid van een natuur- of milieuorganisatie.

4.1.2 Verdeling van de steekproef en de Nederlandse samenleving

Omdat tijd en middelen voor dit onderzoek beperkt zijn is er gebruikt gemaakt van de sneeuwbalsteekproef. Op deze manier kunnen binnen een korte periode veel mensen worden bereikt. Omdat deze methode de kans reduceert dat de steekproef representatief is kan er geen representativiteitanalyse gedaan worden. Toch zal in deze paragraaf de steekproef op enkele persoonskenmerken worden vergeleken met de Nederlandse samenleving ten tijde van het onderzoek. Dit geeft een goede indruk van de mate waarin de steekproef afwijkt van de Nederlandse samenleving.

De verhouding tussen mannen en vrouwen in de steekproef is vergeleken met die van de Nederlandse samenleving. De verhouding in de steekproef wijkt af van de Nederlandse samenleving; in de steekproef is het aandeel mannen 66%, terwijl deze 49,5% is in de Nederlandse samenleving (CBS, 2014b). De gemiddelde leeftijd van de respondenten in de steekproef is 49 jaar. De gemiddelde leeftijd van de Nederlandse samenleving was in het jaar van uitvoering van het onderzoek 41 jaar (CBS, 2014b). Om de leeftijdsopbouw van de Nederlandse samenleving te vergelijken met die van de steekproef zijn de leeftijdsklassen aangepast aan die van de steekproef. De leeftijdscategorie van 45 tot 65 jaar is in de steekproef oververtegenwoordigd en de jongere leeftijdscategorieën zijn licht ondervertegenwoordigd. Een mogelijke verklaring voor de afwijkingen in vertegenwoordigingen is de gebruikte sneeuwbalmethode en de bereikbaarheid van de jongere leeftijdsklassen met betrekking tot het thema.

Tabel 4.4 Indeling van de leeftijdscategorieën

Vragenlijst		CBS	
0-25	17%	0-20	23%*
25-45	19%	20-40	24%*
45-65	47%	40-65	36%*
65+	17%	65+	17%*

*Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek (2014).

Het opleidingsniveau van de steekproef kon niet in zijn geheel vergeleken worden met die van de Nederlandse samenleving, omdat het opleidingsniveau gemeten is aan de hand van andere categorieën. Wel kon het aandeel hoogopgeleiden vergeleken worden. Deze was in de steekproef 59% tegenover 28% in de Nederlandse samenleving (CBS, 2012). Het aandeel hoogopgeleiden was in de steekproef dus oververtegenwoordigd. Ook het aandeel van respondenten met een lidmaatschap van natuur- en milieuorganisaties is in de steekproef oververtegenwoordigd. In de steekproef is dit aandeel 66%, terwijl dit volgens een peiling van het Centraal Bureau voor de Statistiek ligt op 22,7% (CBS, 2014a).

4.2 Natuurvisies en natuurdimensies

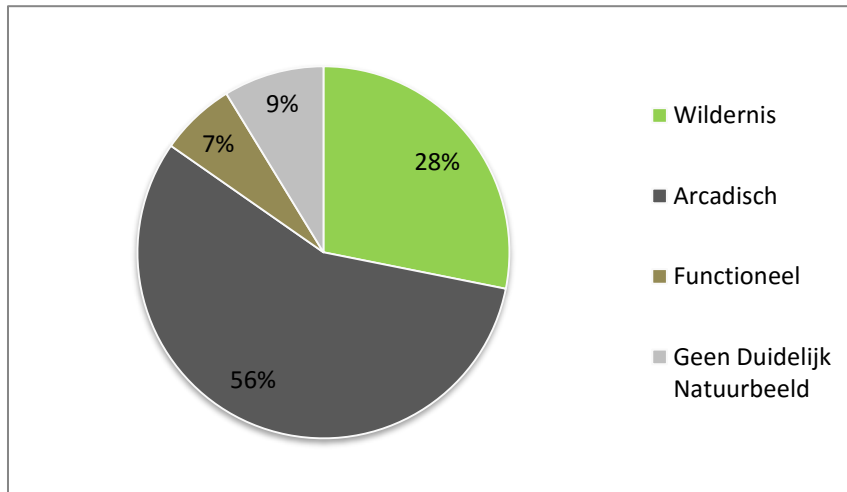
Hypothese 1: *Er bestaat een verband tussen de cognitieve en normatieve natuurdimensies, die leiden tot een natuurvisie.*

De eerste hypothese is getoetst aan de hand van de vragenlijst. Geanalyseerd wordt of de in de literatuur aangenomen relatie tussen natuurbeelden en natuurhoudingen naar voren komt in de steekproef. Om de hypothese te toetsen wordt gebruik gemaakt van een Chi-square test (met $\alpha = .05$). In de eerste deelparagraaf een overzicht gegeven van de natuurbeelden van de respondenten. In de tweede deelparagraaf wordt een overzicht gegeven van de grondhoudingen van de respondenten. In de derde deelparagraaf wordt getoetst of er een significant verband is tussen de natuurbeelden en natuurhoudingen van de respondenten. De vierde deelparagraaf geeft antwoord op de eerste deelvraag van het onderzoek.

4.2.1 Natuurbeelden van de respondenten

Per natuurbeeld heeft de vragenlijst 5 stellingen die aansluiten. Wanneer de respons op elk natuurbeeld vergeleken wordt is er sprake van een voorkeur voor het Arcadish natuurbeeld (figuur 4.5). Van de 366 respondenten scoren 207 respondenten het hoogst op het Arcadish natuurbeeld. Verder scoren 103 respondenten het hoogst op het wildernis natuurbeeld, 24 respondenten op het functioneel natuurbeeld en 32 respondenten hebben geen hoogst scorend natuurbeeld.

Figuur 4.5 Natuurbeeld van de respondenten. N=366

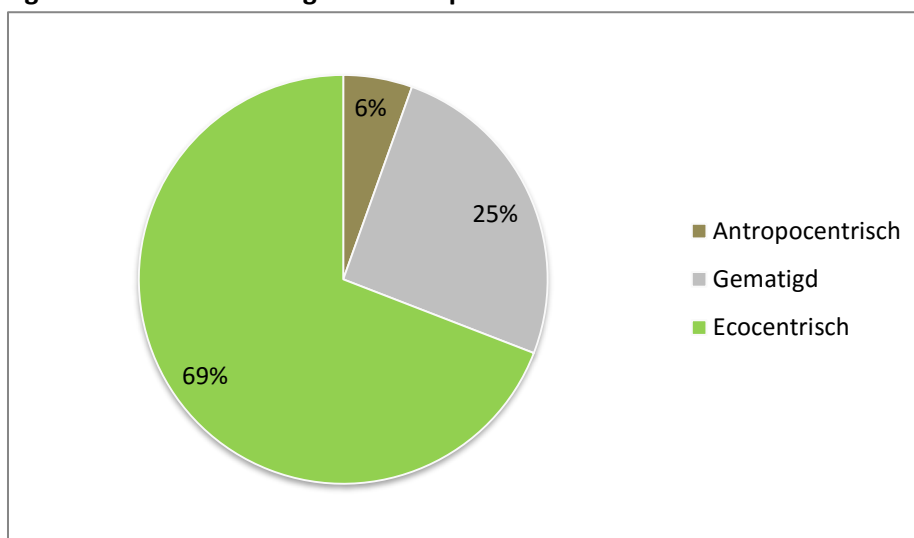

Het feit dat er ook respondenten zijn die op basis van de vragenlijst geen duidelijk natuurbeeld hebben onderstreept nogmaals dat natuur een ruim en lastig in te delen begrip is. Bovendien is het percentage respondenten met een gecombineerd natuurbeeld bij aanpassing van de methodiek hoger. In de praktijk bestaat er bij één persoon vaak een mix van natuurbeelden (Tack, 2011, p. 3). Dit betekent niet dat het concept natuurbeelden niet nuttig is. Het concept natuurbeelden geeft namelijk de mogelijkheid om verschillende visies op tafel te krijgen en te benoemen. Op basis van de diversiteit van natuurbeelden kan discussie worden gevoerd (Tack, 2011, p. 10).

4.2.2 Natuurhoudingen van de respondenten

Om een indruk te krijgen van de natuurhouding van de respondenten zijn er per natuurhouding 5 stellingen aangeboden. Wanneer de respons op elke natuurhouding vergeleken wordt blijkt de meerderheid een ecocentrische houding naar de natuur te hebben (figuur 4.6). Van de 366 respondenten hebben 253 respondenten een ecocentrische houding, 93 respondenten een gematigde houding en 20 respondenten een antropocentrische houding.

Figuur 4.6 Natuurhouding van de respondenten. N=366

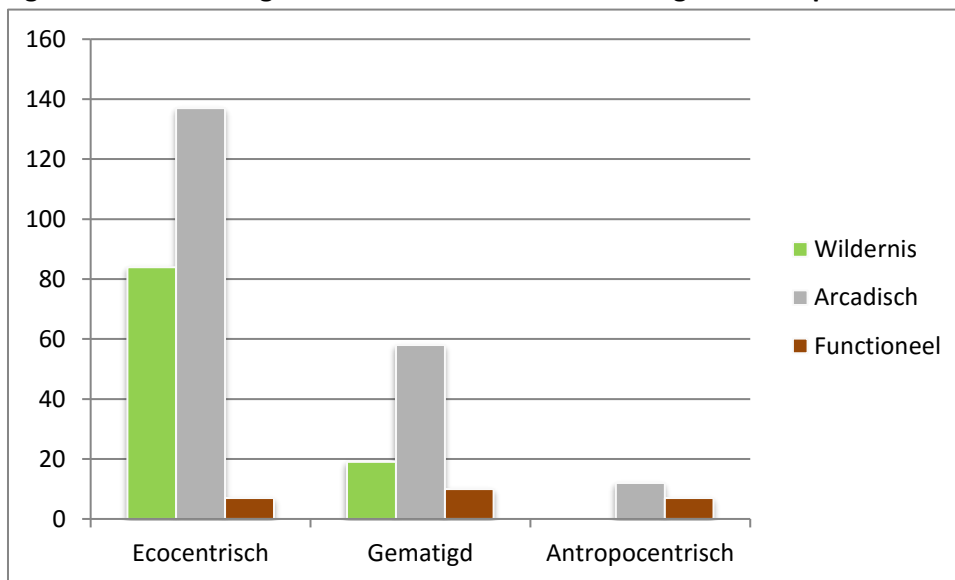

Opvallend is het hoge aandeel respondenten met een ecocentrische houding. Niet alleen respondenten met een wildernis natuurbeeld hebben een ecocentrische houding (84), maar ook respondenten met een Arcadisch natuurbeeld (137) en respondenten met een functioneel natuurbeeld (7). Dit ondersteunt de gedachte dat mensen in de praktijk vaak een mix van natuurbeelden hebben (Tack, 2011, p. 3). In de volgende deelparagraaf worden de natuurbeelden en natuurhoudingen van de respondenten tegenover elkaar gezet.

4.2.3 Verband natuurbeelden en natuurhoudingen

Om het verband tussen natuurbeelden en natuurhoudingen te toetsen is er gebruik gemaakt van de Chi-square test (met $\alpha=.05$). 32 respondenten hebben geen duidelijk natuurbeeld, wat resulteert in $N=334$. Er is een significant verband tussen de verschillende natuurbeelden en natuurhoudingen ($\chi^2(4, N=334) = 42.13, p<.001$). Dit verband is zelfs van medium grootte, $\phi = .25$. Figuur 4.7 geeft de verhouding tussen de natuurbeelden en natuurhoudingen van de respondenten weer.

Figuur 4.7 Verhouding natuurbeelden en natuurhoudingen van respondenten. N=334

84 van de 103 respondenten met een wildernis natuurbeeld hebben een ecocentrische natuurhouding (82%). Dit aandeel is voor respondenten met een arcadisch natuurbeeld 66% en voor respondenten met een functioneel natuurbeeld 29%. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Chi-square toets kan gesteld worden dat mensen met een wildernis natuurbeeld eerder geneigd zijn om een ecocentrisch natuurbeeld te hebben dan mensen met een arcadisch of functioneel natuurbeeld.

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er een verband bestaat tussen natuurbeelden en natuurhoudingen. Er is dus een verband tussen de cognitieve en normatieve natuurdimensies. Op basis van de uitkomsten van de toets en literatuuronderzoek zal in de volgende deelparagraaf antwoord gegeven worden op deelvraag 1.

4.2.4 Natuurvisies en samenstelling

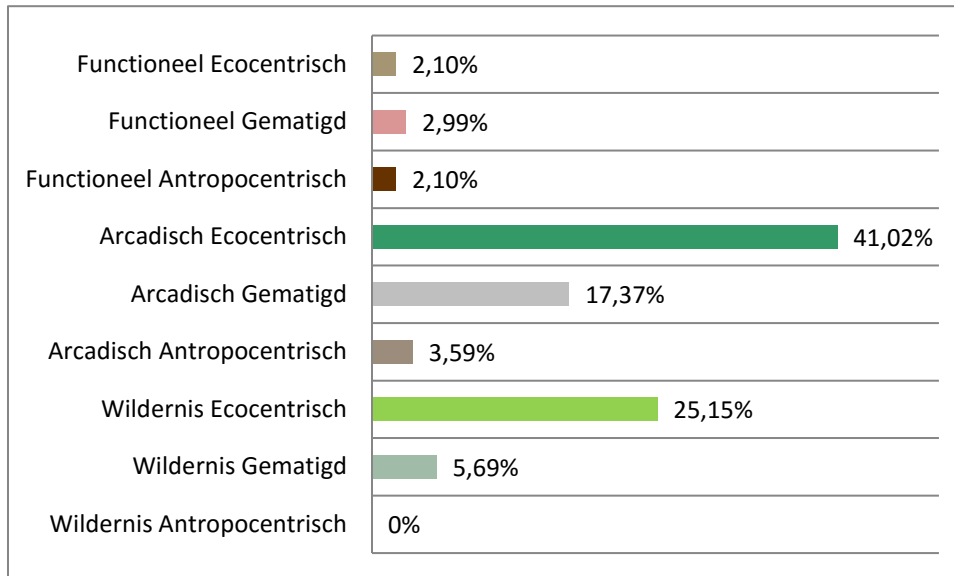
Deelvraag 1: *Welke natuurvisies hebben Nederlandse niet-jagende burgers en waaruit zijn ze samengesteld?*

Natuurvisies zijn samengesteld uit *natuurbeelden* en *natuurhoudingen*. Samen behandelen ze de vragen 'wat verstaan we onder natuur?' en 'hoe behoren we met de natuur om te gaan?'. Mensen koppelen de ideeën over wat natuur is en hoe men met natuur dient om te gaan (Jacobs, 2002, p. 9). Natuurbeelden vallen onder de cognitieve dimensie en grondhoudingen onder de normatieve dimensie (Keulartz et al., 2000). Uit de analyse van de online vragenlijst is gebleken dat er een significant verband is tussen de verschillende natuurbeelden en natuurhoudingen ($\chi^2(4, N=334) = 42.13, p < .001$). Dit verband is zelfs van medium grootte, $\phi = .25$.

Echter ook waarneembaar zijn de uiteenlopende visies die de 366 respondenten hebben. 32 respondenten hebben zelfs geen duidelijk in te delen natuurbeeld. Dit onderstreept dat natuur een ruim en lastig in te delen begrip is. In de praktijk bestaat er bij één persoon vaak een mix van natuurbeelden (Tack, 2011, p. 3). Dit betekent niet dat het concept natuurbeelden niet nuttig is. Het concept natuurbeelden geeft namelijk de mogelijkheid om verschillende visies op tafel te krijgen en te benoemen (Tack, 2011, p. 10). Voor 334 respondenten was er namelijk wel sprake van een indeelbare natuurbeeld en natuurhouding.

Uit het onderzoek komen drie dominante natuurvisies naar voren (figuur 4.8). Ruim 40 procent van de respondenten heeft een Arcadisch natuurbeeld met een Ecocentrische natuurhouding. De nadruk van deze visie ligt op de schoonheid van de natuur, een harmonieuze co-existentie van de natuur en cultuur met verbondenheid tussen mens en natuur en kwetsbaarheid van de natuur. Ruim 25 procent van de respondenten heeft een Wildernis natuurbeeld met een Ecocentrische natuurhouding. De nadruk van deze visie ligt op onthouding van menselijke invloeden aan de natuur met verbondenheid tussen mens en natuur en kwetsbaarheid van de natuur. Tot slot heeft ruim 17 procent van de respondenten een Arcadisch natuurbeeld met een Gematigde natuurhouding. De nadruk van deze visie ligt op de schoonheid van de natuur, een harmonieuze co-existentie van de natuur en cultuur met gelijkwaardigheid tussen mens en natuur en verantwoord omgaan met de natuur. Ook bij exclusie van respondenten die aangesloten zijn bij een natuurorganisatie of vereniging zijn dit de drie dominante natuurvisies.

Figuur 4.8 Natuurvisies van de respondenten. N= 334

4.3 Natuurvisies en opvattingen over de jacht

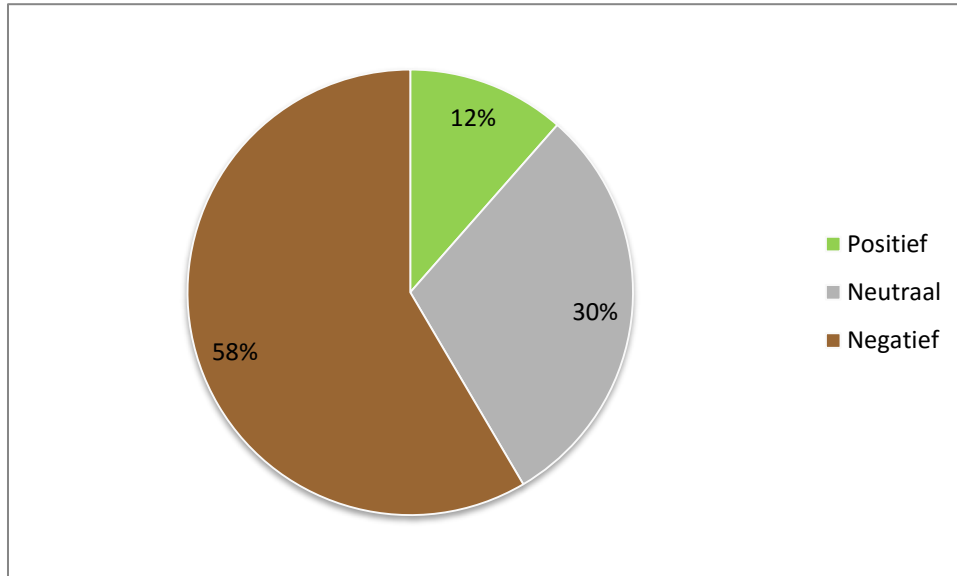
Hypothese 2: *Er bestaat een verband tussen natuurvisies en houding naar de jacht.*

De tweede hypothese is toetsbaar aan de hand van de vragenlijst. Geanalyseerd wordt of er een verband bestaat tussen natuurvisies en houding naar de jacht. Om de hypothese te toetsen wordt gebruik gemaakt van een Chi-square test (met $\alpha = .05$). In de eerste deelparagraaf wordt een overzicht gegeven van de respondenten hun houding naar de jacht. In de tweede deelparagraaf wordt getoetst of er een significant verband is tussen natuurvisies en natuurhoudingen van de respondenten. Ook worden in deze paragraaf enkele door respondenten geplaatste opmerkingen over de jacht gepresenteerd en vergeleken met de natuurvisie. In de derde deelparagraaf wordt de acceptatie van de jacht van de respondenten ter sprake gebracht en vergeleken met de natuurvisies. De vierde deelparagraaf geeft antwoord op de tweede deelvraag van het onderzoek.

4.3.1 houding naar de jacht

Voor tien stellingen over de jacht hebben de respondenten aangegeven of zij een positieve, neutrale of negatieve houding aannemen. Van de 366 respondenten nemen 42 respondenten een positieve houding aan (figuur 4.9). Verder nemen 110 respondenten een neutrale houding aan en staan 214 respondenten negatief tegenover de jacht.

Figuur 4.9 Houding naar de jacht van de respondenten. N=366

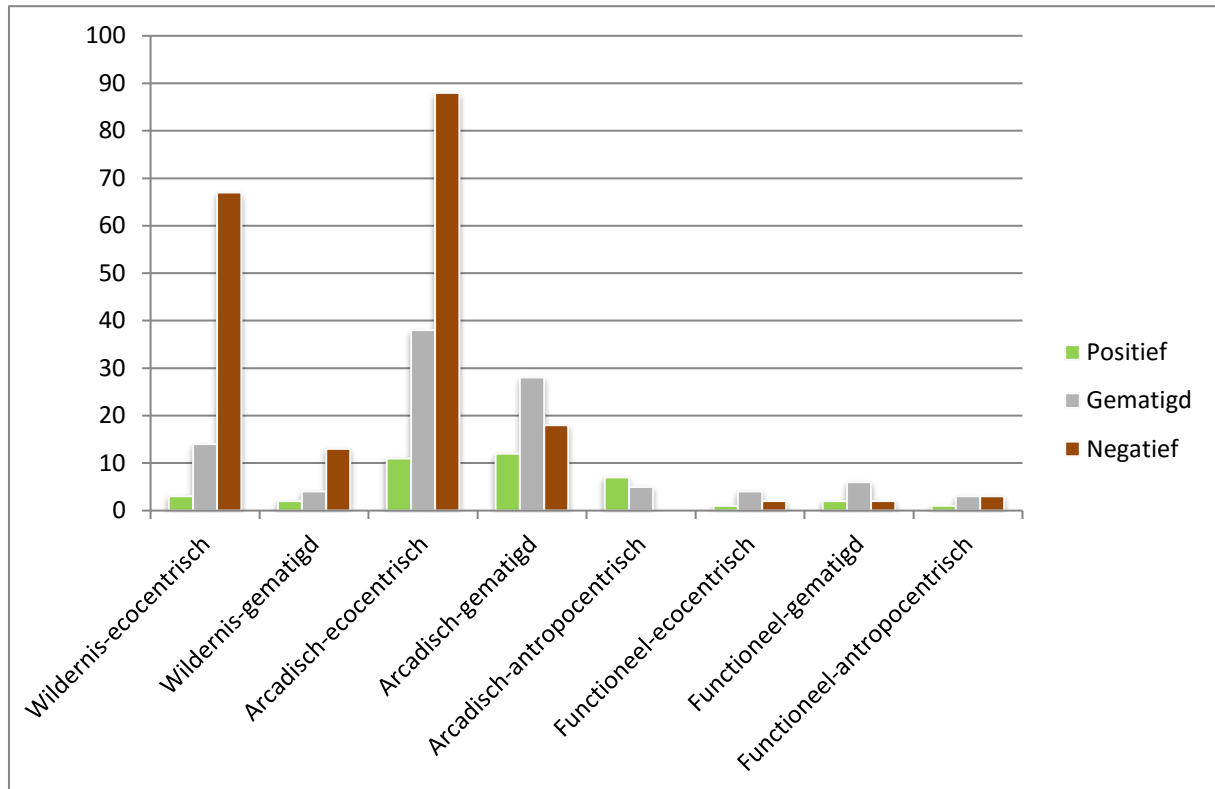

Opvallend is het hoge aandeel respondenten met een negatieve houding naar de jacht. Van de respondenten die een negatieve houding aannemen hebben 176 respondenten een ecocentrische natuurhouding, 35 respondenten een gematigde natuurhouding en 3 respondenten een antropocentrische natuurhouding. In de volgende deelparagraaf wordt getoetst of er een verband bestaat tussen natuurvisies en houding naar de jacht.

4.3.2 Verband natuurvisie en houding naar de jacht

Om het verband tussen natuurvisies en houding naar de jacht te toetsen is er gebruik gemaakt van de Fisher's Exact test (met $\alpha=.05$ en Monte Carlo benadering met een 99.9% betrouwbaarheidsinterval). De Fisher's Exact toets vervangt de Pearson Chi-Square toets wanneer meer dan 20 procent van de elementen een verwachte observatie van vijf of minder hebben. De Monte Carlo benadering wordt gebruikt wanneer beide variabelen meer dan 2 elementen bevatten. Er is een significant verband tussen de verschillende natuurvisies en houdingen naar de jacht ($\chi^2(14, N=334) = 72.98, p < .005$). Dit verband is zelfs groot, $\phi = .34$. Figuur 4.10 geeft de natuurvisies van de respondenten gebaseerd op de houding naar de jacht weer.

Figuur 4.10 Natuurvisies ingedeeld op basis van de houding naar de jacht. N=334

*De Wildernis-antropocentrische natuurvisie komt in de steekproef niet voor

157 van de 228 respondenten met een natuurvisie die een ecocentrische natuurhouding bevat hebben een negatieve houding naar de jacht (69%). Dit aandeel is voor respondenten met een natuurvisie die de gematigde natuurhouding bevat 28% en voor respondenten met een natuurvisie die de antropocentrische natuurhouding bevat 5%. Ook hebben 80 van de 103 respondenten met een natuurvisie die een wildernis natuurbeeld bevatten een negatieve houding naar de jacht (78%). Dit aandeel is voor de respondenten met een natuurvisie die het arcadisch natuurbeeld bevat 51% en voor respondenten met een natuurvisie die het functionele natuurbeeld bevat 29%. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Fisher's Exact toets kan gesteld worden dat mensen met een 'groene' natuurvisie eerder geneigd zijn om een negatieve houding naar de jacht te hebben dan mensen met andere natuurvisies. Onder groene natuurvisies vallen de Wildernis-ecocentrische, Wildernis-gematigde en Arcadisch-ecocentrische natuurvisie.

Tabel 4.11 Natuurvisie en houding jacht	Citaat
Arcadisch-antropocentrisch en positief	<p><i>"Verstand gaat boven emotie. Ik voel een diepe weerzin tegen de Partij voor de Dieren."</i></p> <p>Opmerking: Deze respondent spreekt zichzelf tegen door eerst aan te geven dat verstand boven emotie gaat, maar vervolgens zelf gevoelens uit jegens een andere partij.</p>
Functioneel-gematigd en positief	<p><i>"In mijn optiek staat de mens niet als gelijke naast de natuur, maar draagt een plicht voor het in stand houden van de flora en fauna in ons land en Europa. Dit betekent niet dat er intensief in natuurgebieden geïnvesteerd of onderhouden dient te worden: laat het natuur zijn en laat het grotendeels met rust."</i></p> <p>Opmerking: Deze respondent spreekt zichzelf tegen door eerst aan te geven dat de mens een plicht draagt om in te grijpen in de natuur, maar vervolgens pleit voor het met rust laten van de natuur.</p>
Arcadisch-gematigd en positief	<p><i>"In mijn optiek staat de mens niet als gelijke naast de natuur, maar draagt een plicht voor het in stand houden van de flora en fauna in ons land en Europa. Dit betekent niet dat er intensief in natuurgebieden geïnvesteerd of onderhouden dient te worden: laat het natuur zijn en laat het grotendeels met rust."</i></p>
Arcadisch-antropocentrisch en neutraal	<p><i>"Ik vind de jacht een cultuurverschijnsel dat behouden dient te blijven. Goede jagers beheersen heel veel vaardigheden. Ze richten hun honden perfect af, ze schieten raak en weten alles van de flora en fauna in hun jachtgebied. Ze laten geen aangeschoten wild achter. Alleen dit soort jagers mag jagen en uitsluitend op kleine schaal. Voor mij is jagen dus een 'oud ambacht' en ik vind dat de expertise die er bij hoort niet verloren moet gaan."</i></p>
Arcadisch-gematigd en neutraal	<p><i>"Ik ben niet pertinent tegen jacht, ook al zal dit nooit, maar dan ook nooit, voor mij een hobby zijn. Ik vind wel dat over het geheel genomen jagers wél zorg hebben voor de natuur, mits zij niet gaan bijvoeren en dieren uitzetten et cetera. Ik vind de beperkingen die momenteel aan vlees/kipindustrie</i></p>

	<p><i>verbonden zijn vele malen wreder en akeliger dan de jacht, vandaar. Misstanden te over en mijn inziens minder binnen de jacht."</i></p> <p>Opmerking: Met 'beperkingen aan de vlees/kipindustrie' bedoelt de respondent vermoedelijk de huidige regelgeving en gang van zaken in de kip en vlees industrie.</p>
Arcadisch-ecocentrisch en neutraal	<p><i>"Een goede jager heeft respect voor de natuur en gaat goed om met de natuur en het wild. Uiteraard heb je 'verschil' in jagers. Jagers die van oorsprong agrariër zijn en met omliggende boeren met jachtvergunning één à twee keer per jaar 'jagen', als cultuur, traditie, om het wildbestand - dat door de jaren heen absoluut geminimaliseerd is als het gaat om hazen, konijnen, reeën, fazanten en dergelijke - in stand te houden. Dit jagen met respect voor natuur en wild vind ik oké. Ook het jagen vanwege overschot aan wilde zwijnen, ganzen en dergelijke vind ik oké. Maar jagen puur om te schieten als hobby heb ik wel moeite mee."</i></p>
Arcadisch-ecocentrisch en neutraal	<p><i>"In de Amsterdamse waterleidingduinen speelt ook de vraag of je als mens mag ingrijpen in de natuur. Er zijn nu teveel heren die buiten het gebied leven. Wat doe je daar mee? Afschieten? Mijn gevoel zegt er ons niet mee te bemoeien, maar mijn verstand zegt iets anders. Moeilijk!"</i></p>
Wildernis-ecocentrisch en negatief	<p><i>"Zeven miljard mensen veroorzaken al meer dan genoeg druk op onze planeet. Jagen was tienduizend jaar geleden misschien van belang, maar in de 21ste eeuw een sterk achterhaalde hobby."</i></p>
Arcadisch-ecocentrisch en negatief	<p><i>"Jagen, oftewel het voor de lol doodschieten van dieren, is een hele vreemde liefhebberij. Iets voor geesteszieken. Onder voorwaarden kan er gejaagd worden door professionals, bijvoorbeeld boswachters. Maar niet voor de lol. Populatiebeheer en schadebestrijding worden vaak als flauwekulargumenten gebruikt. En ook inzake populatiebeheer geldt: alleen door professionals en niet door hobbyjagers."</i></p>

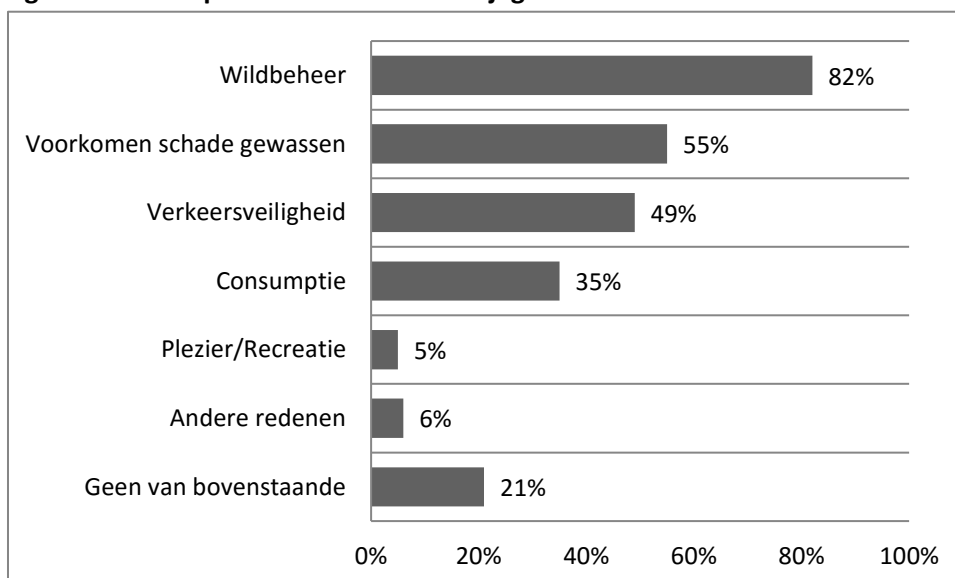
De vragenlijst gaf de respondenten ook ruimte om zijn of haar mening over de jacht te delen. In totaal maakten 24 respondenten van deze mogelijkheid gebruik. Hieronder is een selectie van 9 opmerkingen over de jacht van respondenten gepresenteerd. Ze zijn in tabel 4.11 gesorteerd op basis van de mate waarin de jacht gesteund dan wel afgevalen wordt. In een aantal opmerkingen zijn tegenstrijdigheden waarneembaar. Deze tegenstrijdigheden illustreren dat context een zekere rol lijkt te spelen als het gaat om meningvorming over de jacht.

In de opmerkingen is wel een patroon herkenbaar. Respondenten die de jacht steunen (opmerking 1 t/m 4) hebben een natuurvisie die het functionele natuurbeeld of de antropocentrische natuurhouding bevat. Respondenten die de jacht afvallen (opmerking 7 t/m 9) hebben een natuurvisie die het wildernis natuurbeeld of de ecocentrische natuurhouding bevat. In de meeste citaten lijkt er sprake te zijn van een afweging tussen gevoel en verstand die het moeilijk maakt om een positie in te nemen. Dit komt vooral naar voren bij de respondenten met een meer neutrale houding ten aanzien van de jacht (opmerking 5 t/m 7). Dit patroon is in lijn met de resultaten gepresenteerd in deze deelparagraaf, waar de 'groene' natuurvisies in verband staan met een negatieve houding ten aanzien van de jacht.

4.3.3 Acceptatie van de jacht

De jacht wordt voor verschillende doeleinden gebruikt en iedere vorm van jacht geniet een andere mate van steun. Dit is ook uit de opmerkingen van de respondenten in de vorige deelparagraaf op te merken. Als er een zeker nut verbonden is aan de jacht dan wordt deze geaccepteerd, al is dat soms met tegenstrijdige gevoelens. In de vragenlijst is de respondenten ook gevraagd om aan te geven welke vormen van jacht zij steunen. Figuur 4.12 geeft een overzicht van de door de respondenten geaccepteerde vormen van jacht.

Figuur 4.12 Acceptabele redenen om te jagen. N=366

In totaal steunen 289 van de 366 respondenten (80%) minstens één vorm van de jacht. De meest geaccepteerde reden om te jagen is voor beheer van populaties wilde dieren; deze reden werd door 82% van de respondenten gesteund. Jagen ter voorkoming van schade aan gewassen werd gesteund

door 55% van de respondenten; jagen voor de verkeersveiligheid door 49%; jagen voor de consumptie door 33%; jagen voor het plezier door 5% en jagen om een andere reden door 6%. Ook hier komt naar voren dat wanneer er een zeker nut is verbonden aan het jagen er sprake is van acceptatie. Een Chi-square test (met $\alpha=.05$) laat geen statistisch verband zien tussen houding naar de jacht en acceptatie van de jacht ($\chi^2 (2, N=334) = 2.16, p>.05$). De beslissing om de jacht te accepteren staat dus los van de aangenomen houding naar de jacht.

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er een verband bestaat tussen natuurvisies en houding naar de jacht. Op basis van de uitkomsten van de toets en literatuuronderzoek zal in de volgende deelparagraaf antwoord gegeven worden op deelvraag 2.

4.3.4 Verband natuurvisies en houding naar de jacht

Deelvraag 2: *Welke opvattingen hebben Nederlandse niet-jagende burgers over de jacht en hoe verhouden deze zich tot hun opvattingen over natuur?*

De jacht is een thema waar respondenten verschillende opvattingen over hebben. De jacht wordt door respondenten uiteenlopend omschreven, variërend van 'ambacht' tot 'sterk achterhaalde hobby'. De toon die gezet wordt is over het algemeen negatief. De plezierjacht is volgens de meeste respondenten een wrede hobby en wildbeheer dient uitsluitend door professionals uitgevoerd te worden. Ook zijn alternatieven welkom. Respondenten die positief gestemd zijn vinden de jager een vakman die respect heeft voor de natuur. Andere opmerkingen zijn dat de mens en de natuur niet gelijk zijn en dat verstand boven emotie gaat. Deze afweging tussen gevoel en verstand is vaker terug te vinden in de opmerkingen van respondenten. Vooral respondenten die geen duidelijke houding aannemen lijken hier mee te worstelen. De afweging tussen gevoel en verstand is ook een factor bij acceptatie van de jacht. Meer dan de helft van de respondenten heeft een negatieve houding ten aanzien van de jacht, maar slechts één op de vijf respondenten accepteert geen enkele vorm van jacht.

Uit de analyse van de online vragenlijst is gebleken dat er een significant verband is tussen natuurvisies en opvattingen over de jacht ($\chi^2 (14, N=334) = 72.98, p<.005$). Dit verband is zelfs groot, $\phi = .34$. De 'groene' natuurvisie, die het wildernis natuurbeeld of de ecocentrische natuurhouding bevat is vaak aanwezig bij respondenten die een negatieve houding hebben ten aanzien van de jacht. Bij respondenten met een positieve houding ten aanzien van de jacht hebben is het aandeel 'groene' natuurvisies aanzienlijk lager. Respondenten met een 'groene' natuurvisie vallen de jacht vaker af dan respondenten met een andere natuurvisie. Ook zijn er aanwijzingen dat de acceptatie van verschillende vormen jacht afhankelijk is van natuurvisies. Vooral de plezierjacht lijkt weinig steun te genieten in een steekproef met respondenten die voornamelijk 'groene' natuurvisies hebben.

4.4 Rol van individuele factoren

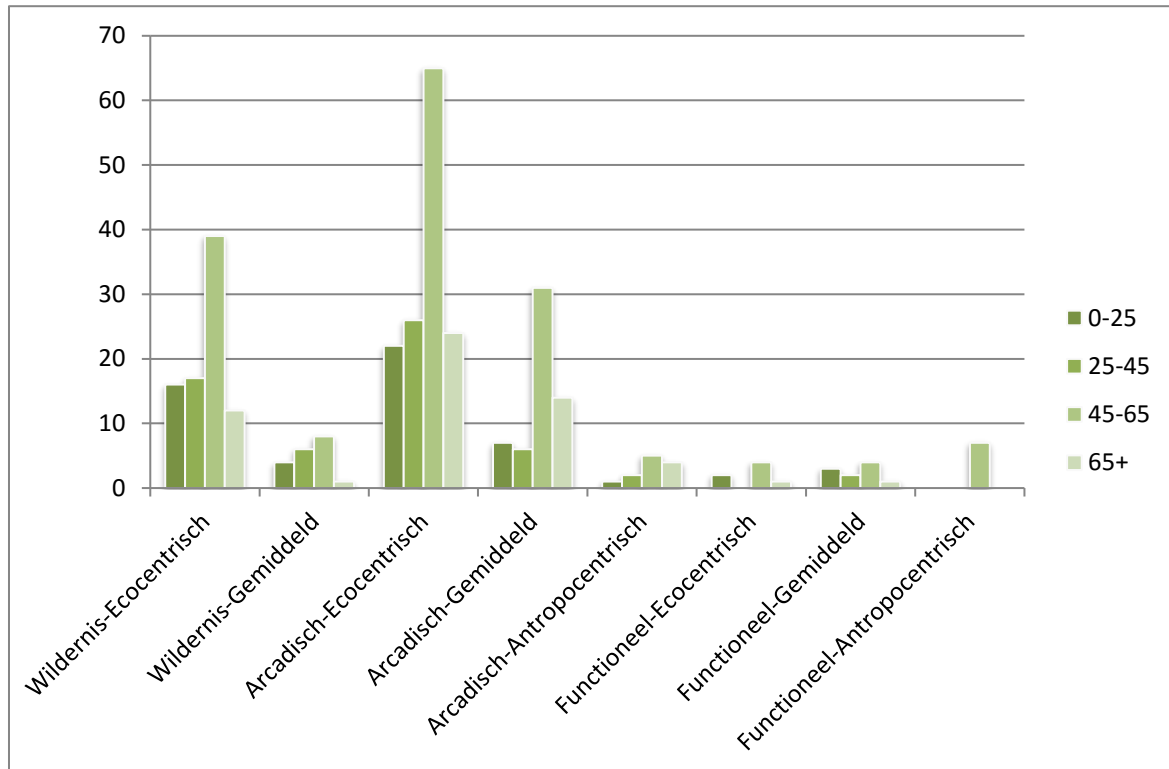
Hypothese 3: *Individuele factoren staan in verband met natuurvisies en houding naar de jacht*

De derde hypothese is toetsbaar aan de hand van de vragenlijst. Geanalyseerd wordt of er een verband bestaat tussen de individuele kenmerken (geslacht, leeftijd en lidmaatschap van een natuur- of milieuorganisatie) en natuurvisies. Ook wordt er getoetst of er een verband bestaat tussen individuele kenmerken en houding naar de jacht. Door een tekort aan laagopgeleiden in de steekproef wordt de individuele factor opleiding niet meegenomen in de analyse. Om de hypothese te toetsen wordt gebruik gemaakt van een Chi-square test (met $\alpha = .05$). In de eerste deelparagraaf wordt getoetst of leeftijd in verband staat met natuurvisies en houding naar de jacht. In de tweede deelparagraaf wordt getoetst of geslacht in verband staat met natuurvisies en houding naar de jacht. In de derde deelparagraaf wordt getoetst of lidmaatschap van een natuur- of milieuorganisatie in verband staat met natuurvisies en houding naar de jacht. De vierde deelparagraaf geeft antwoord op de derde deelvraag van het onderzoek.

4.4.1 Factor leeftijd

Om het verband tussen leeftijd en natuurvisies te toetsen is er gebruik gemaakt van de Fisher's Exact test (met $\alpha = .05$ en Monte Carlo benadering met een 99.9% betrouwbaarheidsinterval). De Fisher's Exact toets vervangt de Pearson Chi-Square toets wanneer meer dan 20 procent van de elementen een verwachte observatie van vijf of minder hebben. De Monte Carlo benadering wordt gebruikt wanneer beide variabelen meer dan 2 elementen bevatten. Er is geen significant verband tussen leeftijd en natuurvisies ($\chi^2 (21, N=334) = 20.27, p > .05$). Figuur 4.13 geeft de natuurvisies van de respondenten ingedeeld op basis van leeftijd weer.

Figuur 4.13 Natuurvisies ingedeeld op basis van leeftijd. N=334

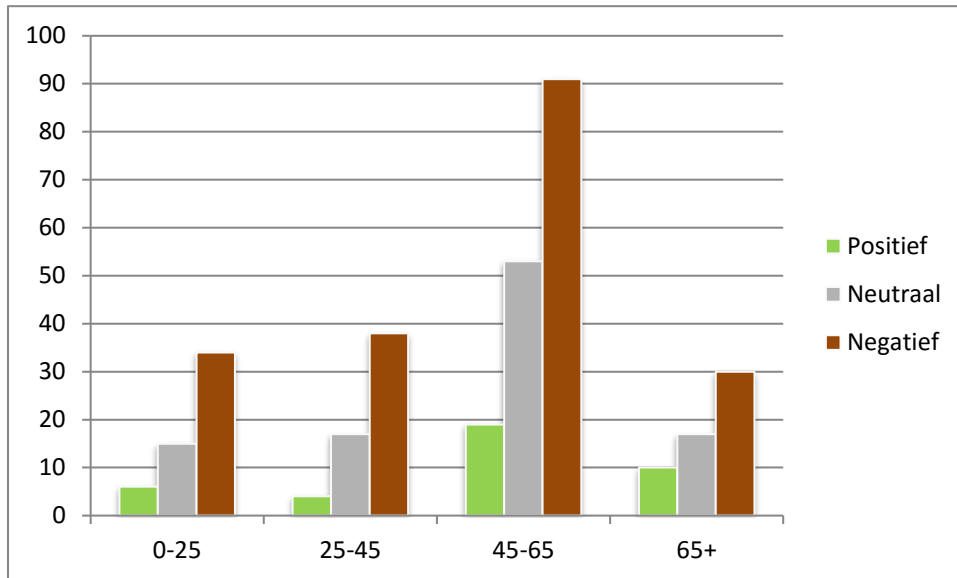

*De Wildernis-antropocentrische natuurvisie komt in de steekproef niet voor

De 'groene' natuurvisies zijn bij iedere leeftijdscategorie prominent aanwezig. Het aandeel van 'groene' natuurvisies is respectievelijk van laagste naar hoogste leeftijdscategorie 76%, 83%, 69% en 65%. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Fisher's Exact toets is er geen verband tussen leeftijd en natuurvisies.

Om het verband tussen leeftijd en houding naar de jacht te toetsen is er gebruik gemaakt van de Chi-Square test (met $\alpha=.05$). Er is geen significant verband tussen leeftijd en houding naar de jacht (χ^2 (6, $N=334$) = 4.18, $p>.05$). Figuur 4.14 geeft de houding naar de jacht van de respondenten ingedeeld op basis van leeftijd weer.

Figuur 4.14 Houding naar de jacht ingedeeld op basis van leeftijd. N=334

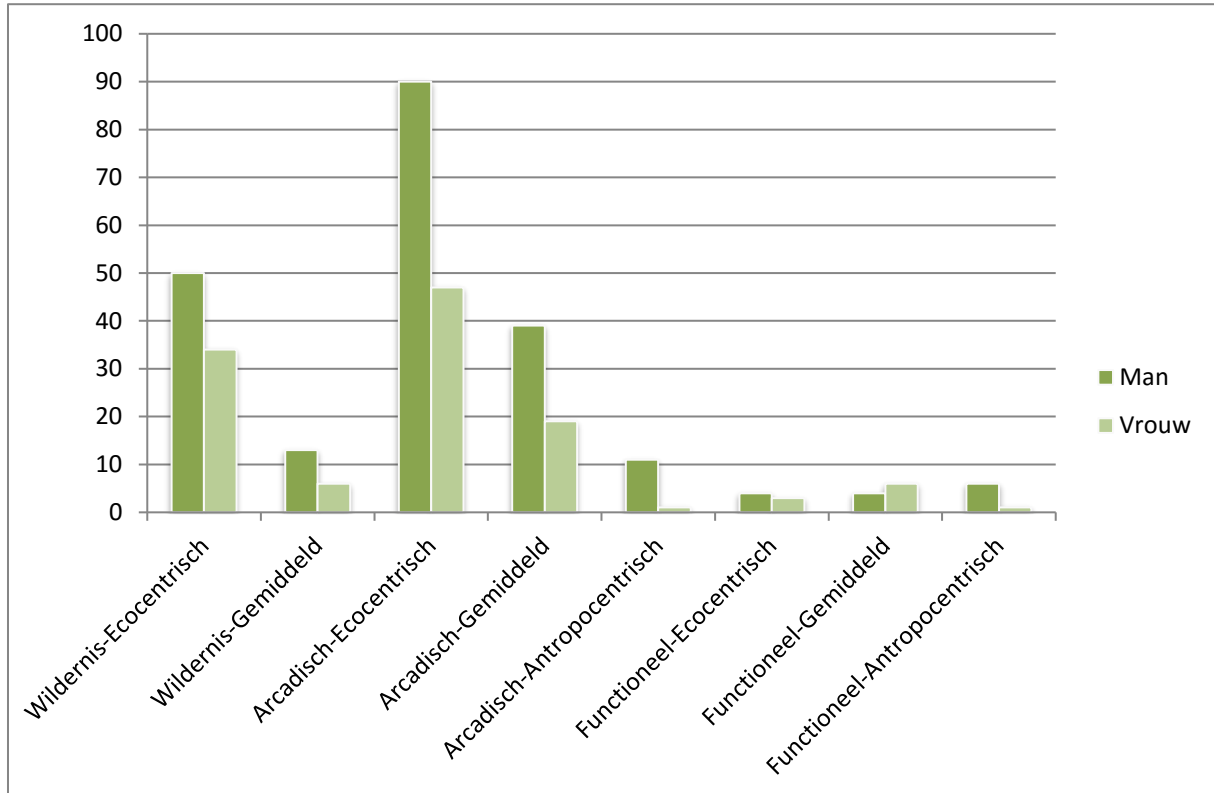

De negatieve houding naar de jacht is bij iedere leeftijdscategorie de meest voorkomende houding. Het aandeel van de negatieve houding is respectievelijk van laagste naar hoogste leeftijdscategorie 62%, 64%, 56% en 53%. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Chi-square toets is er geen verband tussen leeftijd en houding naar de jacht.

4.4.2 Factor Geslacht

Om het verband tussen geslacht en natuurvisies te toetsen is er gebruik gemaakt van de Chi-Square test (met $\alpha=.05$). 32 respondenten hebben geen duidelijk natuurbeeld, wat resulteert in N=334. Er is geen significant verband tussen geslacht en natuurvisies ($\chi^2 (7, N=334) = 9.21, p>.05$). Figuur 4.15 geeft de natuurvisies van de respondenten ingedeeld op basis van geslacht weer.

Figuur 4.15 Natuurvisies ingedeeld op basis van geslacht. N=334

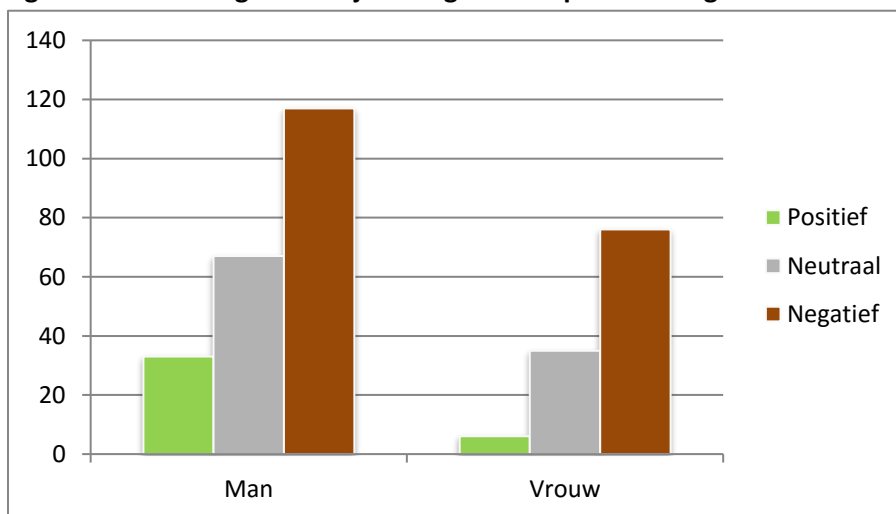

*De Wildernis-antropocentrische natuurvisie komt in de steekproef niet voor

De 'groene' natuurvisies zijn bij zowel mannen als vrouwen prominent aanwezig. Het aandeel van 'groene' natuurvisies is bij mannen 71% en bij vrouwen 74%. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Chi-square toets is er geen verband tussen geslacht en natuurvisies.

Om het verband tussen geslacht en houding naar de jacht te toetsen is er gebruik gemaakt van de Chi-Square test (met $\alpha=.05$). Er is een significant verband tussen geslacht en houding naar de jacht ($\chi^2(2, N=334) = 8.24, p<.05$). Al is dit verband wel klein, $\phi = .16$. Figuur 4.16 geeft de houding naar de jacht ingedeeld op basis van geslacht weer.

Figuur 4.16 Houding naar de jacht ingedeeld op basis van geslacht. N=334

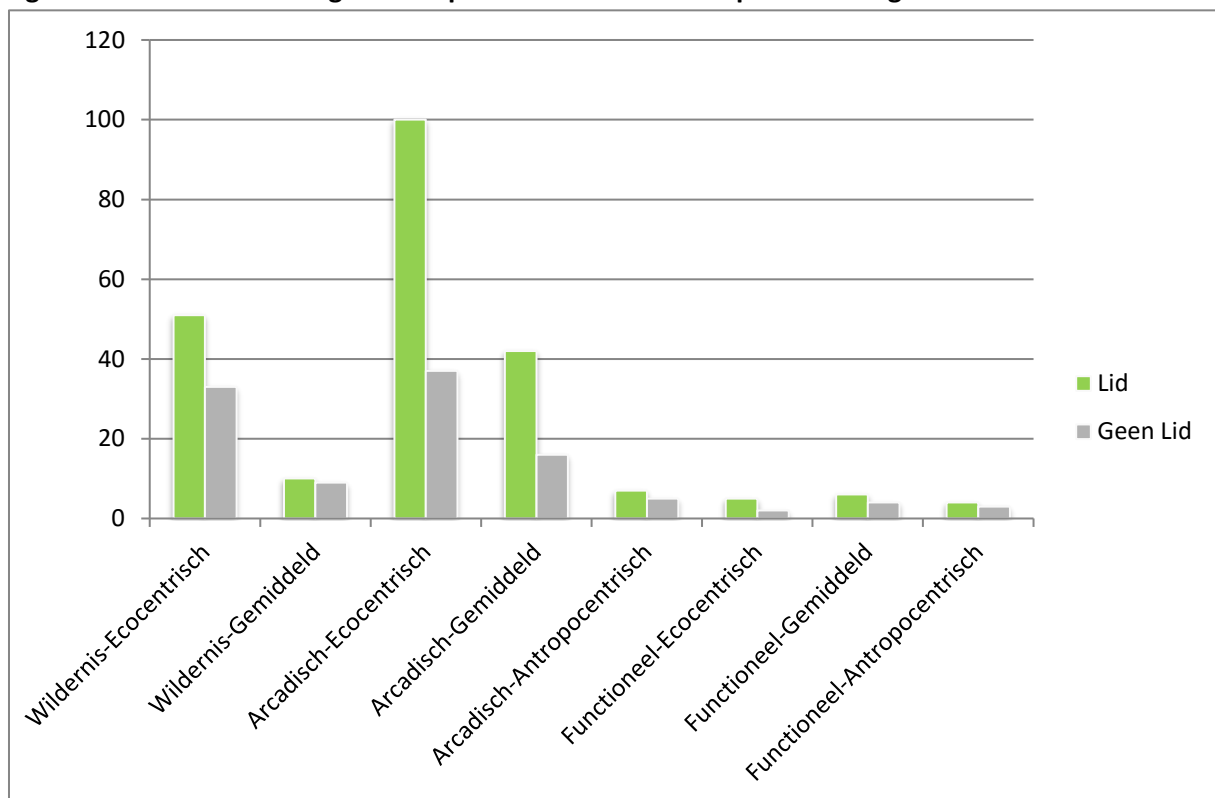

Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Chi-square toets kan gesteld worden dat mannen eerder geneigd zijn een positieve houding te hebben naar de jacht dan vrouwen.

4.4.3 Factor lidmaatschap natuur- en milieuorganisaties

Om het verband tussen lidmaatschap van natuur- en milieuorganisaties en natuurvisies te toetsen is er gebruik gemaakt van de Chi-Square test (met $\alpha=.05$). 32 respondenten hebben geen duidelijk natuurbeeld, wat resulteert in $N=334$. Er is geen significant verband tussen leeftijd en natuurvisies ($\chi^2(7, N=334) = 7.71, p>.05$). Figuur 4.17 geeft de natuurvisies van de respondenten ingedeeld op basis van lidmaatschap van een organisatie weer.

Figuur 4.17 Natuurvisies ingedeeld op basis van lidmaatschap van een organisatie. N=334

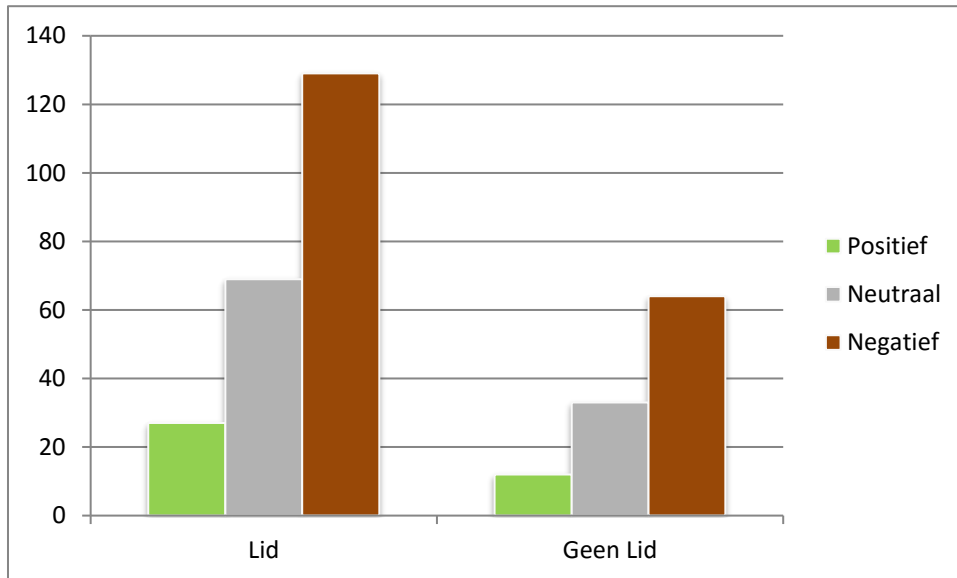

*De Wildernis-antropocentrische natuurvisie komt in de steekproef niet voor

De 'groene' natuurvisies zijn bij zowel leden als niet-leden de meest voorkomende natuurvisies. Het aandeel van 'groene' natuurvisies is bij zowel leden als niet leden 72%. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Chi-square toets is er geen verband tussen lidmaatschap van een natuur- of milieuorganisatie en natuurvisies.

Om het verband tussen lidmaatschap van een natuur- milieuorganisatie en houding naar de jacht te toetsen is er gebruik gemaakt van de Chi-Square test (met $\alpha=.05$). Er is geen significant verband tussen leeftijd en houding naar de jacht ($\chi^2(2, N=334) = 0.09, p>.05$). Figuur 4.18 geeft de houding naar de jacht van de respondenten ingedeeld op basis van lidmaatschap van een natuur- of milieuorganisatie weer.

Figuur 4.18 Houding naar de jacht ingedeeld op basis van lidmaatschap van een organisatie. N=334

Zowel leden (57%) als niet-leden (59%) hebben een overwegend negatieve houding naar de jacht. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Chi-square toets is er geen verband tussen lidmaatschap van een natuur- of milieuorganisatie en houding naar de jacht.

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er geen verband bestaat tussen individuele factoren en opvattingen over de natuur en de jacht. Op basis van de uitkomsten van de toets en literatuuronderzoek zal in de volgende deelparagraaf antwoord gegeven worden op deelvraag 3.

4.4.4 Verband individuele factoren met natuurvisies en houding naar de jacht

Deelvraag 3: Wat is de rol van individuele factoren bij opvattingen over natuur en de jacht?

Uit de resultatenanalyse van het onderzoek blijkt dat er geen statistisch verband is tussen individuele factoren en opvattingen over natuur en de jacht. Factoren zoals leeftijd, geslacht en lidmaatschap en milieuorganisaties hebben geen statistisch verband met opvattingen over natuur of de jacht. Voor vijf van de zes statistische toetsen werd geen verband gevonden. Het gevonden verband tussen geslacht en houding naar de jacht was klein. De uitkomsten van de steekproef zijn niet in overeenkomst met de resultaten uit eerder onderzoek (Jacobs et al., 2002; van den Berg 2004; Buijs, 2009). Natuurvisies en houding naar de jacht zijn niet afhankelijk van persoonskenmerken. Ze lijken eerder een momentopname in een proces van constant veranderende wensen en overtuigingen jegens de natuur.

4.5 Rol van ruimtelijke factoren

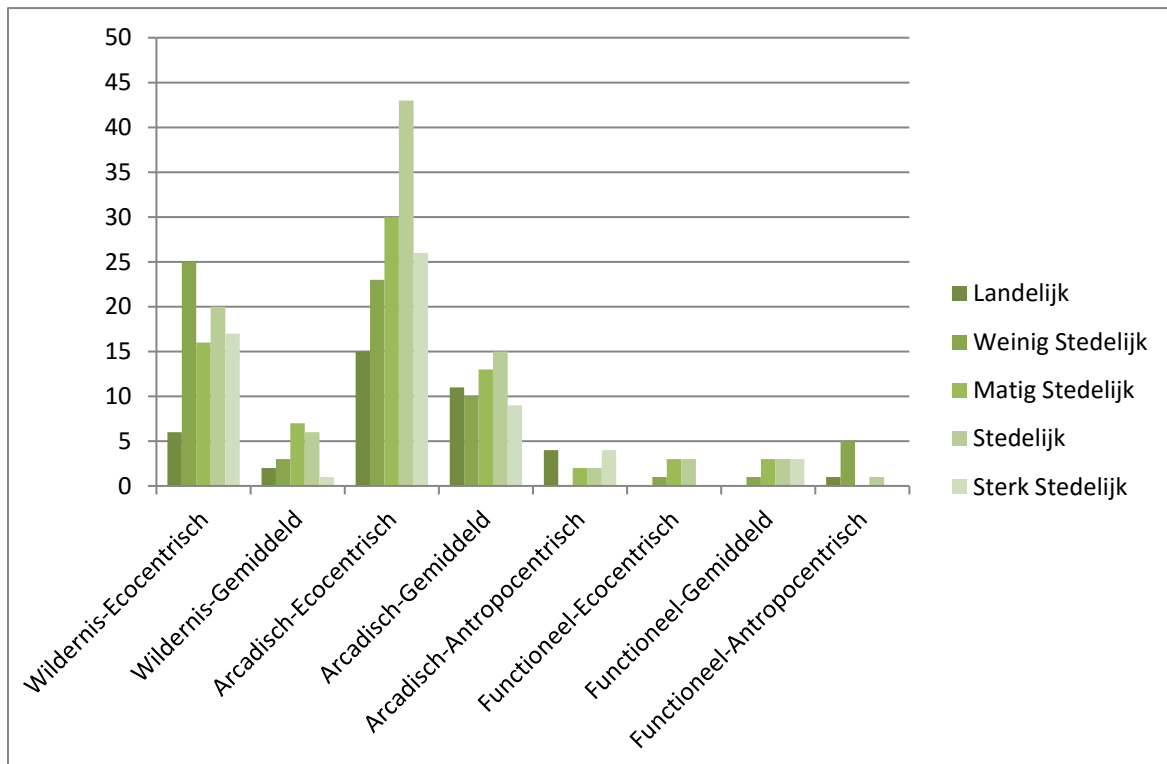
Hypothese 4: Ruimtelijke factoren staan in verband met natuurvisies en houding naar de jacht

De vierde hypothese is toetsbaar aan de hand van de vragenlijst. Geanalyseerd wordt of er een verband bestaat tussen de ruimtelijke factoren (afkomst, werksector en lidmaatschap van een vereniging die actief is in de natuur) en natuurvisies. Ook wordt getoetst of er een verband bestaat tussen ruimtelijke factoren en houding naar de jacht. Om de hypothese te toetsen wordt gebruik gemaakt van een Chi-Square test (met $\alpha = .05$). In de eerste deelparagraaf wordt getoetst of afkomst in verband staat met natuurvisies en houding naar de jacht. In de tweede deelparagraaf wordt getoetst of wordt getoetst of werksector in verband staat met natuurvisies en houding naar de jacht. In de derde deelparagraaf wordt getoetst of lidmaatschap van een vereniging die actief is in de natuur in verband staat met natuurvisies en houding naar de jacht. De vierde deelparagraaf geeft antwoord op de vierde deelvraag van het onderzoek.

4.5.1 Factor afkomst

Om het verband tussen afkomst en natuurvisies te toetsen is er gebruik gemaakt van de Fisher's Exact test (met $\alpha = .05$ en Monte Carlo benadering met een 99.9% betrouwbaarheidsinterval). De Fisher's Exact toets vervangt de Pearson Chi-Square toets wanneer meer dan 20 procent van de elementen een verwachte observatie van vijf of minder hebben. Er is geen significant verband tussen afkomst en natuurvisies ($\chi^2 (28, N=334) = 36.44, p > .05$). Figuur 4.19 geeft de natuurvisie van de respondenten ingedeeld op basis van afkomst weer.

Figuur 4.19 Natuurvisies ingedeeld op basis van afkomst N=334

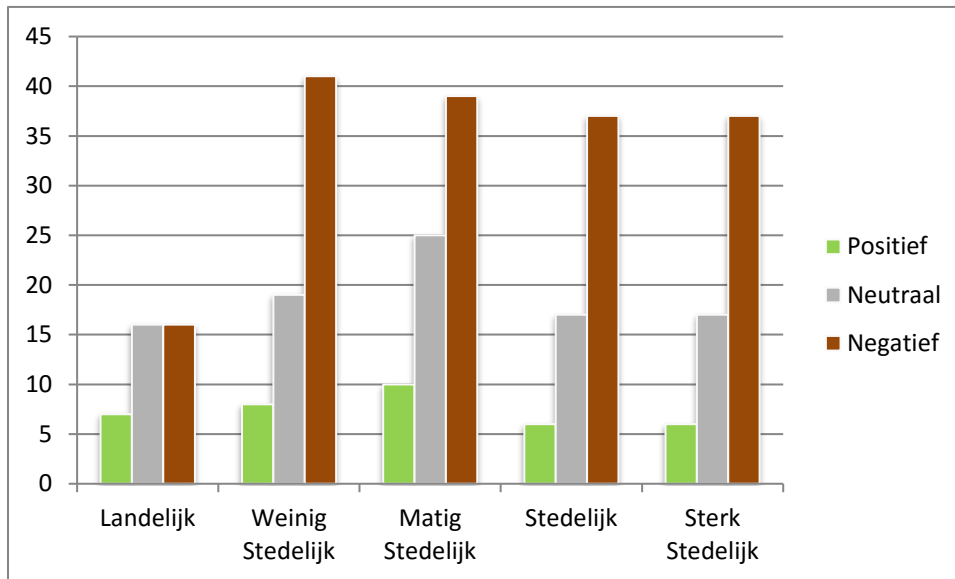

*De Wildernis-antropocentrische natuurvisie komt in de steekproef niet voor

De 'groene' natuurvisies zijn bij zowel mensen met een stedelijke (74%) als landelijke afkomst (69%) de meest voorkomende natuurvisies. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Fisher's Exact toets is er geen verband tussen afkomst en natuurvisies.

Om het verband tussen afkomst en houding naar de jacht te toetsen is er gebruik gemaakt van de Chi-Square test (met $\alpha=.05$ en Monte Carlo benadering met een 99.9% betrouwbaarheidsinterval). Er is geen significant verband tussen leeftijd en houding naar de jacht ($\chi^2 (8, N=334) = 7.92, p>.05$). Figuur 4.20 geeft de houding naar de jacht van respondenten ingedeeld op basis van afkomst weer.

Figuur 4.20 Houding naar de jacht ingedeeld op basis van afkomst. N=334

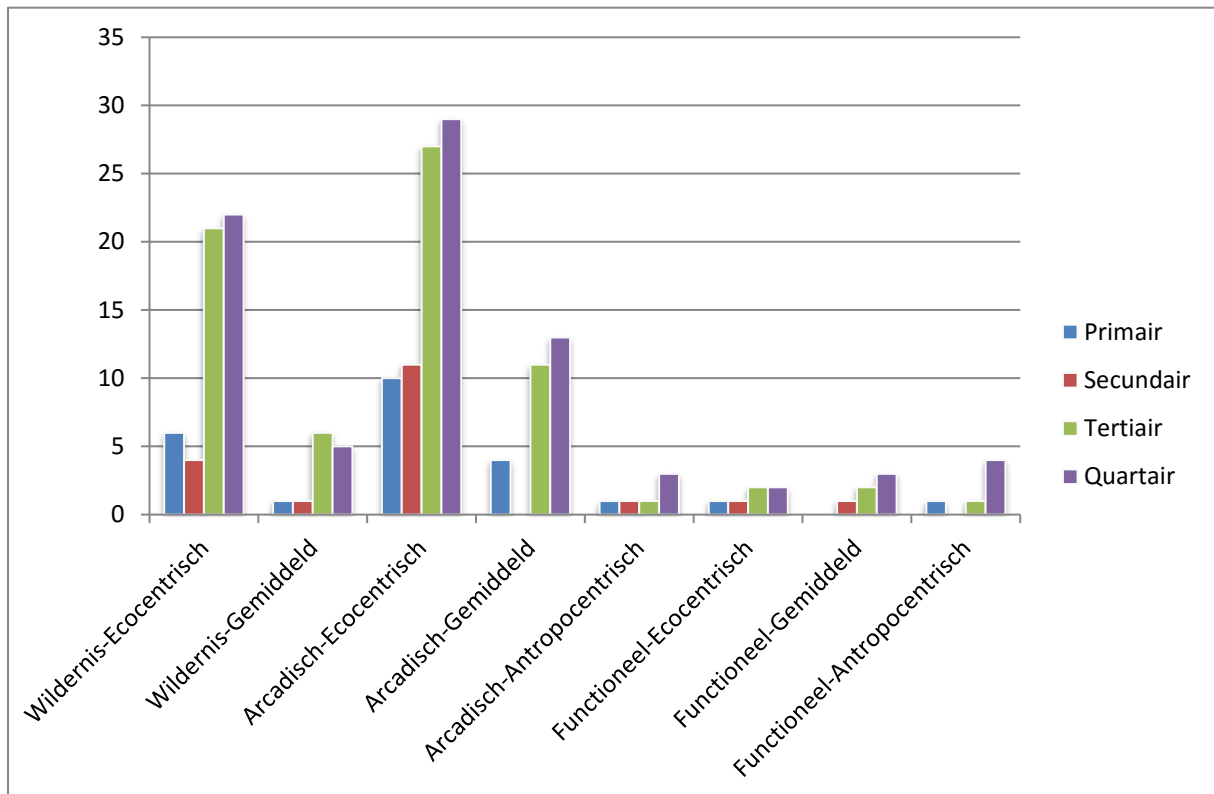
Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Chi-square toets is er geen verband tussen afkomst en houding naar de jacht.

Volgens Heberlein & Willebrand (1998) zouden mensen die afkomstig zijn uit een landelijk gebied eerder in aanraking komen met de jacht en er meer begrip voor hebben dan mensen uit stedelijke gebieden. Er is geen significant verband tussen afkomst en ervaring met de jacht ($\chi^2 (4, N=334) = 8.12, p>.05$). Ook is er geen significant verband tussen afkomst en acceptatie van de jacht ($\chi^2 (4, N=334) = 2.22, p>.05$). Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de toetsen lijkt afkomst niet in verband te staan met natuurvisies en houding naar de jacht.

4.5.2 Factor werksector

Om het verband tussen werksector en natuurvisies te toetsen is er gebruik gemaakt van de Fisher's Exact test (met $\alpha=.05$ en Monte Carlo benadering met een 99.9% betrouwbaarheidsinterval). Er is geen significant verband tussen werksector en natuurvisies ($\chi^2 (28, N=334) = 22.63, p>.05$). Figuur 4.21 geeft de natuurvisies van respondenten ingedeeld op basis van sector weer.

Figuur 4.21 Natuurvisies van de respondenten ingedeeld per sector. N=334

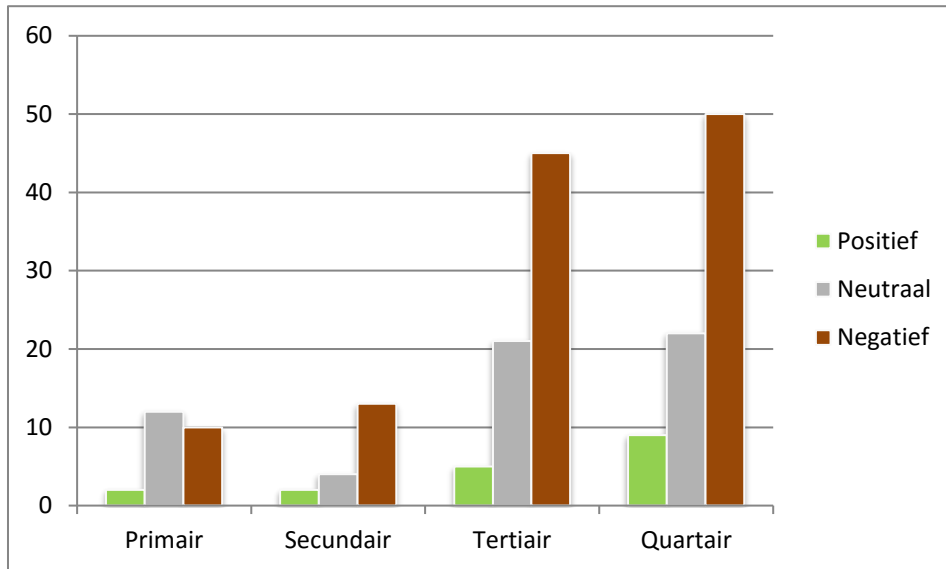

*De Wildernis-antropocentrische natuurvisie komt in de steekproef niet voor

De 'groene' natuurvisies zijn bij respondenten uit alle sectoren prominent aanwezig. Dit is respectievelijk per sector 70%, 84%, 76% en 69%. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Fisher's Exact toets is er geen verband tussen werksector en natuurvisies.

Om het verband tussen werksector en houding naar de jacht te toetsen is er gebruik gemaakt van de Fisher's Exact test (met $\alpha=.05$ en Monte Carlo benadering met een 99.9% betrouwbaarheidsinterval). Er is geen significant verband tussen werksector en houding naar de jacht ($\chi^2 (8, N=334) = 7.59, p>.05$). Figuur 4.22 geeft de houding naar de jacht van de respondenten per sector weer. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Fisher's Exact toets is er geen verband tussen werksector en houding naar de jacht.

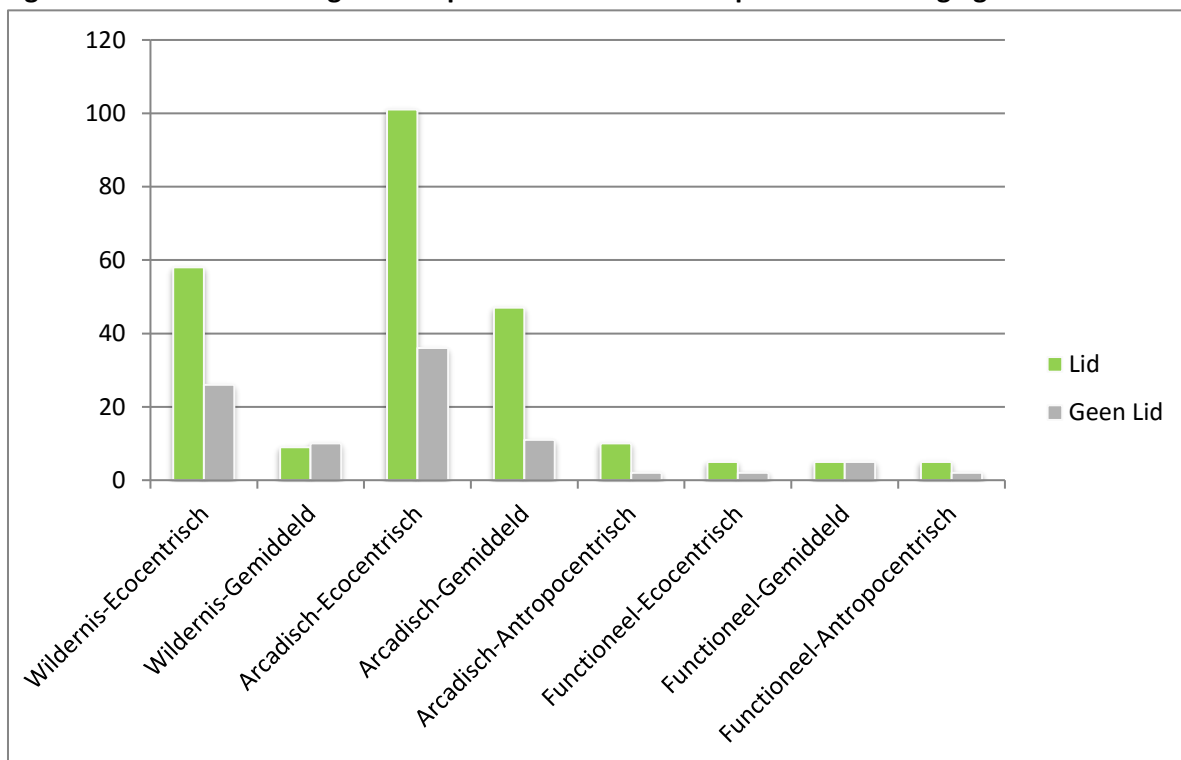
Figuur 4.22 Houding naar de jacht ingedeeld per sector. N=334

4.5.3 Factor lidmaatschap vereniging

Om het verband tussen lidmaatschap van een vereniging met activiteiten in de natuur en natuurvisies te toetsen is er gebruik gemaakt van de Fisher's Exact test (met $\alpha=0.05$). Er is geen significant verband tussen afkomst en natuurvisies ($\chi^2(7, N=334) = 11.36, p > 0.05$). Figuur 4.23 geeft natuurvisie van de respondenten ingedeeld op basis van lidmaatschap van een vereniging die actief is in de natuur weer.

Figuur 4.23 Natuurvisies ingedeeld op basis van lidmaatschap van een vereniging. N=334

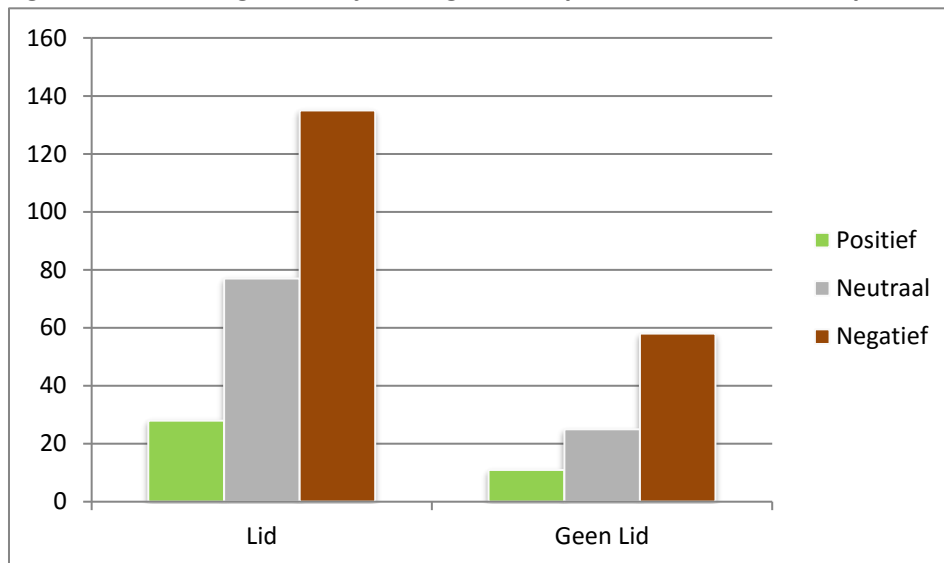

*De Wildernis-antropocentrische natuurvisie komt in de steekproef niet voor

De 'groene' natuurvisies zijn bij zowel leden als niet-leden de meest voorkomende natuurvisies. Het aandeel van 'groene' natuurvisies is bij leden 70% en niet-leden 77%. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Fisher's Exact toets is er geen verband tussen lidmaatschap van vereniging die actief is in de natuur en natuurvisies.

Om het verband tussen lidmaatschap van een vereniging die actief is in de natuur en houding naar de jacht te toetsen is er gebruik gemaakt van de Chi-Square test (met $\alpha=.05$). Er is geen significant verband tussen leeftijd en houding naar de jacht ($\chi^2 (2, N=334) = 1.01, p>.05$). Figuur 4.24 geeft de houding naar de jacht van respondenten ingedeeld op basis van lidmaatschap van een vereniging die actief is in de natuur weer.

Figuur 4.24 Houding naar de jacht ingedeeld op basis van lidmaatschap van een vereniging. N=334

Zowel leden (56%) als niet-leden (62%) hebben een overwegend negatieve houding naar de jacht. Op basis van de waarnemingen en uitkomst van de Chi-square toets is er geen verband tussen lidmaatschap van een vereniging die actief is in de natuur en houding naar de jacht.

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er geen verband bestaat tussen ruimtelijke factoren en opvattingen over de natuur en de jacht. Op basis van de uitkomsten van de toets en literatuuronderzoek zal in de volgende paragraaf antwoord gegeven worden op deelvraag 4.

4.5.4 Verband ruimtelijke factoren met natuurvisies en houding naar de jacht

Deelvraag 4: Wat is de rol van ruimtelijke factoren bij opvattingen over natuur en de jacht?

Uit de resultatenanalyse van het onderzoek blijkt dat er geen statistisch verband is tussen ruimtelijke factoren en opvattingen over natuur en de jacht. Factoren zoals afkomst, werksector en lidmaatschap van een vereniging die actief is in de natuur hebben geen statistisch verband met opvattingen over natuur of de jacht. Het ontbreken van een statistisch verband betekent niet direct dat de alledaagse woon- werk- en leefomgeving van mensen geen invloed uitoefent op de beeldvorming over natuur van mensen. Er zal bij beeldvorming altijd sprake zijn van een wisselwerking van de alledaagse woon- werk- en leefomgeving van mensen (Tack, 2011). De rol van context is belangrijk. Een persoon die woont in de grote stad en werkzaam is in de dienstensector

heeft niet per definitie een andere natuurvisie dan een persoon die op het platteland woont en werkzaam is in de landbouw. Een combinatie van meetbare en niet meetbare factoren samen maken de puzzel compleet.

5. Evaluatie van de werkwijze

Dit hoofdstuk is een reflectie op de uitvoering van de toegepaste onderzoeksmethode. Het schetsen van een beeld van de relatie tussen natuurvisies en opvattingen over de jacht van Nederlandse niet-jagende burgers is gedaan aan de hand van een online vragenlijst. De eerste paragraaf besteed aandacht aan het ontwerp van de vragenlijst. Vervolgens wordt in de tweede paragraaf de steekproef geëvalueerd.

5.1 Vragenlijst

De online vragenlijst blijkt een goede onderzoeksmethode om maatschappelijke opvattingen omtrent de jacht in kaart te brengen. De vragenlijst - waarop de resultaten van dit onderzoek gebaseerd zijn - kan bij verdere optimalisatie dienen als basis voor toekomstig onderzoek. Optimalisatie is nodig omdat er op basis van de resultaten ook een aantal knelpunten naar voren zijn gekomen. Voor eventueel toekomst gebruik zullen op de volgende punten wijzigingen in overweging genomen moeten worden:

1. Gebrek aan nuance: Allereerst bleek dat, ondanks de inzet van een pilotvragenlijst, er van een aantal respondenten de kritiek kwam dat het de vragen ontbrak aan nuance. In de overtuiging van deze respondenten was het vaak kiezen tussen zwart of wit. Hierdoor was het voor de respondenten moeilijk om een standpunt in te nemen bij een aantal stellingen. Dit heeft er mogelijk toe geleid dat de overtuigingsvragen niet de juiste bijdrage hebben geleverd aan de scores voor het bepalen van het natuurbeeld en de natuurhouding van de respondenten. Voor toekomstig onderzoek is het van belang om vooraf dieper in te gaan op de aspecten die elke dimensie omvat. Op deze manier kan er een consistentere vragenlijst worden opgesteld.

2. Onduidelijke begrippen: Nog een knelpunt was een gebrekkige uitleg van begrippen in de vragenlijst. Hierdoor zijn de antwoorden van de respondenten in toenemende mate overgelaten aan de eigen interpretatie. Zo heeft begrip natuur heeft in de vragenlijst geen ruimtelijke afbakening gekregen. Uit de opmerkingen valt op te maken dat respondenten het begrip natuur verschillende betekenissen hebben gegeven, variërend van de Nederlandse natuur tot alle primitieve natuur die nog op aarde aanwezig is. Ook deze tekortkoming heeft mogelijk invloed gehad op de toebedeelde scores bij de overtuigingsvragen. De gebruikte kwantitatieve methode biedt geen mogelijkheden om de motieven en interpretaties van de begrippen van respondenten te achterhalen.

3. Opbouw vragenlijst: Een ander knelpunt was de opbouw van de vragenlijst. Stellingen zijn herhalend gebruikt met kleine aanpassingen. Mogelijk heeft dit bij sommige respondenten de indruk gewekt dat veel vragen op dezelfde manier beantwoord konden worden. Dit was eigenlijk niet te voorkomen, omdat sommige natuurhoudingen dicht bij elkaar liggen. Een andere opmerking over de opbouw van de vragenlijst is dat respondenten de mogelijkheid hadden om delen van de enquête eerst te lezen voordat de vragen beantwoord werden. Dit heeft mogelijk invloed gehad op de antwoorden die gegeven zijn in de vragenlijst. Een ander ontwerp van de vragenlijst had dit kunnen voorkomen.

4. Onnodige vragen: Het laatste knelpunt zat in het onderdeel dat ging over de persoonskenmerken

van de respondenten. Deze gaf de respondent de mogelijkheid aan te geven hoe stedelijk het gebied is waar zij vandaan komen. Deze vraag is onderhevig aan interpretatie. Eén respondent zag de stad Nijmegen als een groot dorp, terwijl een andere respondent Nijmegen zag als de grote stad. Achteraf bleek de vraag ook onnodig. De respondenten werden ook gevraagd aan te geven uit welke gemeente ze vandaan komen. Op basis van deze gegevens is de mate van stedelijkheid ingedeeld aan de hand van de omgevingsadressendichtheid van het CBS (Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2014).

De online vragenlijst heeft het mogelijk gemaakt om in een korte periode van veel deelnemers inzicht te verkrijgen in opvattingen over de natuur en de jacht. Kwantitatief onderzoek biedt echter geen mogelijkheden voor individuele diepgang. Voor meer bekendheid over de wensen, motieven en achtergronden van deelnemers is het wenselijk om dit aan te vullen met kwalitatief onderzoek.

5.2 Steekproef

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de sneeuwbalsteekproef. Deze steekproef is gebruikt vanwege beperkte tijd en middelen ingezet om in een korte periode toch veel respondenten te werven. Mensen uit de eigen kennissenkring maar ook contactpersonen van verschillende verenigingen en organisaties zijn benaderd om de vragenlijst te verspreiden. Over het algemeen geldt hoe groter de steekproef, des te betrouwbaarder de uitkomsten. De methode heeft echter geleid tot clustervorming. Hiermee zijn de 396 respondenten geen representatieve doorsnede van de totale populatie. Er is sprake van clustervorming op de volgende onderdelen:

1. Geografische spreiding: Er is sprake van clustervorming in de geografische spreiding van de respondenten (kaart 5.1). Een aantal provincies zijn oververtegenwoordigd in de steekproef. Hierdoor is het niet mogelijk geweest om de resultaten te bekijken op provinciale schaal. In plaats hiervan is er gebruik gemaakt van een indeling op basis van stedelijkheid.

2. Persoonskenmerken: Ook is er clustervorming van respondenten met dezelfde persoonskenmerken. Groeperingen die intensief met de natuur betrokken zijn toonde veel interesse voor de online vragenlijst. Een groot aantal respondenten is lid van een vereniging die activiteiten onderneemt in de natuur. Volgens Filius (2000) speelt deze individuele factor een grote rol bij de vorming van natuurvisies. Figuur 6.15 laat zien dat respondenten die lid zijn van een vereniging er een andere natuurvisie op nahouden dan mensen die geen lid zijn van een vereniging. Ook zijn er verschillen op te merken met betrekking tot de houding ten aanzien van de jacht. Ook is het overgrote deel van de deelnemers hoogopgeleid.

Omdat er sprake is van oververtegenwoordiging van bepaalde groeperingen is het gevolg dat de steekproef een groter aandeel deelnemers met een 'groene' natuurvisie en negatieve houding ten aanzien van de jacht heeft dan waarschijnlijk het geval zou zijn bij een representatieve steekproef. Ondanks het feit dat de sneeuwbalmethode heeft gezorgd voor vertekeningen in resultaten zijn bij zowel leden als niet-leden dezelfde dominante natuurvisies naar voren gekomen en is de houding ten aanzien van de jacht over het algemeen negatief.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

Door literatuurstudie en de inzet van een online vragenlijst is een poging gedaan om de relatie tussen natuurvisies en de houding ten aanzien van de jacht inzichtelijk te maken. Centraal in dit onderzoek staat de vraag "***In hoeverre zijn natuurvisies van Nederlandse niet-jagende burgers van invloed op hun opvattingen over de jacht?***". Op basis van de resultatenanalyse van dit onderzoek zal een antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag:

Er is een statistisch verband tussen natuurvisies en opvattingen over de jacht. Natuurvisies lijken voor een groot deel te bepalen welke houding naar de jacht wordt aangenomen, maar in mindere mate de acceptatie van verschillende vormen jacht te bepalen. Bij het aannemen van een houding speelt gevoel een belangrijke rol, terwijl bij acceptatie er sprake is van een afweging tussen gevoel en verstand. Respondenten met een 'groene natuurvisie' - die het wildernis natuurbeeld of de ecocentrische natuurhouding bevat - hebben vaak een negatieve houding naar de jacht. Meer dan de helft van de respondenten heeft een negatieve houding naar de jacht, terwijl slechts één op de vijf respondenten geen enkele vorm van jacht accepteert.

Individuele factoren zoals leeftijd, geslacht en lidmaatschap van een natuur- of milieuorganisatie lijken geen bepalende factoren te zijn bij het vormen van een beeld over de natuur en de jacht. Er is geen statistisch verband tussen natuurvisies en individuele factoren. Op een klein verband tussen houding naar de jacht en geslacht na, was er ook geen statistisch verband tussen individuele factoren en houding naar de jacht. Individuele factoren lijken niet bepalend te zijn bij de beeldvorming van natuur en de jacht. Beelden over natuur en de jacht zijn eerder een momentopname in een proces van constant veranderende wensen en overtuigingen jegens de natuur. Ook lijken ruimtelijke factoren zoals afkomst, werksector en lidmaatschap van een vereniging die actief is in de natuur geen bepalende factoren te zijn bij het vormen van een beeld over de natuur en de jacht. Voor zowel natuurvisies and houding naar de jacht is er geen statistisch verband met ruimtelijke factoren.

Het ontbreken van een statistisch verband betekent niet direct dat de alledaagse woon- werk- en leefomgeving van mensen geen invloed uitoefent op de beeldvorming over natuur van mensen. Er zal bij beeldvorming altijd sprake zijn van een wisselwerking van de alledaagse woon- werk- en leefomgeving van mensen (Tack, 2011). De rol van context is belangrijk. Een persoon die woont in de grote stad en werkzaam is in de dienstensector heeft niet per definitie een andere natuurvisie dan een persoon die op het platteland woont en werkzaam is in de landbouw. Een combinatie van meetbare en niet meetbare factoren samen maken de puzzel compleet. Voor meer bekendheid over de wensen, motieven en achtergronden van deelnemers is het wenselijk om kwalitatief onderzoek in te zetten.

6.2 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek kunnen een aantal aanbevelingen worden gedaan voor mogelijke interessant en aansluitend vervolgonderzoek. Deze worden hieronder puntsgewijs toegelicht:

1. Consistentere vragenlijst: Uit kritiek van respondenten bleek dat het sommige vragen ontbrak aan nuance. Ook zijn enkele begrippen onvoldoende toegelicht waar veel aan de eigen interpretatie werd overgelaten. Dit heeft er mogelijk toe geleid dat de overtuigingsvragen niet de juiste bijdrage hebben geleverd aan de scores voor het natuurbeeld en de natuurhouding. Voor toekomstig onderzoek zal beter in kaart moeten worden gebracht welke aspecten de cognitieve en normatieve dimensie omvatten. Ook wordt het uitgebreid testen van de vragenlijst door middel van meerdere pilotvragenlijsten aangeraden om te komen tot een consistente vragenlijst.

2. Andere steekproef: De resultaten van dit onderzoek zijn gebaseerd op een sneeuwbalsteekproef. Door het inzetten van de sneeuwbalsteekproef is sprake geweest van clustervorming met oververtegenwoordiging van groeperingen met bepaalde persoonskenmerken. Voor toekomstig onderzoek is het aan te raden om te kiezen voor een steekproef die leidt tot een representatiever beeld van de Nederlandse bevolking. Met bijvoorbeeld een quotasteekproef, waarbij je een specifiek quota vast stelt voor verschillende typen personen, overwin je een groot deel van het gevaar van non-representativiteit.

3. Kwalitatief onderzoek: Om meer bekendheid te creëren over de wensen, motieven en achtergronden van deelnemers ten aanzien van de natuur en de jacht is het wenselijk om kwalitatief onderzoek in te zetten. Door dieper in te gaan op wensen, motieven en achtergronden krijg je meer inzicht in het beeldvormingsproces van natuur en de jacht. De kwalitatieve methode kan dienen als een welkome aanvulling op kwantitatieve onderzoeksmethodes.

Literatuur

- Algemeen Dagblad. (2011, 8 februari). Zwanenredster: Die jager bedreigde me. *Algemeen Dagblad*, p. 8.
- Algemeen Dagblad. (2015, 25 december). Boswachters: sterke toename stropers [Artikel]. Geraadpleegd van <http://www.ad.nl/binnenland/boswachters-sterke-toename-stropers~a051d05c>
- Algemeen Nederlands Persbureau. (2013, 25 maart). Natuurorganisaties blij met 'Mooi Nederland'. *Algemeen Nederlands Persbureau*, p. 1.
- Almond, R. (2003). *Medieval hunting* (7e ed.). Stroud, Verenigd Koninkrijk: Sutton.
- Bergh, A. van den. (2004). De charme van de Savanne: Onderzoek naar landschapsvoorkeuren. *Topos*, 2004(1), 10-12.
- Blauw Research. (2006). *De beleving van jacht onder Nederlanders*. Geraadpleegd van <http://library.wur.nl/WebQuery/groenekennis/1922150>
- Boeije, H., Hart, H. het, & Hox, J. (2009). *Onderzoeksmethoden* (8e ed.). Den Haag, Nederland: Boom Lemma.
- Born, R. J. G. van den, Lenders, R. H. J., Groot, W. T. de, & Huijsman, E. (2001). The New Biophilia: an exploration of visions of Nature in Western countries.. *Environmental conservation*, 28(1), 65-75.
- Bos, B., Oostin, S., Nooy-van Tol, J. de, & Zaane, D. van. (2008). *Vensters op de werkelijkheid: persoonlijke oriëntaties in onderzoek*. Wageningen, Nederland: Animal Sciences Group.
- Buijs, A. E. (2009). *Een andere kijk op groen. Beleving van natuur en landschap in Nederland door allochtonen en jongeren*. (Wageningen Universiteit). Geraadpleegd van <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/385211>
- Buijs, A. E., Langers, F., & Vries, S. de. (2006). *Een andere kijk op groen. Beleving van natuur en landschap in Nederland door allochtonen en jongeren*. (Wot-Rapport 24). Geraadpleegd van <https://www.wageningenur.nl/de/Publicatie-details.htm?publicationId=publication-way-333439373430>
- Castree, N. (2005). *Nature. Key Ideas in Geography*. London, Verenigd Koninkrijk: Routledge Taylor & Francis.
- Checkmarket. (2016). Wat is de meest geschikte steekproefmethode voor uw enquête? Geraadpleegd van <https://nl.checkmarket.com/blog/steekproefmethodes/>
- Clason, A. (1977). *Jacht en veeteelt van prehistorie tot middeleeuwen*. Haarlem, Nederland: Fibula-Van Dishoeck.
- Coeterier, J. (1996). Dominant attributes in the perception and evaluation of the Dutch landscape.. *Landscape and Urban Planning*, 34, 27-44.

- Dahles, H. (1990). *Mannen in het groen: De wereld van de jacht in Nederland*. Nijmegen, Nederland: SUN.
- De Jagersvereniging. (2015, 25 juni). Uitkomsten behandeling Natuurwet in Tweede Kamer op 25 juni 2015. Geraadpleegd op 5 april, 2016, van <http://www.jagersvereniging.nl/uitkomsten-behandeling-natuurwet-in-tweede-kamer-op-25-juni-2015>
- Dierenbescherming. (z.j.). Wilde dieren in Nederland. Geraadpleegd op 21 april, 2016, van <https://www.dierenbescherming.nl/wat-wij-doen/ons-werk/dierenbeleid-beinvloeden/in-het-wild-levende-dieren>
- Everdingen, L. van. (1984). *Het Loo, de Oranjes en de jacht*. Haarlem, Nederland: Joh. Enschedé en zonen.
- Faunafonds. (2014). *Jaarverslag 2013*. Geraadpleegd van <http://www.bij12.nl/assets/jaarverslag-Faunafonds-2013-website.pdf>
- Filius, P., Buijs, A. E., & Goossen, C. M. (2000). *Natuurbeleving door doelgroepen: waarden en wensen van jagers, sportvissers, vogelwerkgroepleden en vrijwilligers in het landschapsbeheer* (Alterra-rapport 104). Geraadpleegd van <http://www.wageningenur.nl/nl/Publicatie-details.htm?publicationId=publication-way-333132393930>
- Groot, M. de, Drenthen, M., & Groot, W. T. de. (2011). Public Visions of the Human/Nature Relationship and their Implications for Environmental Ethics. *Environmental Ethics*, 33(1), 25-44.
- Heberlein, T. A., & Willebrand, T. (1998). Attitudes toward hunting across time and continents: The United States and Sweden. *Gibier Faune Sauvage*, 15(3), 1071-1080.
- Hobusch, E. (1978). *LinkDas grosse Halali : eine Kulturgeschichte der Jagd und der Hege der Tierwelt*. Leipzig, Duitsland: Edition Leipzig.
- Hörter, R. (2006). De jacht in de Oudheid. *Onze HOND*, 10(6), 56-59.
- Hörter, R. (2008). De keizer en de koning op jacht, een vorstelrijk genoeg. *Onze HOND*, 12(4), 24-29.
- Jacht in Nederland. (2016). Jagen en de wet. Geraadpleegd van <http://www.jachtinnederland.nl/info/jagen-en-de-wet/>
- Jacobs, M. A., Berg, A. van den, Kralingen, R. van, Langers, F., & Vries, S. de. (2002). *Waterbeelden. Een studie naar de beelden van waternatuur onder medewerkers van Rijkswaterstaat* (Alterra-rapport 512). Geraadpleegd van <https://www.wageningenur.nl/nl/Publicatie-details.htm?publicationId=publication-way-333137363737>
- Kaltenborn, B. P., Andersen, O., & Linnell, D. C. (2013). Predators, stewards or sportsmen – how do Norwegian hunters perceive their role in carnivore management? *International Journal of Biodiversity Science, Ecosystems Services and Management*, 9(3), 239-248.
- Kellert, S. R. (1980). *Public Attitudes Toward Critical Wildlife and Natural Habitat Issues: Phase 1*. Washington, Verenigde Staten: U.S. Dept. of the Interior, Fish and Wildlife Service.

- Keulartz, J., Swarten, S., & Windt, H. van der. (2000). *Natuurbeelden en natuurbeleid : Theoretische en empirische verkenningen* (NWO (Ethiek & Beleid 00/1)). Geraadpleegd van <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/65139>
- Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging. (2011). Jagen, waarom eigenlijk? [Brochure]. Geraadpleegd van <http://www.wbe-deurne.nl/files/documenten/Brochure-Jagen.pdf>
- Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging. (2013). Jaarrede Voorzitter KNJV ALV 2013 [Video]. Geraadpleegd op 27 januari, 2014, van <http://www.jagersvereniging.nl/page.asp?id=1699>
- Kruuk, H. (2002). *Hunter and Hunted: Relationships between Carnivores and People*. New York, Verenigde Staten: Cambridge University Press.
- Langers, F., Jacobs, M. H., & Kralingen, R. B. A. S. van. (2002). *Waterbeelden: Studie naar de beelden van water onder de Nederlandse bevolking* (Alterra-rapport 628). Geraadpleegd van <https://www.wageningenur.nl/nl/Publicatie-details.htm?publicationId=publication-way-333230353939>
- Leach, E. (1989). Anthropological aspects of language: animal categories and verbal abuse. *Anthrozoos A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People & Animals*, 2(3), 151-165. Geraadpleegd van <http://www.scribd.com/doc/82724053/Edmund-Leach-1964-Antropological-Aspects-of-language-animal-categories-and-verbal-abuse#scribd>
- Leeuwarder Courant. (2011, 30 november). Jager doodt katten in Nij Beets. *Leeuwarder Courant*, 12(4), 13.
- Molenaar, J. G. de. (1998). *Een verkennende beschouwing over grondhoudingen, natuurbeelden en natuurvisies in relatie tot draagvlak voor natuur* (IBN-Rapport 345). Geraadpleegd van <http://library.wur.nl/WebQuery/groenekennis/953108>
- Natuurmonumenten. (2015, 25 juni). Natuurmonumenten tevreden met aanpassing wetsvoorstel over jacht [Persbericht]. Geraadpleegd van <https://www.natuurmonumenten.nl/over-natuurmonumenten/pers-en-nieuws/persberichten/natuurmonumenten-tevreden-met-aanpassing-wetsvoorstel-over-jacht>
- Natuurmonumenten. (2016). Wildbeheer. Geraadpleegd van <https://www.natuurmonumenten.nl/wildbeheer>
- Nederlandse Publieke Omroep. (2013, 23 november). De Wandeling [Video]. Geraadpleegd op 24 januari, 2014, van http://www.npo.nl/de-wandeling/23-11-2013/KRO_1644306
- Nederlandse Publieke Omroep. (2013, 25 maart). De plezierjacht moet verboden worden [Opname]. Geraadpleegd van <http://www.stand.nl/stellingen/De-plezierjacht-moet-verboden-worden?page=0>
- Nederlandse Publieke Omroep. (2013, 28 maart). Boswachter wil verbod op jagen [Video]. Geraadpleegd van <https://www.eo.nl/ditisdedag/item/boswachter-wil-verbod-op-jagen/>

- Nederlandse Publieke Omroep. (2014, 14 mei). Stand.nl: Jagen is nodig voor een goed natuurbeheer [Geluidsopname]. Geraadpleegd van <http://www.radio1.nl/item/195608-Stand.nl:%20Jagen%20is%20nodig%20voor%20een%20goed%20natuurbeheer.html>
- Nederlandse Publieke Omroep. (2014, 14 december). Vroege Vogels Parade 2014. Geraadpleegd van <http://vroegevogels.vara.nl/nieuws/vroege-vogels-parade-2014>
- NRC Handelsblad. (2013, 26 maart). Jagers verliezen steun in de Kamer [Artikel]. Geraadpleegd van <http://www.nrc.nl/handelsblad/2013/03/26/jagers-verliezen-steun-in-de-kamer-12635535>
- Overheid.nl. (1998, 25 mei). Flora- en faunawet. Geraadpleegd op 16 februari, 2016, van <http://wetten.overheid.nl/BWBR0009640/2015-01-01>
- Partij voor de Dieren. (2016). Jacht. Geraadpleegd van <https://www.partijvoordedieren.nl/standpunt/jacht>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (2014, 1 oktober). Omgevingsadressendichtheid als maatstaf voor stedelijkheid. Geraadpleegd van <http://www.zorgatlas.nl/beinvloedende-factoren/fysieke-omgeving/omgevingsadressendichtheid-per-gemeente/>
- Schouten, H. (1994). *De Jacht en het Jachtrecht in de Provincie Utrecht van 1680 tot 1795*. Utrecht, Nederland: Rijksuniversiteit Utrecht.
- Schouten, M. G. C. (2003). Tussen Socrates en Bacchus: natuurbeleving in de 21ste eeuw [Lezing]. Geraadpleegd van <http://edepot.wur.nl/20689>
- Schouten, M. G. C. (2004). Natuurbeleving in de 21ste eeuw. *Ecologie en ontwikkeling*, 67(12), 28-31.
- Schouten, M. G. C. (2010). Gekooide wildernis of verwilderd Arcadië? *Vakblad Natuur Bos Landschap*, 7(3), 30-31. Geraadpleegd van <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/107814>
- Service, E. R. (1979). *The Hunters*. Englewood Cliffs, Verenigde Staten: Prentice-Hall.
- Tack, K. (2011). *Basiscursus NME - Natuurbeelden*. Geraadpleegd van <https://www.lne.be/themas/natuur-en-milieueducatie/nme-evenementen/basiscursus-nme/docs/Natuurbeelden.pdf>
- Trouw. (2011, 18 april). Een wei met koeien is geen natuur [Artikel]. Geraadpleegd van <http://www.trouw.nl/tr/nl/4332/Groen/article/detail/1876978/2011/04/18/Een-wei-met-koeien-is-geen-natuur.dhtml>
- Trouw. (2013, 26 maart). Tweede Kamer steunt verbod op plezierjacht [Artikel]. Geraadpleegd van <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/3415386/2013/03/26/Tweede-Kamer-steunt-verbod-op-plezierjacht.dhtml>
- Trouw. (2014, 26 juli). 'Noem me gerust plezierjager, want ik jaag met plezier' [Artikel]. Geraadpleegd van <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/3700585/2014/07/26/Noem-me-gerust-plezierjager-want-ik-jaag-met-plezier.dhtml>

- Trouw. (2015, 25 juni). Jacht helpt duurzaam natuurbeheer om zeep [Artikel]. Geraadpleegd van <http://www.trouw.nl/tr/nl/4332/Groen/article/detail/4088082/2015/06/25/Jacht-helpt-duurzaam-natuurbeheer-om-zeep.dhtml>
- Veeneklaas, F. R., Salverda, I. E., Dam, R. I. van, & During, R. (2011). *Empirisch onderzoek naar de relatie mens - natuur/groen : een state of the art* (Alterra-rapport 2198). Geraadpleegd van <http://edepot.wur.nl/176836>
- Volkscrant. (1995, 21 november). Geachte Redactie [Artikel]. Geraadpleegd van <http://www.volkscrant.nl/archief/geachte-redactie~a399508>
- Volkscrant. (2014, 6 december). Nut? Daar gaat jagen niet om [Artikel]. Geraadpleegd van <http://www.volkscrant.nl/binnenland/nut-daar-gaat-jagen-niet-om~a3805389/?hash=237dbfea2326c496f21e9dca3303b91ecaa3906f>
- Wiersma, J. (2013, 6 april). Nuttige hobby; Kamermeerderheid wil af van plezierjacht. Zorg over dierenwelzijn slaat door naar afgunst. *Elsevier*, 69(14), 9.
- Wildbeheereenheid Delfland. (2016). Jacht en Faunabeheer. Geraadpleegd van <http://www.wbe-delfland.nl/index/jacht-&-faunabeheer.php>
- Wildbeheereenheid Delfland. (2016). Welkom. Geraadpleegd van <http://www.wbe-delfland.nl/>
- Wildbeheereenheid Deurne. (2016). Welkom. Geraadpleegd van <http://www.wbe-deurne.nl/>
- Woodburn, J. (1982). Social dimensions of death in four African hunting and gathering societies. In M. Bloch, & J. Parry (Red.), *Death and the regeneration of life* (pp. 187-210). Geraadpleegd van https://books.google.nl/books?id=GOeRwVWw9t4C&pg=PA187&lpg=PA187&dq=Social+dimensions+of+death+in+four+African+hunting+and+gathering&source=bl&ots=kuCUFjiBq9&sig=aFj8udpgYeHRB-lxvcY3_ZskGro&hl=nl&sa=X&ved=0ahUKewjyxpjcr8_NAhXIDMAKHeKcDmQQ6AEILTAC#v=onepage&q=Social%20dimensions%20of%20death%20in%20four%20African%20hunting%20and%20gathering&f=false
- Wyatt, T. (2016). Victimless venison? Deer poaching and black market meat in the UK. *Contemporary Justice Review*, 19(2), 188-200.
- Wylie, J. (2007). *Landscape*. Abingdon, Verenigd Koninkrijk: Routledge.
- Zest Marketing. (2015). *Onderzoek naar de opinies en percepties van de Nederlandse bevolking met betrekking tot de benutting van wild, in de vorm van jacht, beheer en schadebestrijding* (In opdracht van: Koninklijke Jagersvereniging). Geraadpleegd van http://www.jagersvereniging.nl/content/uploads/2015/06/Onderzoek-Zest__maart_2015.pdf
- Zweers, W. (1995). *Participeren aan de natuur: ontwerp voor een ecologisering van het wereldbeeld*. Utrecht, Nederland: Jan van Arkel.

Bijlage 1 – Vragenlijst

Pagina: 1

Natuurbeleving van de Nederlandse burger

Beste deelnemer,

Voor mijn afstudeeronderzoek aan de Universiteit Utrecht doe ik onderzoek naar de relatie van de Nederlandse burger met de natuur. Tevens doe ik onderzoek naar de acceptatie van de jacht in Nederland. De gegevens verkregen uit deze enquête zullen worden gebruikt om te onderzoeken hoe de beleving van de natuur zich verhoudt tot de acceptatie van de jacht. Alle ingevulde data zal strikt anoniem behandeld worden.

In het eerste onderdeel van de enquête zal ingegaan worden op uw relatie met de natuur. In het tweede deel van de enquête zal worden ingegaan op uw mening over een sociale groep die intensief met de natuur betrokken is, namelijk jagers. In het derde en laatste onderdeel zal aan u gevraagd worden een aantal persoonskenmerken vrij te geven. De enquête neemt ongeveer 10 minuten van uw tijd in beslag. Het wordt erg op prijs gesteld als u de enquête zo volledig mogelijk invult.

Hartelijk dank voor uw deelname aan het onderzoek!

Michael Takes
Masterstudent Geo-Communicatie

Star

Pagina: 2

Natuurbeleving van de Nederlandse burger

De natuur is een breed begrip. Veel mensen lijken een eigen voorstelling te hebben van wat natuur is en hoe daar mee om te gaan. Dit onderdeel gaat dieper in op uw voorstelling van de natuur. In dit onderdeel zullen verschillende stellingen over de natuur worden gepresenteerd. U kunt uw mening geven door aan te geven in welke mate u het eens bent met deze stellingen.

1.

De volgende stellingen gaan over uw beeld van de natuur. U kunt uw mening geven door aan te geven in welke mate u het eens bent met deze stellingen.

Kies voor het bolletje geheel rechts als u het volledig eens bent met de stelling. Kies voor

het bolletje geheel links als u het volledig oneens bent met de stelling. Staat u neutraal tegenover de stelling, of weet u het niet, kies dan het bolletje in het midden.

	Volledig mee oneens			Volledig mee eens		
Een gebied is pas echt een natuurgebied als de mens geen invloed uitoefent op dat gebied.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Landbouwgrond is teveel eigen gemaakt door de mens en is geen natuur.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gebouwen passen niet in de natuur.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Een natuurgebied moet altijd met rust worden gelaten.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kleine parken in de stad zijn slechts een imitatie van natuur.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elementen zoals oude gebouwen zijn een welkom gezicht in een natuurgebied.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kleinschalige landbouw kan prachtige natuurlandschappen opleveren.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Een natuurgebied dat door de mens wordt onderhouden heeft veel bezoekerswaarde.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoogspanningsmasten of windmolens maken natuurgebieden minder waardevol.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In kleine parken kan de schoonheid van de natuur ervaren worden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Echte natuur is ook te vinden in het boerenland.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het verbouwen van gewassen en houden van vee hoort bij de natuur.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dode bomen en struiken in bossen en natuurgebieden moeten opgeruimd worden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Een natuurgebied moet gebruikt kunnen worden door de mens om van waarde te zijn.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kleine parken hebben als natuur alleen een recreatieve waarde.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2.

De volgende stellingen gaan over uw houding ten opzichte van de natuur. U kunt uw mening geven door aan te geven in welke mate u het eens bent met deze stellingen.

Volledig mee oneens

Volledig mee eens

Mensen hebben het recht de natuur te veranderen om in hun behoeften te voorzien.

De mens is heerser over de rest van de natuur.

Verstoringsen in de natuur kunnen worden opgelost door middel van economische groei en technologie.

De mens heeft het recht alle grondstoffen van de natuur te gebruiken.

De mens heeft het recht om de natuur te veranderen door middel van genetische manipulatie.

De mens mag de natuur veranderen zolang dit verantwoord is.

De mens is beheerder van de natuur.

De mens dient op een verantwoordelijke manier met de natuur om te gaan.

De natuur kan tegen een stootje.

Genetische manipulatie is acceptabel zolang de natuur hier geen negatieve invloed van ondervindt.

De natuur moet de ruimte krijgen om zichzelf te ontwikkelen.

De mens en de natuur zijn gelijkwaardig.

De natuur is kwetsbaar en er moet een balans tussen de mens en natuur worden gevonden.

Zowel de belangen van de mens als die van de natuur zijn belangrijk.

Genetische manipulatie mag alleen toegepast worden wanneer de noodzaak zich voordoet.

Wanneer de mens ingrijpt in de natuur heeft dat vaak rampzalige gevolgen.

De mens is onderdeel van de natuur.

De natuur is erg kwetsbaar en gevoelig voor menselijke invloeden.

De mens moet in harmonie leven met de natuur om zelf te overleven.

Genetische manipulatie is onacceptabel. De mens mag zich niet bemoeien met planten en dieren.

Door naar het volgende onder

Pagina: 3

De jacht is een gevoelig onderwerp en kent voor- en tegenstanders. In dit onderdeel wordt er gevraagd naar uw beleving van de jacht en uw mening over de jacht. Bij vraag 3 en 4 heeft u de optie om meerdere antwoorden aan te vinken.

3.

Op welke manieren bent u in aanraking gekomen met de jacht?

- Ik ben zelf wel eens wezen jagen.
- Ik heb anderen wel eens zien jagen.
- Ik heb contact met jagers.
- Berichtgeving in de media.
- Nog nooit.
- Anders, namelijk

4.

Welke van de onderstaande redenen zijn voor u acceptabel voor het jagen op in het wild levende dieren?

- Voor beheer van populaties van wilde dieren.
- Ter voorkoming van schade aan land- en tuinbouwgewassen.
- Voor de verkeersveiligheid.
- Voor de consumptie.
- Voor plezier/recreatie.
- Een andere reden, namelijk
- Geen van de bovenstaande

5.

De volgende stellingen gaan over uw mening over de jacht. U kunt uw mening geven door aan te geven in welke mate u het eens bent met deze stellingen.

	Volledig mee oneens			Volledig mee eens	
Jagers leveren een positieve bijdrage aan natuurbeheer.	☐	☐	☐	☐	☐
Jagers gaan zorgvuldig met de natuur om.	☐	☐	☐	☐	☐
De jacht levert een lekker stukje vlees op.	☐	☐	☐	☐	☐
Jagers hebben het recht om te oogsten uit de natuur.	☐	☐	☐	☐	☐
De jacht is een leuke hobby.	☐	☐	☐	☐	☐
Jagen is van deze tijd.	☐	☐	☐	☐	☐
De jacht is een goede vorm van schadebestrijding door dieren.	☐	☐	☐	☐	☐
De jacht is onderdeel van de Nederlandse cultuur.	☐	☐	☐	☐	☐
Jagen is een mooie sport.	☐	☐	☐	☐	☐
De jacht als hobby hoeft niet verboden te worden.	☐	☐	☐	☐	☐

Door naar het volgende onder

Pagina: 4

Het laatste onderdeel gaat in op een aantal persoonskenmerken. Alle ingevulde data zal strikt anoniem behandeld worden.

6.

Wat is uw geslacht?

Man

Vrouw

7.

Wat is uw leeftijd in jaren?

8.

Bent u lid van een organisatie die intensief bij de natuur betrokken is? Denk aan organisaties zoals Staatsbosbeheer, de Dierenbescherming, Greenpeace en het Wereld Natuur Fonds.

- Ja
 Nee

9.

Bent u lid van een vereniging die intensief bij de natuur betrokken is? Denk aan verenigingen voor vissers, wandelen, vogelwerkgroepen en vrijwilligers in de natuur.

- Ja
 Nee

10.

In welke gemeente bent u opgegroeid (denk aan uw jaren als kind)? Indien u vroeger vaak verhuisd bent, kies dan de woonplaats waar u het langst als kind heeft gewoond.

11.

Als wat voor soort woonplaats zou u deze plaats omschrijven?

- Een grote stad.
 Een kleine stad.

- Een groot dorp.
- Een klein dorp.
- Het platteland.

12.

In welke provincie bent u opgegroeid?

13.

In welke gemeente bent u momenteel woonachtig?

14.

Als wat voor soort plaats zou u uw woonplaats omschrijven?

- Een grote stad.
- Een kleine stad.
- Een groot dorp.
- Een klein dorp.
- Het platteland.

15.

In welke provincie bent u momenteel woonachtig?

16.

Wat is uw hoogst behaalde opleiding?

- Lager basisonderwijs, VGLO of LAVO.

- (M)ULO/MAVO/VMBO.
- HBS/Gymnasium/Atheneum/HAVO/MMS.
- MBO.
- Universiteit/Hogeschool.
- Geen van deze.

17.

In welke sector bent u werkzaam?

- Primaire sector (landbouw, bosbouw en visserij).
- Secundaire sector (industrie en ambachten).
- Tertiaire sector (economische en dienstensector).
- Quartaire sector (overheid, politie, brandweer, zorg, onderwijs).
- Ik ben een student.
- Ik ben met pensioen.
- Ik ben werkloos.
- Weet ik niet.

18.

Indien u nog opmerkingen heeft kunt u deze kwijt in het onderstaande opmerkingenvlak.

Indien u alle vragen heeft ingevuld bent u klaar met de enquête. Bedankt voor uw deelname. Uw deelname wordt bijzonder op prijs gesteld.

Pagina: 5

Hartelijk dank, uw deelname wordt bijzonder op prijs gesteld!

(c) Joen van ~~Rixtel~~

Bijlage 2 – Benaderbestand

Aquariumverenigingen

Aqua Fauna Diemen
Aqua/Vré Ede
Aquaria HS
Aquaria Roden
Aquariumhobby Nijverdal
Aquazoo Leerdam
AV Aponogeton Zeist E.O.
AV ASSEN
AV Barbus Ticto Almere
AV Borneo in Born
AV Daphnia Boxtel
AV De Albino Zwaarddrager Terneuzen
AV de Glasbaars Den Helder
AV De Kempvis
AV De Minor
AV Minor Klazinaveen
AV Natuurvrienden Zwolle
AV Ons Genoegen Tilburg
AV Terra Collinaria
AV Zilver Tetra Schoonhoven
AVV Harlingen
AVV Roermond
Betta Splendens Almelo
Bonte Plaatje Enschede
Danio Rerio Delft
De Maanvis Delfzijl
De natuur in Huis Alphen ad Rijn
DE pronkjuweel groningen
De Sumatraan Gorinchem
De Vuurneon Kapelle
Hortis Aquatilis Dieren
Hugo Aqua Heerhugowaard
LAV Leeuwarden
MRC Breda
Natuur in Huis Rijssen
Natuur in huis Heerenveen
Ons Natuurgenot Gouda
Silver Tetra Hilversum
Vivarium Eindhoven
Xiphophorus Oss
Zwanenburg Halfweg

Hengelsport Verenigingen

Amsterdamse HSV
Hc Ons genoeg
Hengelsport Ontspanning Terneuzen
Hengelsport Vereniging
HSV De Baars Sneek
HSV De Bilt
HSV De Ringdijk
HSV De Vaart Poscar
HSV Eerbeek
HSV Groot Rotterdam
HSV Haaksbergen
HSV Helpt Elkander
HSV Het Noorden
HSV Het Vette Baarsje
HSV It Stikelbaarske
HSV Krommenie E.O.
HSV Leeuwarden
HSV Lelystad Dronten
HSV Lopikerwaard
HSV Maarssen
HSV Middelburg
HSV Onder ons
HSV Onderendam
HSV Ons Eiland Rijnwaarden
HSV Ons Genoegen Almere
HSV Ons Stekkie
HSV Vios
HSV Zwolle
Leidse Hengelaarsbond
Meppeler Hengelaars
Noord Bevelandse Vissers vereniging

Hondensportverenigingen

C.H.V. Ijsselstroom
Helmondse HSV
Hondensportvereniging Idéfix
Hondenvereniging Agility
Hondenvereniging Antis
Hondenvereniging Elburg
Hondenvereniging Hoorn
Hondenvereniging Kyon (Haaren)
Hondenvereniging Made
Hondenvereniging Tiel
Hondenvereniging Walcheren
Hondenvereniging Zeewolde
Honderenvereniging Valkenswaard
HSV Almelo
HSV de Brabanderstad
HSV de Lichtstad
HSV De Vriendschap Deventer
HSV Dronten
HSV Rijk van Nijmegen
HSV Rivieren
HSV Schoonhoven
HSV Sirius
HSV Timbo Gorredijk
HSV Waddinxveen
Maastrichtse HSV
Maurikse hondensportvereniging
PHDC Utrecht

Scouting

Scoutinggroep de Jutters
Admiralengroep Uithoorn
Baden Powell Scouting
David G. Alford
De Scouts van Reimerswaal
De Trappers Hoogezand Sappermeer
Graaf Otto Groep Lochem
Graaf Ottogroep
Maggy Lekeux
Martinistam
Nicolaasgroep
Salwega Utrecht
Scouting A.P.V. Gorinchem
Scouting Amalgama

Natuurverenigingen

Agrarische Natuurvereniging Altena Biesbosch
Agrarische natuurvereniging de Amstel
Agrarische natuurvereniging Drenthe
Agrarische Natuurvereniging Drimmelen
Agrarische natuurvereniging het Binnenveld
Agrarische natuurvereniging Natuurlijk Walcheren
Agrarische Natuurvereniging Onderholt
Agrarische Natuurvereniging Raamvallei
Agrarische natuurvereniging Santvoorde
Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen
Ark & Eemlandschap
Boer & Natuur Zuidelijk Westkwartier
Natuurvereniging Bollenstreek
Natuurvereniging de Ruige Hof
Natuurvereniging Gorredijk e.o.
Natuurvereniging Groen Salland
Natuurvereniging Ijsseldelta
Natuurvereniging Ijsselmonde
Natuurvereniging Mark en Leij
Natuurvereniging Tholen
Natuurvereniging Zuidwolde

Vogelverenigingen

Vogelvereniging Bedum
Vogelvereniging Delfzijl
Vogelvereniging Musselkanaal
Vogelvereniging Siddeburen
BEO Bolsward
De Edelzanger Franeker
Volierevereniging Midden Friesland
Emmer Compas
Vogelvreugd Coevorden
Vogelvereniging Fauna Hoogeveen
Vogelvereniging Diepenveen
Vogellust Genemuiden
De Tuinfluiter Ommen
Kleurvogel de graafschap

Scouting Ascanen
Scouting Azoelen
Scouting Boxmeer
Scouting Con Tutti
Scouting de Borgergroep
Scouting de Granaet
Scouting De Twirre
Scouting Don Bosco
Scouting Dr. Ariëns
Scouting Emmeloord
Scouting Erica
Scouting Esjeeka
Scouting Geleen
Scouting Gouden Cirkel Middelburg
Scouting Groenewoud
Scouting Groep Zoetermeer
Scouting Hillegersberg
Scouting Kapelle
Scouting Keent-Moesel
Scouting Marsua
Scouting Menginghe Roden
Scouting Meppel
Scouting Nanne Zwiep
Scouting Noord-Veluwe Flevoland
Scouting Pius XII
Scouting Prinses Amalia Groep
Scouting Purmerend
Scouting Schagen
Scouting Zierikzee
Scoutinggroep de Voerman
Scoutinggroep Indaba Zwolle-Zuid
Scoutinggroep P&P
Tjarda Hillegom

Vogelwerkgroepen

Natuur en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard
Twentse Vogelwerkgroep
Vogelwerkgroep Amsterdam
Vogelwerkgroep Arnhem
Vogelwerkgroep De IJsselstreek
Vogelwerkgroep Het Gooi
Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland
Vogelwerkgroep Nederweert
Vogelwerkgroep Nijmegen
Vogelwerkgroep Oost-Veluwe

Vogelvereniging de Putter
Vogelsportvereniging de Nachtegaal
VV Tropika Dronten
VV Almere
Kleur en Zang IJsselstein
Exkapa Vechtstreek
VV Leusden
VV Schagen E.O.
VV Tropica Heemskerk
Kanaria Den Dolder
Vogelvrienden Bergambacht
Aves Domestica Rijswijk
VV Avicultura Woerden
Zanglust Arnhem
Vogelvreugd Tholen
Vogelvrienden Goes
De gekleurde edelzanger
De lindevogels
Zang en Kleur
Onze zangers roermond
De Edelzanger Munstergeleen
Onze Vogels Sittard

Volkstuinverenigingen

Amateurstuindersvereniging de Uithof
Amateurstuindersvereniging Galecop Nieuwegein
ATV 'De Omval'
ATV het page dal
Biologische Tuinbouwvereniging De Leekamp
De Goorns
De Lighallen
de Rosendaalse Volkstuin Vereniging
Dierense Tuindersvereniging
Elsgeest

Vogelwerkgroep Texel
Vogelwerkgroep Walcheren
Vogelwerkgroep Zoetermeer
Vogelwerkgroep Zuid Kennemerland
West Brabantse Vogelwerkgroep

Nut en Genoegen Sneel
Ons Buiten Leiden
Ons Domein
Semper Virens
SV Thurlede
Tuindersvereniging 'Jeugdrubbenhof'
Tuinpark Buitenzorg Amsterdam
Tuinvereniging Aarlehof
Tuinvereniging Frankendael Amsterdam
Tuinvereniging Nesserlaan Amstelveen
TVT Apeldoorn
VBIV Goes
Vereniging Bredase Amateurtuinder
Vereniging voor Amateurtuiniers Vinkhuizen
VMNT Lelystad
Volkstuin Bodegraden
Volkstuindersvereniging Arnhem
Volkstuinen Zalkerdijk Zwolle
Volkstuinvereniging 'Nocht en Wille' Dokkum
Volkstuinvereniging 'Onze Tuin' Kampen
Volkstuinvereniging Aanschot
Volkstuinvereniging de Klepel
Volkstuinvereniging Emiclaer
Volkstuinvereniging Gennep
Volkstuinvereniging Linneaus
Volkstuinvereniging Wijk bij Duurstede
Volkstuinvereniging Woerden
Volkstuinvereniging Tuinwijk
VTV Grouw
VTV Het Gelderse Hout
VTV Jardinga
VTV Levenslust
VTV Runderweg
VTV Vreelust
VTV Water-Land
VV Daalhof Maastricht
ZWN Volkstuinen

Vrijwilligers

Vrijwillig Landschapsbeheer
Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid
Landschapsbeheer Drenthe
Landschapsbeheer Oss

Landschapsbeheer Zeeland

Wandelverenigingen

Atletiek- en Wandelvereniging DAK
CWSV Prinses Marijke Geldermalsen
Nederlandse wandelsport bond
Rotterdamse Wandelsport Vereniging
Wandelclub Wandelvereniging Limburg van de
KNBLO

Natuurwerkgroep Rucphen
Vrijwillig Landschapsbeheer Beuningen
Vrijwillig Landschapsbeheer Uden
Werkgroep Vrijwillig Landschapsbeheer Den
Helder

Wandelsportvereniging DES-Utrecht
Wandelsportvereniging Dos Barchem
Wandelsportvereniging VDZ Veenendaal

Wandelvereniging Bargermarke
Wandelvereniging Crescendo Schimmen
Wandelvereniging 'De Zwaluwen'
Wandelvereniging DES Gouda
Wandelvereniging Dwingeloo
Wandelvereniging Gelderland
Wandelvereniging Green Shoes
Wandelvereniging Limburg
Wandelvereniging Magnus
Wandelvereniging Nuland
Wandelvereniging Vilt
Wandelvereniging Voerendaal
Wandelvereniging Volendam
Wandelvereniging Voor de Wind
Wipstrikkwartier Zwolle
WV de Trochsetters (Drachten)
Zwolse Wandelvereniging

Bijlage 3 – Statistische toetsen

1. Verband natuurbeelden en natuurhoudingen:

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	42,131 ^a	4	,000	,000		
Likelihood Ratio	37,585	4	,000	,000		
Fisher's Exact Test	35,199			,000		
Linear-by-Linear Association	31,607 ^b	1	,000	,000	,000	,000
N of Valid Cases	334					

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,37.

b. The standardized statistic is 5,622.

Welk natuurbeeld * Welke natuurhouding Crosstabulation						
		Welke natuurhouding				
		eco	gem	ant	Total	
Welk natuurbeeld	Wildernis	Count	84	19	0	103
		Expected Count	70,3	26,8	5,9	103,0
		% within Welk natuurbeeld	81,6%	18,4%	0,0%	100,0%
		% within Welke natuurhouding	36,8%	21,8%	0,0%	30,8%
		% of Total	25,1%	5,7%	0,0%	30,8%
	Arcadisch	Count	137	58	12	207
		Expected Count	141,3	53,9	11,8	207,0
		% within Welk natuurbeeld	66,2%	28,0%	5,8%	100,0%
		% within Welke natuurhouding	60,1%	66,7%	63,2%	62,0%
		% of Total	41,0%	17,4%	3,6%	62,0%
	Functioneel	Count	7	10	7	24
		Expected Count	16,4	6,3	1,4	24,0
		% within Welk natuurbeeld	29,2%	41,7%	29,2%	100,0%
		% within Welke natuurhouding	3,1%	11,5%	36,8%	7,2%
		% of Total	2,1%	3,0%	2,1%	7,2%
	Total	Count	228	87	19	334
Expected Count		228,0	87,0	19,0	334,0	
% within Welk natuurbeeld		68,3%	26,0%	5,7%	100,0%	
% within Welke natuurhouding		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total		68,3%	26,0%	5,7%	100,0%	

Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	,355	,000	,000
	Cramer's V	,251	,000	,000
N of Valid Cases		334		

2. Verband natuurvisies en houding naar de jacht:

Chi-Square Tests									
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99.9% Confidence Interval Lower Bound	Upper Bound	Significance	99.9% Confidence Interval Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	77,139 ^a	14	,000	,000 ^b	,000	,001			
Likelihood Ratio	75,076	14	,000	,000 ^b	,000	,001			
Fisher's Exact Test	72,975			,000 ^b	,000	,001			
Linear-by-Linear Association	39,445 ^c	1	,000	,000 ^b	,000	,001	,000 ^b	,000	,001
N of Valid Cases	334								

a. 11 cells (45,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,82.
b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 334431365.
c. The standardized statistic is -6,281.

Welke natuurvisie * Houding tov jacht Crosstabulation

		Houding tov jacht				
		Positief	Neutraal	Negatief	Total	
Welke natuurvisie	Eco-Wild	Count	3	14	67	84
		Expected Count	9,8	25,7	48,5	84,0
		% within Welke natuurvisie	3,6%	16,7%	79,8%	100,0%
		% within Houding tov jacht	7,7%	13,7%	34,7%	25,1%
		% of Total	0,9%	4,2%	20,1%	25,1%
	Neu-Wild	Count	2	4	13	19
		Expected Count	2,2	5,8	11,0	19,0
		% within Welke natuurvisie	10,5%	21,1%	68,4%	100,0%
		% within Houding tov jacht	5,1%	3,9%	6,7%	5,7%
		% of Total	0,6%	1,2%	3,9%	5,7%
	Eco-Arc	Count	11	38	88	137
		Expected Count	16,0	41,8	79,2	137,0
		% within Welke natuurvisie	8,0%	27,7%	64,2%	100,0%
		% within Houding tov jacht	28,2%	37,3%	45,6%	41,0%
		% of Total	3,3%	11,4%	26,3%	41,0%
	Neu-Arc	Count	12	28	18	58
Expected Count		6,8	17,7	33,5	58,0	
% within Welke natuurvisie		20,7%	48,3%	31,0%	100,0%	
% within Houding tov jacht		30,8%	27,5%	9,3%	17,4%	

	% of Total	3,6%	8,4%	5,4%	17,4%
Ant-Arc	Count	7	5	0	12
	Expected Count	1,4	3,7	6,9	12,0
	% within Welke natuurvisie	58,3%	41,7%	0,0%	100,0%
	% within Houding tov jacht	17,9%	4,9%	0,0%	3,6%
	% of Total	2,1%	1,5%	0,0%	3,6%
Eco-Func	Count	1	4	2	7
	Expected Count	,8	2,1	4,0	7,0
	% within Welke natuurvisie	14,3%	57,1%	28,6%	100,0%
	% within Houding tov jacht	2,6%	3,9%	1,0%	2,1%
	% of Total	0,3%	1,2%	0,6%	2,1%
Neu-Func	Count	2	6	2	10
	Expected Count	1,2	3,1	5,8	10,0
	% within Welke natuurvisie	20,0%	60,0%	20,0%	100,0%
	% within Houding tov jacht	5,1%	5,9%	1,0%	3,0%
	% of Total	0,6%	1,8%	0,6%	3,0%
Ant-Func	Count	1	3	3	7
	Expected Count	,8	2,1	4,0	7,0
	% within Welke natuurvisie	14,3%	42,9%	42,9%	100,0%
	% within Houding tov jacht	2,6%	2,9%	1,6%	2,1%
	% of Total	0,3%	0,9%	0,9%	2,1%
Total	Count	39	102	193	334
	Expected Count	39,0	102,0	193,0	334,0
	% within Welke natuurvisie	11,7%	30,5%	57,8%	100,0%
	% within Houding tov jacht	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	11,7%	30,5%	57,8%	100,0%

Symmetric Measures						
		Value	Approximate Significance	Monte Carlo Significance		
				Significance	99.9% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound	
Nominal by Nominal	Phi	,481	,000	,000 ^c	,000	,001
	Cramer's V	,340	,000	,000 ^c	,000	,001
N of Valid Cases		334				

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 334431365.

3. Verband houding naar de jacht en acceptatie jacht:

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2,164 ^a	2	,339	,364		
Likelihood Ratio	1,994	2	,369	,380		
Fisher's Exact Test	2,191			,349		
Linear-by-Linear Association	1,408 ^b	1	,235	,274	,139	,038
N of Valid Cases	334					

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,59.

b. The standardized statistic is 1,187.

Houding tov jacht * AcceptJacht Crosstabulation					
		AcceptJacht			
		Geen Acceptatie		Acceptatie	Total
Houding tov jacht	Positief	Count	11	28	39
		Expected Count	7,6	31,4	39,0
		% within Houding tov jacht	28,2%	71,8%	100,0%
		% within AcceptJacht	16,9%	10,4%	11,7%
		% of Total	3,3%	8,4%	11,7%
	Neutraal	Count	19	83	102
		Expected Count	19,9	82,1	102,0
		% within Houding tov jacht	18,6%	81,4%	100,0%
		% within AcceptJacht	29,2%	30,9%	30,5%
		% of Total	5,7%	24,9%	30,5%
	Negatief	Count	35	158	193
		Expected Count	37,6	155,4	193,0
		% within Houding tov jacht	18,1%	81,9%	100,0%
		% within AcceptJacht	53,8%	58,7%	57,8%
		% of Total	10,5%	47,3%	57,8%
Total		Count	65	269	334
		Expected Count	65,0	269,0	334,0
		% within Houding tov jacht	19,5%	80,5%	100,0%
		% within AcceptJacht	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	19,5%	80,5%	100,0%

Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	,080	,339	,364
	Cramer's V	,080	,339	,364
N of Valid Cases		334		

4. Verband leeftijd en natuurvisie:

Chi-Square Tests									
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99.9% Confidence Interval		Significance	99.9% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound	
Pearson Chi-Square	23,199 ^a	21	,333	,324 ^b	,309	,340			
Likelihood Ratio	26,905	21	,174	,277 ^b	,262	,292			
Fisher's Exact Test	20,265			,418 ^b	,402	,434			
Linear-by-Linear Association	2,738 ^c	1	,098	,102 ^b	,092	,111	,052 ^b	,044	,059
N of Valid Cases	334								

a. 18 cells (56,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,15.
b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1585587178.
c. The standardized statistic is 1,655.

Welke natuurvisie * Leeftijd categorie Crosstabulation

		Count	Leeftijd categorie				Total
			0-25	25-45	45-65	65+	
Welke natuurvisie	Eco-Wild	16	17	39	12	84	
	Expected Count	13,8	14,8	41,0	14,3	84,0	
	% within Welke natuurvisie	19,0%	20,2%	46,4%	14,3%	100,0%	
	% within Leeftijd categorie	29,1%	28,8%	23,9%	21,1%	25,1%	
	% of Total	4,8%	5,1%	11,7%	3,6%	25,1%	
Neu-Wild	Count	4	6	8	1	19	
	Expected Count	3,1	3,4	9,3	3,2	19,0	
	% within Welke natuurvisie	21,1%	31,6%	42,1%	5,3%	100,0%	
	% of Total	1,2%	1,8%	2,4%	0,3%	5,1%	

	% within Leeftijd categorie	7,3%	10,2%	4,9%	1,8%	5,7%
	% of Total	1,2%	1,8%	2,4%	0,3%	5,7%
Eco-Arc	Count	22	26	65	24	137
	Expected Count	22,6	24,2	66,9	23,4	137,0
	% within Welke natuurvisie	16,1%	19,0%	47,4%	17,5%	100,0%
	% within Leeftijd categorie	40,0%	44,1%	39,9%	42,1%	41,0%
	% of Total	6,6%	7,8%	19,5%	7,2%	41,0%
Neu-Arc	Count	7	6	31	14	58
	Expected Count	9,6	10,2	28,3	9,9	58,0
	% within Welke natuurvisie	12,1%	10,3%	53,4%	24,1%	100,0%
	% within Leeftijd categorie	12,7%	10,2%	19,0%	24,6%	17,4%
	% of Total	2,1%	1,8%	9,3%	4,2%	17,4%
Ant-Arc	Count	1	2	5	4	12
	Expected Count	2,0	2,1	5,9	2,0	12,0
	% within Welke natuurvisie	8,3%	16,7%	41,7%	33,3%	100,0%
	% within Leeftijd categorie	1,8%	3,4%	3,1%	7,0%	3,6%
	% of Total	0,3%	0,6%	1,5%	1,2%	3,6%
Eco-Func	Count	2	0	4	1	7
	Expected Count	1,2	1,2	3,4	1,2	7,0
	% within Welke natuurvisie	28,6%	0,0%	57,1%	14,3%	100,0%

	% within Leeftijd categorie	3,6%	0,0%	2,5%	1,8%	2,1%
	% of Total	0,6%	0,0%	1,2%	0,3%	2,1%
Neu-Func	Count	3	2	4	1	10
	Expected Count	1,6	1,8	4,9	1,7	10,0
	% within Welke natuurvisie	30,0%	20,0%	40,0%	10,0%	100,0%
	% within Leeftijd categorie	5,5%	3,4%	2,5%	1,8%	3,0%
	% of Total	0,9%	0,6%	1,2%	0,3%	3,0%
Ant-Func	Count	0	0	7	0	7
	Expected Count	1,2	1,2	3,4	1,2	7,0
	% within Welke natuurvisie	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
	% within Leeftijd categorie	0,0%	0,0%	4,3%	0,0%	2,1%
	% of Total	0,0%	0,0%	2,1%	0,0%	2,1%
Total	Count	55	59	163	57	334
	Expected Count	55,0	59,0	163,0	57,0	334,0
	% within Welke natuurvisie	16,5%	17,7%	48,8%	17,1%	100,0%
	% within Leeftijd categorie	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	16,5%	17,7%	48,8%	17,1%	100,0%

Symmetric Measures						
		Value	Approximate Significance	Significance	Monte Carlo Significance	
					Lower Bound	Upper Bound
Nominal by Nominal	Phi	,264	,333	,324 ^c	,309	,340
	Cramer's V	,152	,333	,324 ^c	,309	,340
N of Valid Cases		334				

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1585587178.

5. Verband leeftijd en houding naar de jacht:

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	4,360 ^a	6	,628	,633		
Likelihood Ratio	4,345	6	,630	,642		
Fisher's Exact Test	4,184			,655		
Linear-by-Linear Association	2,336 ^b	1	,126	,134	,068	,010
N of Valid Cases		334				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,42.

b. The standardized statistic is -1,528.

Houding tov jacht * Leeftijd categorie Crosstabulation							
		Leeftijd categorie				Total	
		0-25	25-45	45-65	65+		
Houding tov jacht	Positief	Count	6	4	19	10	39
		Expected Count	6,4	6,9	19,0	6,7	39,0
		% within Houding tov jacht	15,4%	10,3%	48,7%	25,6%	100,0%
		% within Leeftijd categorie	10,9%	6,8%	11,7%	17,5%	11,7%
		% of Total	1,8%	1,2%	5,7%	3,0%	11,7%
	Neutraal	Count	15	17	53	17	102
		Expected Count	16,8	18,0	49,8	17,4	102,0
		% within Houding tov jacht	14,7%	16,7%	52,0%	16,7%	100,0%
		% within Leeftijd categorie	27,3%	28,8%	32,5%	29,8%	30,5%
		% of Total	4,5%	5,1%	15,9%	5,1%	30,5%
	Negatief	Count	34	38	91	30	193
		Expected Count	31,8	34,1	94,2	32,9	193,0
		% within Houding tov jacht	17,6%	19,7%	47,2%	15,5%	100,0%
		% within Leeftijd categorie	61,8%	64,4%	55,8%	52,6%	57,8%
		% of Total	10,2%	11,4%	27,2%	9,0%	57,8%
Total	Count	55	59	163	57	334	
	Expected Count	55,0	59,0	163,0	57,0	334,0	
	% within Houding tov jacht	16,5%	17,7%	48,8%	17,1%	100,0%	
	% within Leeftijd categorie	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	16,5%	17,7%	48,8%	17,1%	100,0%	

Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	,114	,628	,633
	Cramer's V	,081	,628	,633
N of Valid Cases		334		

6. Verband geslacht en natuurvisie:

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	9,367 ^a	7	,227	,227		
Likelihood Ratio	10,330	7	,171	,210		
Fisher's Exact Test	9,213			,227		
Linear-by-Linear Association	,839 ^b	1	,360	,369	,188	,015
N of Valid Cases	334					

a. 6 cells (37,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,45.

b. The standardized statistic is -,916.

Geslacht, man of vrouw * Welke natuurvisie Crosstabulation											
		Welke natuurvisie									
		Eco-Wild	Neu-Wild	Eco-Arc	Neu-Arc	Ant-Arc	Eco-Func	Neu-Func	Ant-Func	Total	
Geslacht, man of vrouw	1,00	Count	50	13	90	39	11	4	4	6	217
		Expected Count	54,6	12,3	89,0	37,7	7,8	4,5	6,5	4,5	217,0
		% within Geslacht, man of vrouw	23,0%	6,0%	41,5%	18,0%	5,1%	1,8%	1,8%	2,8%	100,0%
		% within Welke natuurvisie	59,5%	68,4%	65,7%	67,2%	91,7%	57,1%	40,0%	85,7%	65,0%
	% of Total	15,0%	3,9%	26,9%	11,7%	3,3%	1,2%	1,2%	1,8%	65,0%	
	2,00	Count	34	6	47	19	1	3	6	1	117
		Expected Count	29,4	6,7	48,0	20,3	4,2	2,5	3,5	2,5	117,0
		% within Geslacht, man of vrouw	29,1%	5,1%	40,2%	16,2%	0,9%	2,6%	5,1%	0,9%	100,0%
		% within Welke natuurvisie	40,5%	31,6%	34,3%	32,8%	8,3%	42,9%	60,0%	14,3%	35,0%
	% of Total	10,2%	1,8%	14,1%	5,7%	0,3%	0,9%	1,8%	0,3%	35,0%	
	Total	Count	84	19	137	58	12	7	10	7	334
		Expected Count	84,0	19,0	137,0	58,0	12,0	7,0	10,0	7,0	334,0
% within Geslacht, man of vrouw		25,1%	5,7%	41,0%	17,4%	3,6%	2,1%	3,0%	2,1%	100,0%	
% within Welke natuurvisie		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% of Total	25,1%	5,7%	41,0%	17,4%	3,6%	2,1%	3,0%	2,1%	100,0%		

Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	,167	,227	,227
	Cramer's V	,167	,227	,227
N of Valid Cases		334		

7. Verband geslacht en houding naar de jacht:

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	8,240 ^a	2	,016	,016		
Likelihood Ratio	9,161	2	,010	,011		
Fisher's Exact Test	8,676			,013		
Linear-by-Linear Association	7,013 ^b	1	,008	,008	,005	,002
N of Valid Cases	334					

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,66.

b. The standardized statistic is 2,648.

Geslacht, man of vrouw * Houding tov jacht Crosstabulation						
			Houding tov jacht			
			Positief	Neutraal	Negatief	Total
Geslacht, man of vrouw	1,00	Count	33	67	117	217
		Expected Count	25,3	66,3	125,4	217,0
		% within Geslacht, man of vrouw	15,2%	30,9%	53,9%	100,0%
		% within Houding tov jacht	84,6%	65,7%	60,6%	65,0%
		% of Total	9,9%	20,1%	35,0%	65,0%
	2,00	Count	6	35	76	117
		Expected Count	13,7	35,7	67,6	117,0
		% within Geslacht, man of vrouw	5,1%	29,9%	65,0%	100,0%
		% within Houding tov jacht	15,4%	34,3%	39,4%	35,0%
		% of Total	1,8%	10,5%	22,8%	35,0%
Total		Count	39	102	193	334
		Expected Count	39,0	102,0	193,0	334,0
		% within Geslacht, man of vrouw	11,7%	30,5%	57,8%	100,0%
		% within Houding tov jacht	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	11,7%	30,5%	57,8%	100,0%

Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	,157	,016	,016
	Cramer's V	,157	,016	,016
N of Valid Cases		334		

8. Verband lid organisatie en natuurvisie:

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	7,289 ^a	7	,399	,405		
Likelihood Ratio	7,180	7	,410	,459		
Fisher's Exact Test	7,713			,351		
Linear-by-Linear Association	1,063 ^b	1	,302	,316	,159	,014
N of Valid Cases	334					

a. 6 cells (37,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,28.

b. The standardized statistic is 1,031.

lid org ja * Welke natuurvisie Crosstabulation											
			Welke natuurvisie								
			Eco-Wild	Neu-Wild	Eco-Arc	Neu-Arc	Ant-Arc	Eco-Func	Neu-Func	Ant-Func	Total
lid org ja	Nee	Count	33	9	37	16	5	2	4	3	109
		Expected Count	27,4	6,2	44,7	18,9	3,9	2,3	3,3	2,3	109,0
		% within lid org ja	30,3%	8,3%	33,9%	14,7%	4,6%	1,8%	3,7%	2,8%	100,0%
		% within Welke natuurvisie	39,3%	47,4%	27,0%	27,6%	41,7%	28,6%	40,0%	42,9%	32,6%
		% of Total	9,9%	2,7%	11,1%	4,8%	1,5%	0,6%	1,2%	0,9%	32,6%
	Ja	Count	51	10	100	42	7	5	6	4	225
		Expected Count	56,6	12,8	92,3	39,1	8,1	4,7	6,7	4,7	225,0
		% within lid org ja	22,7%	4,4%	44,4%	18,7%	3,1%	2,2%	2,7%	1,8%	100,0%
		% within Welke natuurvisie	60,7%	52,6%	73,0%	72,4%	58,3%	71,4%	60,0%	57,1%	67,4%
		% of Total	15,3%	3,0%	29,9%	12,6%	2,1%	1,5%	1,8%	1,2%	67,4%
Total	Count	84	19	137	58	12	7	10	7	334	
	Expected Count	84,0	19,0	137,0	58,0	12,0	7,0	10,0	7,0	334,0	
	% within lid org ja	25,1%	5,7%	41,0%	17,4%	3,6%	2,1%	3,0%	2,1%	100,0%	
	% within Welke natuurvisie	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	25,1%	5,7%	41,0%	17,4%	3,6%	2,1%	3,0%	2,1%	100,0%	

Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	,148	,399	,405
	Cramer's V	,148	,399	,405
N of Valid Cases		334		

9. Verband lid organisatie en houding naar de jacht:

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	,090 ^a	2	,956	,956		
Likelihood Ratio	,090	2	,956	,956		
Fisher's Exact Test	,085			,985		
Linear-by-Linear Association	,086 ^b	1	,770	,802	,420	,064
N of Valid Cases	334					

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,73.

b. The standardized statistic is -,292.

lid org ja * Houding tov jacht Crosstabulation						
			Houding tov jacht			Total
			Positief	Neutraal	Negatief	
lid org ja	Nee	Count	12	33	64	109
		Expected Count	12,7	33,3	63,0	109,0
		% within lid org ja	11,0%	30,3%	58,7%	100,0%
		% within Houding tov jacht	30,8%	32,4%	33,2%	32,6%
		% of Total	3,6%	9,9%	19,2%	32,6%
Ja	Ja	Count	27	69	129	225
		Expected Count	26,3	68,7	130,0	225,0
		% within lid org ja	12,0%	30,7%	57,3%	100,0%
		% within Houding tov jacht	69,2%	67,6%	66,8%	67,4%
		% of Total	8,1%	20,7%	38,6%	67,4%
Total	Total	Count	39	102	193	334
		Expected Count	39,0	102,0	193,0	334,0
		% within lid org ja	11,7%	30,5%	57,8%	100,0%
		% within Houding tov jacht	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	11,7%	30,5%	57,8%	100,0%

Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	,016	,956	,956
	Cramer's V	,016	,956	,956
N of Valid Cases		334		

10. Verband afkomst en natuurvisie:

Chi-Square Tests									
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99.9% Confidence Interval		Significance	99.9% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound	
Pearson Chi-Square	43,645 ^a	28	,030	,027 ^b	,022	,032			
Likelihood Ratio	46,247	28	,016	,036 ^b	,030	,042			
Fisher's Exact Test	36,440			,059 ^b	,051	,066			
Linear-by-Linear Association	,145 ^c	1	,703	,720 ^b	,705	,735	,368 ^b	,352	,384
N of Valid Cases	334								

a. 24 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,82.
b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1451419960.
c. The standardized statistic is -,381.

soort plaats opgegroeid * Welke natuurvisie Crosstabulation											
			Welke natuurvisie							Total	
			Eco-Wild	Neu-Wild	Eco-Arc	Neu-Arc	Ant-Arc	Eco-Func	Neu-Func		Ant-Func
soort plaats opgegroeid	Landelijk	Count	6	2	15	11	4	0	0	1	39
		Expected Count	9,8	2,2	16,0	6,8	1,4	,8	1,2	,8	39,0
		% within soort plaats opgegroeid	15,4%	5,1%	38,5%	28,2%	10,3%	0,0%	0,0%	2,6%	100,0%
		% within Welke natuurvisie	7,1%	10,5%	10,9%	19,0%	33,3%	0,0%	0,0%	14,3%	11,7%
		% of Total	1,8%	0,6%	4,5%	3,3%	1,2%	0,0%	0,0%	0,3%	11,7%
	Weinig stedelijk	Count	25	3	23	10	0	1	1	5	68
		Expected Count	17,1	3,9	27,9	11,8	2,4	1,4	2,0	1,4	68,0
		% within soort plaats opgegroeid	36,8%	4,4%	33,8%	14,7%	0,0%	1,5%	1,5%	7,4%	100,0%
		% within Welke natuurvisie	29,8%	15,8%	16,8%	17,2%	0,0%	14,3%	10,0%	71,4%	20,4%
		% of Total	7,5%	0,9%	6,9%	3,0%	0,0%	0,3%	0,3%	1,5%	20,4%
	Matig stedelijk	Count	16	7	30	13	2	3	3	0	74
		Expected Count	18,6	4,2	30,4	12,9	2,7	1,6	2,2	1,6	74,0
		% within soort plaats opgegroeid	21,6%	9,5%	40,5%	17,6%	2,7%	4,1%	4,1%	0,0%	100,0%
		% within Welke natuurvisie	19,0%	36,8%	21,9%	22,4%	16,7%	42,9%	30,0%	0,0%	22,2%
		% of Total	4,8%	2,1%	9,0%	3,9%	0,6%	0,9%	0,9%	0,0%	22,2%
	Stedelijk	Count	20	6	43	15	2	3	3	1	93
		Expected Count	23,4	5,3	38,1	16,1	3,3	1,9	2,8	1,9	93,0
		% within soort plaats opgegroeid	21,5%	6,5%	46,2%	16,1%	2,2%	3,2%	3,2%	1,1%	100,0%
		% within Welke natuurvisie	23,8%	31,6%	31,4%	25,9%	16,7%	42,9%	30,0%	14,3%	27,8%
		% of Total	6,0%	1,8%	12,9%	4,5%	0,6%	0,9%	0,9%	0,3%	27,8%
Sterk stedelijk	Count	17	1	26	9	4	0	3	0	60	
	Expected Count	15,1	3,4	24,6	10,4	2,2	1,3	1,8	1,3	60,0	
	% within soort plaats opgegroeid	28,3%	1,7%	43,3%	15,0%	6,7%	0,0%	5,0%	0,0%	100,0%	
	% within Welke natuurvisie	20,2%	5,3%	19,0%	15,5%	33,3%	0,0%	30,0%	0,0%	18,0%	
	% of Total	5,1%	0,3%	7,8%	2,7%	1,2%	0,0%	0,9%	0,0%	18,0%	
Total	Count	84	19	137	58	12	7	10	7	334	
	Expected Count	84,0	19,0	137,0	58,0	12,0	7,0	10,0	7,0	334,0	
	% within soort plaats opgegroeid	25,1%	5,7%	41,0%	17,4%	3,6%	2,1%	3,0%	2,1%	100,0%	
	% within Welke natuurvisie	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	25,1%	5,7%	41,0%	17,4%	3,6%	2,1%	3,0%	2,1%	100,0%	

Symmetric Measures						
		Value	Approximate Significance	Monte Carlo Significance		
				Significance	99.9% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound	
Nominal by Nominal	Phi	,361	,030	,027 ^c	,022	,032
	Cramer's V	,181	,030	,027 ^c	,022	,032
N of Valid Cases		334				

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1451419960.

11. Verband afkomst en houding naar de jacht:

Chi-Square Tests									
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99.9% Confidence Interval		Significance	99.9% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound	
Pearson Chi-Square	7,924 ^a	8	,441	,447 ^b	,431	,464			
Likelihood Ratio	7,883	8	,445	,461 ^b	,445	,478			
Fisher's Exact Test	8,052			,427 ^b	,410	,443			
Linear-by-Linear Association	3,923 ^c	1	,048	,051 ^b	,044	,058	,027 ^b	,021	,032
N of Valid Cases		334							

a. 1 cells (6,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,55.
b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1507486128.
c. The standardized statistic is 1,981.

Symmetric Measures						
		Value	Approximate Significance	Monte Carlo Significance		
				Significance	99.9% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound	
Nominal by Nominal	Phi	,154	,441	,447 ^c	,431	,464
	Cramer's V	,109	,441	,447 ^c	,431	,464
N of Valid Cases		334				

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1507486128.

soort plaats opgegroeid * Houding tov jacht Crosstabulation

			Houding tov jacht			Total
			Positief	Neutraal	Negatief	
soort plaats opgegroeid	Landelijk	Count	7	16	16	39
		Expected Count	4,6	11,9	22,5	39,0
		% within soort plaats opgegroeid	17,9%	41,0%	41,0%	100,0%
		% within Houding tov jacht	17,9%	15,7%	8,3%	11,7%
		% of Total	2,1%	4,8%	4,8%	11,7%
	Weinig stedelijk	Count	8	19	41	68
		Expected Count	7,9	20,8	39,3	68,0
		% within soort plaats opgegroeid	11,8%	27,9%	60,3%	100,0%
		% within Houding tov jacht	20,5%	18,6%	21,2%	20,4%
		% of Total	2,4%	5,7%	12,3%	20,4%
	Matig stedelijk	Count	10	25	39	74
		Expected Count	8,6	22,6	42,8	74,0
		% within soort plaats opgegroeid	13,5%	33,8%	52,7%	100,0%
		% within Houding tov jacht	25,6%	24,5%	20,2%	22,2%
		% of Total	3,0%	7,5%	11,7%	22,2%
	Stedelijk	Count	8	25	60	93
		Expected Count	10,9	28,4	53,7	93,0
		% within soort plaats opgegroeid	8,6%	26,9%	64,5%	100,0%
		% within Houding tov jacht	20,5%	24,5%	31,1%	27,8%
		% of Total	2,4%	7,5%	18,0%	27,8%
Sterk stedelijk	Count	6	17	37	60	
	Expected Count	7,0	18,3	34,7	60,0	
	% within soort plaats opgegroeid	10,0%	28,3%	61,7%	100,0%	
	% within Houding tov jacht	15,4%	16,7%	19,2%	18,0%	
	% of Total	1,8%	5,1%	11,1%	18,0%	
Total	Count	39	102	193	334	
	Expected Count	39,0	102,0	193,0	334,0	
	% within soort plaats opgegroeid	11,7%	30,5%	57,8%	100,0%	
	% within Houding tov jacht	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	11,7%	30,5%	57,8%	100,0%	

12. Verband werksector en natuervisie:

Chi-Square Tests									
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99.9% Confidence Interval		Significance	99.9% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound	
Pearson Chi-Square	12,693 ^a	28	,994	,985 ^b	,981	,989			
Likelihood Ratio	16,861	28	,951	,957 ^b	,950	,963			
Fisher's Exact Test	22,631			,944 ^b	,936	,951			
Linear-by-Linear Association	,005 ^c	1	,944	,944 ^b	,936	,951	,476 ^b	,459	,492
N of Valid Cases	196								

a. 29 cells (72,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,03.
b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1421288173.
c. The standardized statistic is ,070.

Sector * Welke natuervisie Crosstabulation											
		Welke natuervisie								Total	
		Eco-Wild	Neu-Wild	Eco-Arc	Neu-Arc	Ant-Arc	Eco-Func	Neu-Func	Ant-Func		
Sector	,00	Count	0	0	1	0	0	0	0	0	1
		Expected Count	,3	,1	,4	,1	,0	,0	,0	,0	1,0
		% within Sector	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% within Welke natuervisie	0,0%	0,0%	1,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%
		% of Total	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%
	Primair	Count	6	1	10	4	1	1	0	1	24
		Expected Count	6,5	1,6	9,6	3,4	,7	,7	,7	,7	24,0
		% within Sector	25,0%	4,2%	41,7%	16,7%	4,2%	4,2%	0,0%	4,2%	100,0%
		% within Welke natuervisie	11,3%	7,7%	12,8%	14,3%	16,7%	16,7%	0,0%	16,7%	12,2%
		% of Total	3,1%	0,5%	5,1%	2,0%	0,5%	0,5%	0,0%	0,5%	12,2%
	Secundair	Count	4	1	11	0	1	1	1	0	19
		Expected Count	5,1	1,3	7,6	2,7	,6	,6	,6	,6	19,0
		% within Sector	21,1%	5,3%	57,9%	0,0%	5,3%	5,3%	5,3%	0,0%	100,0%
		% within Welke natuervisie	7,5%	7,7%	14,1%	0,0%	16,7%	16,7%	16,7%	0,0%	9,7%
		% of Total	2,0%	0,5%	5,6%	0,0%	0,5%	0,5%	0,5%	0,0%	9,7%
	Tertiair	Count	21	6	27	11	1	2	2	1	71
		Expected Count	19,2	4,7	28,3	10,1	2,2	2,2	2,2	2,2	71,0
		% within Sector	29,6%	8,5%	38,0%	15,5%	1,4%	2,8%	2,8%	1,4%	100,0%
		% within Welke natuervisie	39,6%	46,2%	34,6%	39,3%	16,7%	33,3%	33,3%	16,7%	36,2%
		% of Total	10,7%	3,1%	13,8%	5,6%	0,5%	1,0%	1,0%	0,5%	36,2%
Quartair	Count	22	5	29	13	3	2	3	4	81	
	Expected Count	21,9	5,4	32,2	11,6	2,5	2,5	2,5	2,5	81,0	
	% within Sector	27,2%	6,2%	35,8%	16,0%	3,7%	2,5%	3,7%	4,9%	100,0%	
	% within Welke natuervisie	41,5%	38,5%	37,2%	46,4%	50,0%	33,3%	50,0%	66,7%	41,3%	
	% of Total	11,2%	2,6%	14,8%	6,6%	1,5%	1,0%	1,5%	2,0%	41,3%	
Total	Count	53	13	78	28	6	6	6	6	196	
	Expected Count	53,0	13,0	78,0	28,0	6,0	6,0	6,0	6,0	196,0	
	% within Sector	27,0%	6,6%	39,8%	14,3%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	100,0%	
	% within Welke natuervisie	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	27,0%	6,6%	39,8%	14,3%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	100,0%	

Symmetric Measures						
		Value	Approximate Significance	Monte Carlo Significance		
				Significance	99.9% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound	
Nominal by Nominal	Phi	,254	,994	,985 ^c	,981	,989
	Cramer's V	,127	,994	,985 ^c	,981	,989
N of Valid Cases		196				

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1421288173.

13. Verband werksector en houding naar de jacht:

Chi-Square Tests									
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99.9% Confidence Interval		Significance	99.9% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound	
Pearson Chi-Square	7,015 ^a	8	,535	,515 ^b	,499	,532			
Likelihood Ratio	7,086	8	,527	,571 ^b	,554	,587			
Fisher's Exact Test	7,586			,500 ^b	,483	,516			
Linear-by-Linear Association	,319 ^c	1	,572	,599 ^b	,583	,615	,305 ^b	,290	
N of Valid Cases	196								

a. 5 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,09.
b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 272886377.
c. The standardized statistic is ,565.

Symmetric Measures						
		Value	Approximate Significance	Monte Carlo Significance		
				Significance	99.9% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound	
Nominal by Nominal	Phi	,189	,535	,515 ^c	,499	,532
	Cramer's V	,134	,535	,515 ^c	,499	,532
N of Valid Cases		196				

c. Based on 10000 sampled tables with starting seed 272886377.

Sector * Houding tov jacht Crosstabulation

		Houding tov jacht			Total	
		Positief	Neutraal	Negatief		
Sector	,00	Count	0	0	1	1
		Expected Count	,1	,3	,6	1,0
		% within Sector	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
		% within Houding tov jacht	0,0%	0,0%	0,8%	0,5%
		% of Total	0,0%	0,0%	0,5%	0,5%
	Primair	Count	2	12	10	24
		Expected Count	2,2	7,2	14,6	24,0
		% within Sector	8,3%	50,0%	41,7%	100,0%
		% within Houding tov jacht	11,1%	20,3%	8,4%	12,2%
		% of Total	1,0%	6,1%	5,1%	12,2%
	Secundair	Count	2	4	13	19
		Expected Count	1,7	5,7	11,5	19,0
		% within Sector	10,5%	21,1%	68,4%	100,0%
		% within Houding tov jacht	11,1%	6,8%	10,9%	9,7%
		% of Total	1,0%	2,0%	6,6%	9,7%
	Tertiair	Count	5	21	45	71
		Expected Count	6,5	21,4	43,1	71,0
		% within Sector	7,0%	29,6%	63,4%	100,0%
		% within Houding tov jacht	27,8%	35,6%	37,8%	36,2%
		% of Total	2,6%	10,7%	23,0%	36,2%
Quartair	Count	9	22	50	81	
	Expected Count	7,4	24,4	49,2	81,0	
	% within Sector	11,1%	27,2%	61,7%	100,0%	
	% within Houding tov jacht	50,0%	37,3%	42,0%	41,3%	
	% of Total	4,6%	11,2%	25,5%	41,3%	
Total	Count	18	59	119	196	
	Expected Count	18,0	59,0	119,0	196,0	
	% within Sector	9,2%	30,1%	60,7%	100,0%	
	% within Houding tov jacht	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	9,2%	30,1%	60,7%	100,0%	

14. Verband lid vereniging en natuurvisie:

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	11,759 ^a	7	,109	,104		
Likelihood Ratio	11,185	7	,131	,172		
Fisher's Exact Test	11,359			,106		
Linear-by-Linear Association	,910 ^b	1	,340	,356	,178	,016
N of Valid Cases	334					

a. 4 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,97.

b. The standardized statistic is ,954.

Welke natuurvisie * lid veren ja Crosstabulation

		lid veren ja		Total	
		nee	ja		
Welke natuurvisie	Eco-Wild	Count	26	58	84
		Expected Count	23,6	60,4	84,0
		% within Welke natuurvisie	31,0%	69,0%	100,0%
		% within lid veren ja	27,7%	24,2%	25,1%
		% of Total	7,8%	17,4%	25,1%
Neu-Wild		Count	10	9	19
		Expected Count	5,3	13,7	19,0
		% within Welke natuurvisie	52,6%	47,4%	100,0%
		% within lid veren ja	10,6%	3,8%	5,7%
		% of Total	3,0%	2,7%	5,7%
Eco-Arc		Count	36	101	137
		Expected Count	38,6	98,4	137,0
		% within Welke natuurvisie	26,3%	73,7%	100,0%
		% within lid veren ja	38,3%	42,1%	41,0%
		% of Total	10,8%	30,2%	41,0%

Neu-Arc	Count	11	47	58
	Expected Count	16,3	41,7	58,0
	% within Welke natuurvisie	19,0%	81,0%	100,0%
	% within lid veren ja	11,7%	19,6%	17,4%
	% of Total	3,3%	14,1%	17,4%
Ant-Arc	Count	2	10	12
	Expected Count	3,4	8,6	12,0
	% within Welke natuurvisie	16,7%	83,3%	100,0%
	% within lid veren ja	2,1%	4,2%	3,6%
	% of Total	0,6%	3,0%	3,6%
Eco-Func	Count	2	5	7
	Expected Count	2,0	5,0	7,0
	% within Welke natuurvisie	28,6%	71,4%	100,0%
	% within lid veren ja	2,1%	2,1%	2,1%
	% of Total	0,6%	1,5%	2,1%
Neu-Func	Count	5	5	10
	Expected Count	2,8	7,2	10,0
	% within Welke natuurvisie	50,0%	50,0%	100,0%
	% within lid veren ja	5,3%	2,1%	3,0%
	% of Total	1,5%	1,5%	3,0%
Ant-Func	Count	2	5	7
	Expected Count	2,0	5,0	7,0
	% within Welke natuurvisie	28,6%	71,4%	100,0%
	% within lid veren ja	2,1%	2,1%	2,1%
	% of Total	0,6%	1,5%	2,1%

Total	Count	94	240	334
	Expected Count	94,0	240,0	334,0
	% within Welke natuurvisie	28,1%	71,9%	100,0%
	% within lid veren ja	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	28,1%	71,9%	100,0%

Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	,188	,109	,104
	Cramer's V	,188	,109	,104
N of Valid Cases		334		

15. Verband lid vereniging en houding naar de jacht:

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	1,014 ^a	2	,602	,603		
Likelihood Ratio	1,028	2	,598	,603		
Fisher's Exact Test	1,004			,613		
Linear-by-Linear Association	,410 ^b	1	,522	,542	,292	,058
N of Valid Cases	334					

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,98.

b. The standardized statistic is -,640.

Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	,055	,602	,603
	Cramer's V	,055	,602	,603
N of Valid Cases		334		

Houding tov jacht * lid veren ja Crosstabulation

		lid veren ja		Total	
		nee	ja		
Houding tov jacht	Positief	Count	11	28	39
		Expected Count	11,0	28,0	39,0
		% within Houding tov jacht	28,2%	71,8%	100,0%
		% within lid veren ja	11,7%	11,7%	11,7%
		% of Total	3,3%	8,4%	11,7%
	Neutraal	Count	25	77	102
		Expected Count	28,7	73,3	102,0
		% within Houding tov jacht	24,5%	75,5%	100,0%
		% within lid veren ja	26,6%	32,1%	30,5%
		% of Total	7,5%	23,1%	30,5%
	Negatief	Count	58	135	193
		Expected Count	54,3	138,7	193,0
		% within Houding tov jacht	30,1%	69,9%	100,0%
		% within lid veren ja	61,7%	56,3%	57,8%
		% of Total	17,4%	40,4%	57,8%
Total	Count	94	240	334	
	Expected Count	94,0	240,0	334,0	
	% within Houding tov jacht	28,1%	71,9%	100,0%	
	% within lid veren ja	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	28,1%	71,9%	100,0%	

16. Verband afkomst en acceptatie jacht:

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2,223 ^a	4	,695	,700		
Likelihood Ratio	2,319	4	,677	,686		
Fisher's Exact Test	2,207			,705		
Linear-by-Linear Association	,288 ^b	1	,591	,627	,316	,037
N of Valid Cases	334					

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,59.

b. The standardized statistic is -,537.

AcceptJacht * soort plaats opgegroeid Crosstabulation								
			soort plaats opgegroeid					Total
			Landelijk	Weinig stedelijk	Matig stedelijk	Stedelijk	Sterk stedelijk	
AcceptJacht	Geen Acceptatie	Count	5	14	17	16	13	65
		Expected Count	7,6	13,2	14,4	18,1	11,7	65,0
		% within AcceptJacht	7,7%	21,5%	26,2%	24,6%	20,0%	100,0%
		% within soort plaats opgegroeid	12,8%	20,6%	23,0%	17,2%	21,7%	19,5%
		% of Total	1,5%	4,2%	5,1%	4,8%	3,9%	19,5%
	Acceptatie	Count	34	54	57	77	47	269
		Expected Count	31,4	54,8	59,6	74,9	48,3	269,0
		% within AcceptJacht	12,6%	20,1%	21,2%	28,6%	17,5%	100,0%
		% within soort plaats opgegroeid	87,2%	79,4%	77,0%	82,8%	78,3%	80,5%
		% of Total	10,2%	16,2%	17,1%	23,1%	14,1%	80,5%
Total	Count	39	68	74	93	60	334	
	Expected Count	39,0	68,0	74,0	93,0	60,0	334,0	
	% within AcceptJacht	11,7%	20,4%	22,2%	27,8%	18,0%	100,0%	
	% within soort plaats opgegroeid	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	11,7%	20,4%	22,2%	27,8%	18,0%	100,0%	

Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	,082	,695	,700
	Cramer's V	,082	,695	,700
N of Valid Cases		334		

17. Verband afkomst en ervaring jacht:

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	8,115 ^a	4	,087	,088		
Likelihood Ratio	8,263	4	,082	,086		
Fisher's Exact Test	8,069			,088		
Linear-by-Linear Association	7,996 ^b	1	,005	,005	,003	,001
N of Valid Cases	334					

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15,53.

b. The standardized statistic is -2,828.

Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	,156	,087	,088
	Cramer's V	,156	,087	,088
N of Valid Cases		334		

soort plaats opgegroeid * Ervaring_jacht Crosstabulation

		Ervaring_jacht		Total	
		geen	wel		
soort plaats opgegroeid	Landelijk	Count	10	29	39
		Expected Count	15,5	23,5	39,0
		% within soort plaats opgegroeid	25,6%	74,4%	100,0%
		% within Ervaring_jacht	7,5%	14,4%	11,7%
		% of Total	3,0%	8,7%	11,7%
	Weinig stedelijk	Count	23	45	68
		Expected Count	27,1	40,9	68,0
		% within soort plaats opgegroeid	33,8%	66,2%	100,0%
		% within Ervaring_jacht	17,3%	22,4%	20,4%
		% of Total	6,9%	13,5%	20,4%
	Matig stedelijk	Count	28	46	74
		Expected Count	29,5	44,5	74,0
		% within soort plaats opgegroeid	37,8%	62,2%	100,0%
		% within Ervaring_jacht	21,1%	22,9%	22,2%
		% of Total	8,4%	13,8%	22,2%
	Stedelijk	Count	42	51	93
		Expected Count	37,0	56,0	93,0
		% within soort plaats opgegroeid	45,2%	54,8%	100,0%
		% within Ervaring_jacht	31,6%	25,4%	27,8%
		% of Total	12,6%	15,3%	27,8%
Sterk stedelijk	Count	30	30	60	
	Expected Count	23,9	36,1	60,0	
	% within soort plaats opgegroeid	50,0%	50,0%	100,0%	
	% within Ervaring_jacht	22,6%	14,9%	18,0%	
	% of Total	9,0%	9,0%	18,0%	
Total	Count	133	201	334	
	Expected Count	133,0	201,0	334,0	
	% within soort plaats opgegroeid	39,8%	60,2%	100,0%	
	% within Ervaring_jacht	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	39,8%	60,2%	100,0%	